

TÜRK SİYASAL YAŞAMINDA

ALİ COŞKUN KIRCA

Yılmaz BARDAK

(Yüksek Lisans Tezi)

Eskişehir, 2015

TÜRK SİYASAL YAŞAMINDA
ALİ COŞKUN KIRCA

Yılmaz BARDAK

T.C.
Eskişehir Osmangazi Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü

Tarih Anabilim Dalı
Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Bilim Dalı
YÜKSEK LİSANS TEZİ

T.C.
ESKİŞEHİR OSMANGAZİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTİSÜ MÜDÜRLÜĐÜNE

Yılmaz BARDAK tarafından hazırlanan TÜRK SİYASAL YAŞAMINDA ALİ COŞKUN KIRCA başlıklı bu çalışma 07.03.2015 tarihinde Eskişehir Sosyal Bilimler Enstitüsü Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliğinin ilgili maddesi uyarınca yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak, Jürimiz tarafından Tarih Anabilim Dalı/ Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Bilim Dalında Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan Doç Dr. Mesut ERŐAN

Üye Doç. Dr. Fahri YETİM
(Danışman)

Üye Doç. Dr. Muharrem DAYANÇ

Üye Yrd. Doç Dr. Selahattin ÖNDER

Üye Yrd. Doç. Dr. Mehmet KAYIRAN

ONAY
.../ 03/ 2015

Hasan Hüseyin ADALIOĐLU
Enstitü Müdürü

.../ 03/ 2015

ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ

Bu tezin Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi hükümlerine göre hazırlandığını; bana ait, özgün bir çalışma olduğunu; çalışmanın hazırlık, veri toplama, analiz ve bilgilerin sunumu aşamalarında bilimsel etik ilke ve kurallara uygun davrandığımı; bu çalışma kapsamında elde edilen tüm veri ve bilgiler için kaynak gösterdiğimi ve bu kaynaklara kaynakçada yer verdiğimi; bu çalışmanın Eskişehir Osmangazi Üniversitesi tarafından kullanılan bilimsel intihal tespit programıyla taranmasını kabul ettiğimi ve hiçbir şekilde intihal içermediğini beyan ederim. Yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması halinde ortaya çıkacak tüm ahlaki ve hukuki sonuçlara razı olduğumu bildiririm.

Yılmaz BARDAK

ÖZET

TÜRK SİYASAL YAŞAMINDA

ALİ COŞKUN KIRCA

BARDAK, Yılmaz

Yüksek Lisans-2015

Tarih Anabilim Dalı

Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Bilim Dalı

Danışman: Doç. Dr. Fahri YETİM

Ali Coşkun Kırca, 27.03.1927 tarihinde İstanbul'da doğdu. Babası Ali Haşmet Bey, annesi Nefise Celile Hanım, kız kardeşi Gönül Güvenç'tir. Coşkun Kırca'nın ikinci eşi olan Beyhan Köprülü'den Gönül, üçüncü eşi Bige Ergüder'den Selcan ve Gülcan isminde toplamda üç kızı oldu.

Mürebbiyesinden aldığı Fransızca eğitimi, Coşkun Kırca'nın yaşamını büyük oranda şekillendirdi. Şişli Terakki İlkokulu'ndan sonra Galatasaray Lisesi'nde öğrenim gördü. Lise'yi bitirdikten sonra İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nden mezun oldu. Yüksek lisansını Paris Üniversitesi'nde tamamladı.

Coşkun Kırca meslek yaşamına Dışişleri Bakanlığı'nda memur olarak başladı. 1956 yılında Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi İktisat Kürsüsü asistanlığı görevinde bulundu. Dönemin hükümeti tarafından üniversite öğretim üyeliğinden el çektirilen Turhan Feyzioğlu'na destek veren Kırca asistanlık görevinden istifa etti. Bu istifa onu siyasete taşıdı ve Hürriyet Partisi'ne üye oldu. Aynı zamanda çeşitli dergi ve gazetelerde makaleler yazdı. Daha sonra CHP'ye katıldı. 1960 İhtilali'nin ardından Meclis'e girdi. 1961 Anayasası'nı kaleme alanlar arasında yer aldı. Birçok önemli tasarının yasalaşmasında büyük katkıları oldu. Kıbrıs kazanımlarının elde edilmesinde ciddi emeği geçti. Büyükelçilik görevinde bulundu. Galatasaray Üniversitesi'nin kurulmasında rol oynadı. "Devlet'te

Yozlaşmayı Yenmek” adlı kitabında Türk politika ve idaresine yönelik önerilerde bulundu. 1995 yılında Dışişleri Bakanlığı görevinde bulundu. 24.02.2005 tarihinde solunum yetmezliği sonucu vefat etti.

Oyunculukta başarılı olan Kırca, opera ve yemek yapma yeteneğine sahip olup, düzgün Fransızcasıyla dikkat çekiyordu. Çok yönlüydü. Keskin zekâsı ve iyi bir belagati vardı. Hazırcevaptı. Siyasette “şahin” olarak adlandırılırdı. Çok çalışkan ve azimliydi. Büyük bir Atatürk hayranıydı. Vatanseverdi. Doğuştan sahip olduğu yetenekleri itibariyle Türk bürokrasisinde ve siyasetinde ön plana çıkararak, kritik görevler üstlendi.

Anahtar Kelimeler: Ali Coşkun Kırca, Fransızca, Galatasaray, Siyaset, Meclis, Makale.

ABSTRACT

TURKISH POLITICAL LIFE OF ALİ COŞKUN KIRCA

BARDAK, Yılmaz

Master Program-2015

Department of History

The Demartment of Turkish Republic History

Supervisor: Asst. Prof. Fahri YETİM

Ali Coşkun Kırca was born in İstanbul on 27.03.1927. His father's name is Ali Haşmet, mother's name is Nefise Celile, sister's name is Gönül Güvenç. Gönül is from his second wife Beyhan Köprülü, Selcan and Gülcan from his third wife Bige Ergüder, in total he has got three daughters.

He received from the French governess education, Coşkun Kırca's life was largely shaped. After Şişli Terakki Primary School was educated at Galatasaray High School. After finishing high school he graduated from İstanbul University Faculty of Law. Completed his master's degree at the University of Paris.

Coşkun Kırca began his professional life as a civil servant in the Ministry of Foreign Affairs. In 1956, Ankara University Faculty of Political Sciences of the Department of Economics, worked as an assistant. Turhan Feyzioğlu was dismissed from the university lecturer by the term government, Kırca supported him so resigned from post. His resignation carried him to the membership of Hürriyet Party. At the same time, he wrote articles for various magazines and newspapers. Then he joined to CHP. After the 1960 Revolution, he entered to the Parliament. He took part in the formation of 1961 Constitution. He contributed greatly to many important bills which were enacted. He contributed so much efforts on the gains of Cyprus issue. He worked as an ambassador. He played some role in establishment of the Galatasaray University. "Overcoming as Corruption in Government" in his book has sugesstions

for Turkish politics and public administration. He worked the Ministry of Foreign Affairs in 1995. On 24.02.2005, he died because of respiratory failure.

Coşkun Kırca has the ability to great acting, opera and cookery. He spoke French better than a French. He was so talented faces. He had a sharp intelligence and a great rhetoric. He was witty. He was accepted as “hawk” in politics. He was very hardworking and determined. He was a big Atatürk fan. He was patriotic. Based on innate abilities that are as at the forefront of the Turkish bureaucracy and politics, he has assumed critical tasks.

Key Words: Ali Coşkun Kırca, French, Galatasaray, Politics, Assembly, Article.

İÇİNDEKİLER

ÖZET	v
ABSTRACT	vii
TABLolar LİSTESİ	xii
EKLER LİSTESİ	xiii
KISALTMALAR LİSTESİ	xv
ÖNSÖZ	xviii
GİRİŞ	1

1. BÖLÜM KİŞİSEL YAŞAMI

1.1. AİLESİ	4
1.2. EĞİTİMİ	5
1.3. KARAKTERİ	6
1.4. VEFATI	9

2. BÖLÜM BÜROKRASİ YAŞAMI

2.1. DIŞİŞLERİ BAKANLIĞINDAKİ ÇALIŞMALARI.....	10
2.2. ULUSLARARASI KURULUŞLARDAKİ ÇALIŞMALARI	11
2.2.1. NATO'daki Görevleri	11
2.2.2. BM'deki Görevleri	14
2.2.2.1. Heyet Başkanlıkları	15
2.2.2.2. İmza Yetkileri	19
2.2.3. AB'deki Görevleri	21
2.3. KANADA BÜYÜKELÇİLİĞİ GÖREVİ	21
2.3.1. Coşkun Kırca'nın Suikasta Uğraması	22

2.3.2. Ankara'nın Tepkisi	22
2.3.3. Gelişmeler	22
2.3.1.3. Coşkun Kırca'nın Ağzından Baskın Anı	24
2.3.1.4. Teröristlerin Cezalandırılmaları	26

3. BÖLÜM

SİYASİ YAŞAMI

3.1. HÜRRİYET PARTİSİ'NİN KURULUŞU VE BU PARTİYE KATILMASI ..	27
3.1.1. Demokrat Parti Hükümetine Karşı Muhalefet	27
3.1.1.1 İspat Hakkı	28
3.1.2. Hürriyet Partisi ve Coşkun Kırca	29
3.1.2.1. Güç Birliği Muhtırası	30
3.1.2.2. 1957 Seçimleri Hürriyet Partisi	32
3.2. CUMHURİYET HALK PARTİSİ'NE KATILMASI	33
3.2.1. Kurucu Meclis Üyeliği	34
3.2.2. 1961 Anayasasına Katkıları	36
3.2.3. CHP Meclis Grubundaki Çalışmaları	37
3.2.4. Ortanın Solu	42
3.2.4.1. CHP'den Kopmalar	44
3.3. GÜVEN PARTİSİ'NİN KURULUŞU VE PARTİYE ÜYELİĞİ	45
3.3.1. GP Meclis Grubundaki Çalışmaları	47
3.4. DOĞRU YOL PARTİSİ'NE KATILMASI	48
3.4.1. DYP Meclis Grubundaki Çalışmaları	49

4. BÖLÜM

BİLİMSEL VE KÜLTÜREL ALANLARDAKİ ÇALIŞMALARI

4.1. MUHTELİF YAYINLARDA ÇIKAN YAZILARI	51
4.1.1. Dergiler	51
4.1.1.1. Forum	52
4.1.1.2. Kim	53
4.1.1.3. Yeni Türkiye	54
4.1.1.4. Türkiye Günlüğü	54
4.1.2. Gazeteler	56
4.1.2.1. Yeni Gün	56
4.1.2.2. Ulus	59
4.1.2.3. Hür Vatan	60
4.1.2.4. Hürriyet	61
4.1.2.5. Milliyet	65
4.1.2.6. Yeni Yüzyıl	70
4.1.3. Kitaplar	72
4.1.3.1. Yıldızhan Yayla'ya Armağan	72
4.2. ESERLERİ	73
4.2.1. CHP Sosyalist Bir Parti Midir?	74
4.2.2. Devlet'te Yozlaşmayı Yenmek	74
4.2.2.1. Birinci Kitap	74
4.2.2.2. İkinci Kitap	76
4.3. GALATASARAY ÜNİVERSİTESİ'NİN KURULMASINDAKİ KATKILARI	78
SONUÇ	80
KAYNAKÇA.....	82
EKLER	93

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1: 27.10.1957 Tarihli Türkiye Genel Seçim Sonuçları	32
--	----

EKLER LİSTESİ

Ek 1: Coşkun Kırca'nın ilk fotoğrafı	94
Ek 2: Coşkun Kırca'nın anne, baba ve kardeşiyle birlikte çekilmiş bir fotoğrafı ...	95
Ek 3: 12.05.1968 tarihli Milliyet Gazetesi'nde yayınlanan Galatasaray'ın çıkardığı "siyasî" takım	96
Ek 4: Bakanlık dosyasındaki aile kaydı	97
Ek 5: Coşkun Kırca'nın Fuat Köprülü başkanlığındaki heyetin delegasyon sekreterliğini üstlendiğini gösterir arşiv belgesi	98
Ek 6: Coşkun Kırca ile Beyhan Köprülü'nün evlenme töreninin 27.03.1954 tarihli Milliyet Gazetesi fotoğrafı	99
Ek 7: Coşkun Kırca'nın konuşmasının yer aldığı 1968 yılına ait Güven Partisi Basın Bülteni	100
Ek 8: Coşkun Kırca'nın siyasetten tekrar Dışişleri'ne avdetini gösterir arşiv belgesi	101
Ek 9: Coşkun Kırca başkanlığındaki Dünya Sağlık Örgütü 28 Asamblesi'ne katılacak Türk heyetinde bulunanları gösterir arşiv belgesi	102
Ek 10: Coşkun Kırca'nın BM Daimi Temsilciliği'ne atandığını gösterir belgeyi Genel Sekreter Kurt Waldheim'e sunarken çekilmiş bir fotoğrafı	103
Ek 11: Coşkun Kırca'nın 1980 yılına ait Birleşmiş Milletler görev mektubu	104
Ek 12: Coşkun Kırca ile Rauf Denktaş'ın BM Kıbrıs Görüşmeleri sırasında çekilmiş 20.11.1983 tarihli Milliyet Gazetesi'nde yayınlanan fotoğrafları	105
Ek 13: Hürriyet'in 13.05.1985 tarihli manşeti, "Elçiliğimize Baskın"	106
Ek 14: Coşkun Kırca'nın memuriyet hizmet cetveli	107
Ek 15: Dışişleri Bakanı Coşkun Kırca ile Başbakan Tansu Çiller'in Paris ziyareti sırasında çekilmiş bir fotoğrafı	108
Ek 16: Coşkun Kırca'nın dönemin Fransa Cumhurbaşkanı Jacques Chirac ve Türkiye Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel ile birlikte çekilmiş bir fotoğrafı	109

KISALTMALAR

AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
a.g.e.	: Adı geçen eser
a.g.m.	: Adı geçen makale
a.i.	: Arapça isim
AP	: Adalet Partisi
ARA	: Armenian Revolutionary Army (Ermeni İhtilalci Ordusu)
AT	: Avrupa Topluluğu
BCA	: Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi
BM	: Birleşmiş Milletler
C.	: Cilt
CENTO	: Central Treaty Organization (Merkezî Antlaşma Teşkilatı)
CHP	: Cumhuriyet Halk Partisi
CMP	: Cumhuriyetçi Millet Partisi
D:	: Doğumu
DP	: Demokrat Parti
DYP	: Doğru Yol Partisi
EXIMBANK	: Export İmport Bank of Washington (Washington İhracat İthalat Bankası)
FBI	: Federal Bureau of Investigation (Federal Soruşturma Bürosu)
FIFA	: Fédération Internationale de Football Association (Uluslararası Futbol Federasyonları Birliği)
FKÖ	: Filistin Kurtuluş Örgütü
Fr.	: Fransızca
GATT	: Gümrük Tarifeleri Ticaret Genel Anlaşması
GEOK	: Galatasaray Eğitim ve Öğretim Kurumu
GP	: Güven Partisi
HP	: Hürriyet Partisi
İKÖ	: İslam Konferansı Örgütü
IQ	: Intelligence quotient (zekâ katsayısı)
KKTC	: Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti
MBK	: Millî Birlik Komitesi
MGK	: Millî Güvenlik Konseyi
NATO	: North Atlantic Treaty Organization (Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü)
Ö:	: Ölümü
PKK	: Partiya Karkeren Kurdistan (Komünist Kürt Partisi)
s.	: Sayfa
SSCB	: Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
TİP	: Türkiye İşçi Partisi
TSK	: Türk Silahlı Kuvvetleri

TÜSİAD
vd.
WTO

: Türkiye Sanayici ve İş Adamları Derneği
: Ve diğerleri
: World Tourism Organization (Dünya Turizm
Organizasyonu)

Ali Coşkun KIRCA
(D: 27.03.1927 – Ö: 24.02.2005)

ÖNSÖZ

Türk siyasetinde ve bürokrasisinde Ali Coşkun Kırca'nın yerine getirdiği çeşitli görevleri ele aldığımız bu tezde, kendisinin yazın hayatına da değindik. Tezimizin hazırlanması aşamasında birçok bilgi ve belgeden yararlandık. Cumhuriyet arşivi ve Meclis tutanakları taranarak, Milli Kütüphane'de yer alan gazete arşivleri incelendi. Birçok üniversitenin kütüphanelerinde bulunan kaynaklar araştırıldı.

Araştırmamızın birinci bölümünde Coşkun Kırca'yı Coşkun Kırca yapan aile ve okul eğitiminden, ikinci bölümde Türk Milletini yurtdışındaki temsil yeteneğinden, üçüncü bölümünde çeşitli siyasi partilerdeki aktif görevlerinden, dördüncü ve son bölümde ise 78 yıllık ömrüne sığdırdığı yüzlerce makale ve yazdığı kitaplardan bahsedilmiştir.

Araştırmaya kapsam açısından bakıldığında, Coşkun Kırca'nın doğduğu 1927 ile vefat ettiği 2005 yılları arasında hayatında yer eden olaylar, çeşitli kurumlarda yaptığı görevler ve bıraktığı eserler üzerinde durulmuştur. Konu sınırlandırması da büyükelçilik, vekillik ve gazete yazarlığı adı altında üç ana bölümde ele alınmıştır.

Kaynak incelemede karşılaşılan güçlükleri ise, Coşkun Kırca'nın çok sayıdaki süreli yayında makalelerinin bulunmasından dolayı bunların tek tek incelenmesinin zaman alması, kaynakların farklı kurum bünyelerinde yer almasından dolayı bu kurumların hepsine başvurulmak zorunda kalınması ve ele geçen kaynaklarda bazı nüshaların kayıp olmasını sayabiliriz.

Bu tezi hazırlamamda bana kılavuzluk eden danışmanım başta sayın Doç. Dr. Fahri Yetim olmak üzere yüksek lisans derslerini veren hocalarıma ve benden desteğini esirgemeyen aileme teşekkürlerimi sunuyorum.

Yılmaz Bardak
Eskişehir, 2015

GİRİŞ

27 Mart 1927 tarihinde dünyaya gelen Ali Coşkun Kırca¹, eğitimini tamamlayıp iş hayatına atıldığı zaman kendisini, II. Dünya Savaşı sonrası Türkiye ve dünyada ortaya çıkan yeni algı değişiminin ortasında bulacaktır. Bu siyasî ortam Coşkun Kırca'nın mücadeleci kişiliğinin ortaya çıkmasında önemli rol oynayacaktır.

Babasının eğitimci olması onu bu alanda bir meslek sahibi olmaya değil, eğitimden bizzat faydalanmaya itti. Mehmet Ali Haşmet Kırca, Mektebi Sultani mezunu olduğundan oğlunun Galatasaray'da eğitim görmesini istiyordu. Coşkun Kırca, mürebbiyesinden aldığı yoğun Fransızca dersi sayesinde hazırlık sınıfına devam etmeden, kendisine yapılan sınavı da kazanıp orta ikiden başlayarak bu okulda eğitim gördü. Akademik anlamda parlak bir öğrenci olmasının yanında sosyal alanda da üstün bir yetenek sahibiydi. Öyle ki diploması yaşamında çok işine yarayacak olan rol yapma yeteneğini, okul müsamerelerinde oynadığı tiyatro oyunlarına borçlu olacaktır. Lale Bulak'a göre, *“Politikacı ve diplomat olmasa, kolaylıkla opera veya tiyatro sanatçısı ya da aşçı olur, hepsini de mükemmel yapabilirdi.”*²

Kullandığı güzel Türkçesi ise babasının eseri idi. Babası çocuklarının telaffuzunda bir yanlışlık gördüğünde hemen düzelttirirdi. Bir keresinde TBMM oturumunda şahsına yapılan sataşmaya cevaben Coşkun Kırca, *“1982 Anayasasının içindeki hukuk yanlışlıkları, nazariye yanlışlıkları ve Türkçe yanlışlıkları bana atfedilemez. İnsanlar, ne kadar aleyhimde bulunurlarsa bulunsun, ne kadar görüşlerimle aykırı fikirler taşırlarsa taşısınlar, zannediyorum, böyle bir kabiliyetsizlik örneği metnin, tarafımdan yazılabileceğini kabul edemezler.”*³ diyerek, dilbilgisini kullanmaktaki hassaslığını verdiği bu örnekle ispatlamıştır. Fransızcası en az bir Fransız kadar hatta ondan bile üstün derecedeydi. Damak tadı tartışılmayacak düzeyde iyi olan Coşkun Kırca, kütüphanesinin bir bölümünü yemek kitaplarına ayıracak kadar yemek yapmaya da ilgi duymuştur. Hatta Türk mutfağını

¹ Bilgi karmaşasına yol açmaması bakımından yazının bundan sonraki bölümlerinde Coşkun Kırca'nın Ali ön ismi kullanılmayacaktır.

² İzzeddin Çalışlar, *Ekselans Coşkun Kırca*, Galatasaray Eğitim Vakfı Yayını, İstanbul, 2009, s. 11.

³ *TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 19, Toplantı 132, c. 90 (29.06.1995): 296.

tanıtan bir kitap yazmayı bile ciddi şekilde düşünmüştür. Galatasaray Lisesi'ni bitirmesinin ardından İstanbul Üniversitesi'nde Hukuk okudu. Yüksek lisansını yurtdışında Kamu Hukuku dalında yaptı.

Hukuk eğitiminden sonra 1950 yılında Dışişleri memurluğuna atandı. Askerde de NATO nezdinde görev yaptı. 1956 yılına gelindiğinde ise Coşkun Kırca, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi İktisat Kürsüsünde asistanlığa başladı. Daha sonra Turhan Feyzioğlu grubu ile birlikte hareket ederek üniversitedeki görevinden ayrıldı.⁴ 1957 yılında Hürriyet Partisi'ne katıldı. Başta Yeni Gün, Ulus, Hür Vatan, Hürriyet, Milliyet ve Yeni Yüzyıl gazeteleri, Forum, Kim, Yeni Türkiye ve Türkiye Günlüğü olmak üzere çeşitli dergilerde köşe yazarlığı yaptı. Daha sonra "Güç birliği" hareketi doğrultusunda Cumhuriyet Halk Partisi'ne dahil oldu. Bu harekete göre, her parti en kuvvetli olduğu bölgelerde seçime katılacak ve diğerleri onu destekleyecek ya da bu olmazsa, genel seçimlere partilerden yalnız biri girecek ve muhalefet cephesi kendisini destekleyecekti.⁵ 1960 yılı sonunda CHP kontenjanından Kurucu Meclis üyeliğine seçildi. Coşkun Kırca, Türkiye'nin en özgürlükçü anayasası olarak kabul edilen 1961 Anayasası'nı hazırlayanlardan birisidir. Kıbrıs konusunda çok önemli antlaşmaların onaylanmasında da büyük rol oynadı. Birleşmiş Milletlerde Türkiye'nin haklarını en iyi şekilde koruyan kişidir. Türkiye'nin her konuda dik duruşunun timsali olmuş bir şahsiyettir.

1961-1969 yılları arası İstanbul milletvekiliği yaptı. 1967 yılında Turhan Feyzioğlu önderliğinde kurulan Güven Partisi'ne katıldı. 1967 yılında "*CHP Sosyalist Bir Parti Midir?*" adlı eserini kaleme almış, CHP'nin Sosyalist değil, Kemalist bir parti olduğunu ileri sürerek Sosyalizme karşı olduğunu belirtmiştir. 1969-1970 yılları arası Dışişleri Bakanlığı'nda müşavir olarak görev yaptı. 1970-1976 yılları arası Birleşmiş Milletler Cenevre Ofisinde Büyükelçilik görevinde bulundu. 1976-1978 yılları arası NATO nezdinde Büyükelçi sıfatıyla görev yaptı. 1978-1980 yılları arasında Dışişleri Bakanlığı'nda Yüksek Müşavirlik görevine getirildi. 1980-1985 yılları arasında Birleşmiş Milletler nezdinde Büyükelçi-Daimi

⁴ Coşkun Kırca ile birlikte ayrılanlar arasında Doçent Muammer Aksoy, Doçent Aydın Yalçın, Münici Kapani ve Şerif Mardin de bulunmaktadır.

⁵ Hilmi Çelik, *Seçim, Seçim Sistemleri ve Türkiye'deki Uygulamalar*, TBMM Basımevi, Ankara, 1982, s. 96.

Temsilci görevini yürüttü. 12 Mart 1985 tarihinde görev yaptığı Ottawa Büyükelçiliği'nde Ermeni teröristlerce silahlı ve bombalı saldırıya uğradı.⁶ Saldırı anında canını pencereden atlayıp kurtarsa da ağır şekilde yaralandı. Hastanedeki azmi ve çabası sonucu ayağa kalkmayı başardı. Her ne kadar görevine geri dönse de 1986'da emekliye ayrıldı. 1986-1991 yılları arasında gazete yazarlığı yaptı. 1991-1995 yılları arası DYP İstanbul milletvekilliği ve kısa bir süre Dışişleri Bakanlığı yaptı. 1994 yılında “*Devlette Yozlaşmayı Yenmek*” adlı eserinde adeta zamanımızın “*Koçi Bey Risalesi*”ni kaleme aldı. 51. hükümette Dışişleri Bakanı, 52. hükümette AB İlişkilerinden Sorumlu Bakan olarak kabinede yer aldı. 05.12.1995 tarihinde bakanlık görevinden ve Tansu Çiller'le yaşadığı anlaşmazlık sonucu aynı yıl DYP'den ayrıldı.⁷ 24 Şubat 2005'te İstanbul'da vefat etti.

Coşkun Kırca, “soğuk savaş” dönemindeki çift kutuplu dünyada Türkiye'nin çıkarlarını yeterince koruyabilmiş midir? Ottawa saldırısında zannedildiği üzere ailesini teröristlerin elinde bırakıp kendi başını kurtarma telaşına mı düşmüştür? Tüm bu soruların cevaplarına, tezimizin ilgili bölümlerinde kapsamlı olarak değinilmiştir.

Bu çalışma, genel tarama modeline göre hazırlanmıştır. Konu ile ilgili kaynaklar titizlikle incelenmiş ve elde edilen sonuçlar derlenerek bir bütün haline getirilmiştir. Devlet arşivlerinden, Meclis tutanaklarından ve gazete arşivlerinden yararlanılmıştır. Edebi bir biyografi hazırlanmasından öte, özellikle Coşkun Kırca'nın Türk siyasetine yön veren ve altına imza attığı çalışmaları üzerinde durulmuştur.

⁶ Bilâl Şimşir, *Şehit Diplomatlarımız(1973-1994)*, 2. Kitap, Bilgi Yayınevi, Ankara, 2000, s. 945.

⁷ Burhanettin Duran, *Türk Parlamento Tarihi TBMM XIX. Dönem(1991-1995)*, C: III, TBMM Basımevi, Ankara, 2012, s. 2854.

BİRİNCİ BÖLÜM

KİŞİSEL YAŞAMI

1.1. AİLESİ

Coşkun Kırca, 27 Mart 1927 tarihinde İstanbul'da doğdu. Kendisi Filibe'nin tanınmış tüccarlarından olan Ali Efendi'nin torunudur. Babası Mehmet Ali Haşmet Bey, annesi Selanikli Nefise Celile Hanım'dır.⁸ Anne tarafı, Selanik'in Yunanlılar tarafından işgal edilmesinden sonra İzmir'e göç etmiştir. Oradan da İstanbul'a yerleşmiştir. Nefise Celile Hanım'ın dedesi, Hatay'ın Türkiye'ye ilhakında büyük hizmetleri geçmiş bir zattır. Filibe'de rüştiyeyi bitiren babası, Galatasaray Sultanisi'nde okumak için meşrutiyetten önce İstanbul'a gelir. Buradan mezun olduktan sonra Maarif Nezareti'ne bağlı birimlerde göreve başlar. Sonra Almanya'da, Türkiye'ye gelecek Alman ve Avusturya subaylarına Türkiye ve Türkçe dersleri veren bir kürsüde görev alır, lektör⁹ olur. Bu arada Almanya'da felsefe doktorasını tamamlayıp mütareke yıllarında da Türkiye'ye döner.¹⁰ 1925 yılında Nişantaşı'ndaki Münire Sultân ve Şerif Paşa Konaklarına taşınan Şişli Terakki Lisesi'ne müdür olur ve on dört yıl bu görevde kalır. Okulda yatılı kız erkek kısımlarının açılması, değerli öğretmenlerin görev yapması Mehmet Ali Haşmet Kırca'nın müdürlüğü sırasında kaydedilen ciddi gelişmelerdir.¹¹ Buradan ayrıldıktan sonra Yeni Kolej'in kurucu müdürlüğünü üstlenir. İstanbul Erkek Lisesi'nde de Fransızca dersleri verir. Şişli Halkevi'nin uzun yıllar başkanlığını yapar.

Kardeşi Gönül Güvenç, ağabeyi Coşkun Kırca'dan şöyle bahseder: *"Coşkun'la aramızda hep fevkalade bir kardeşlik ilişkisi oldu. Hayatımız boyunca ne kavga ettik, ne de fikir ayrılığı yaşadık. En büyük şansım, Coşkun'dan sonra gelen çocuk olmamdı. Çünkü bildiklerini bana da öğretmeyi severdi."* İleride kayınbiraderi

⁸ Duran, a.g.e., s. 2853.

⁹ Fr. *lecteur*. Okutman. *TDK Türkçe Sözlük*, TDK Yayınları, Ankara, 2005, s. 1304.

¹⁰ Cemal A. Kalyoncu, "O Da Aşiretten", *Aksiyon* (Ağustos 2001), Sayı: 350, s. 44.

¹¹ Mehmet Ö. Alkan, *İmparatorluk'tan Cumhuriyete Selanik'ten İstanbul'a Terakki Vakfı ve Terakki Okulları 1877-2000*, Boyut Yayın Grubu, İstanbul, 2003, s. 147.

olacak olan Özcan Ergüder, Coşkun Kırca ve babası hakkında çocuk yaştaki izlenimlerini şöyle aktarır: “On dört yaşında Göztepe’deki yazlığa geldiğinde tanıştık. Babası otoriter, disiplinli biriydi. Beraber bisiklete biner, Erenköy’deki evimizin önünde denize giderdik.”¹² İlk evliliği, hukuk fakültesinden arkadaşı olan Sevda Eren’ledir. Fakat bu evliliği uzun sürmez. Bir buçuk yıl sonra ayrılırlar. İkinci evliliği, dönemin Dışişleri Bakanı Fuat Köprülü’nün kızı Beyhan Hanım ile olur. Düğünleri 26 Mart 1954 tarihinde Ankara’daki Hariciye Köşkü’nde yapıldı. Nikâh şahitleri, dönemin Cumhurbaşkanı Celal Bayar idi.¹³ Bu evliliğinden Coşkun Kırca’nın Gönül isminde bir kızı dünyaya geldi. 1964 yılında Beyhan Hanımla da yolları ayrıldı. Üçüncü ve son evliliğini kendisi gibi eşinden ayrılmış olan Bige Ergüder ile 4 Kasım 1965 tarihinde yaptı ve onunla 40 yılını geçirdi. Bige hanımdan ise Selcan ve Gülcan isminde iki kızı oldu. Coşkun Kırca’nın ayrıca Laki isminde bir köpeği ve Kedoş isminde de bir kedisi vardı. 29.12.1968 tarihinde babası, 18.10.1973 tarihinde de annesi vefat etti.

1.2. EĞİTİMİ

Babası Mehmet Ali Haşmet Kırca, Şişli Terakki’nin müdürü olduğundan her iki çocuğunu da burada okutur. 1938 yılında Şişli Terakki İlkokulu’nu bitiren Coşkun Kırca, Mektebi Sultani mezunu olan babasının yönlendirmesiyle Galatasaray’a ilk adımını attı. Mürebbiyesinden öğrendiği mükemmel Fransızcası sayesinde, hazırlık okumadan orta ikinci sınıftan devam etti. Okuldaki yakın arkadaşları İlter Türkmen ve Fahir Alaçam idi. Çetin Altan ile de aynı sınıftaydı. İlk yıl yatılı öğrenci iken daha sonra gündüzlü oldu. Galatasaray Lisesi öğrencisi Coşkun Kırca’nın Fahir Alaçam’da yarattığı ilk izlenim, çok kuvvetli bir Fransızcaya sahip olmasıydı: “Çalışkan, ciddi, ders kitapları dışında okumaktan hoşlanan, geniş bir

¹² Çalışlar, a.g.e., s. 9.

¹³ “Köprülü’nün Kızı Evlendi”, *Milliyet*, 27.03.1954, s. 4.

genel kültür edinmek için gayret sarfeden yapı ve kişiliği dikkati çekiyordu. Nitekim o tarihlerdeki bilgi dağarcığı dahi sınıf ortalamasının hayli üstünde idi.”¹⁴

1945 yılında Galatasaray Lisesi’nden mezun olan Kırca, aynı yıl İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi’ne girdi. Sınıfında seçkinleşerek arkadaşları tarafından “dahi çocuk” diye adlandırıldı. Hem ilk dönemde mezun olan yedi kişiden biri olarak hem de fakülte birincisi payesini alarak öğrenim hayatındaki başarılar silsilesine yeni halkalar ekledi. 1949’da mezun olduktan sonra, ertesi yıl bursla gittiği Paris Üniversitesi Hukuk Fakültesi’nde, kamu hukuku dalında yüksek lisansını yaptı.

1.3. KARAKTERİ

Coşkun Kırca, sanatsal yönden üstün oyunculuk yeteneğine sahipti. Onun bu özelliği çeşitli sanatçılar tarafından da dile getirilmiştir. Nitekim bir tiyatro yönetmeni olan Gencay Gürün, Kırca’nın oyunculuğu hakkında şöyle der: “*Müthiş bir oyuncuydu. Meslek olarak tiyatroyu seçse, mutlaka Türkiye’nin en önemli aktörlerinden olurdu.*” Lale Bulak’a göre ise: “*Politikacı ve diplomat olmasa, kolaylıkla opera veya tiyatro sanatçısı ya da aşçı olur, hepsini de mükemmel yapabilirdi.*”¹⁵ Diğer yandan Yaşar Yaşer, Kırca’nın yazım yeteneği hakkında şu ifadeleri kullanır: “*Genelde alışılan önce bir müsvette hazırlama gereği Coşkun Kırca için söz konusu değildi. O, düşündüklerini en mükemmel bir biçimde ve hızla kâğıda dökme özelliğine sahip bir yazardı.*”¹⁶

Coşkun Kırca, sadece ders olarak öğrendiklerini değil, kendi merakıyla tamamını okuduğu manzum piyesleri ezbere tekrarlayabilme yeteneğine sahipti. Okuma merakı ise çok geniş bir yelpazeyi kapsıyordu. Kütüphanesinde, edebiyat, diplomasi, politika, hukuk ve gastronomi ile ilgili çeşitli dillerdeki kitaplar vardı. Devamlı okur, düşünür ve fikir üretirdi. Belirli konularda bir ansiklopedi gibiydi.

¹⁴ Mehmet Akad vd., *Coşkun Kırca’ya Armağan*, Galatasaray Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 1996, s. 3.

¹⁵ Çalışlar, a.g.e. s. 11.

¹⁶ Yaşar Yaşer, “Coşkun Kırca’nın Ardından”, *Bütün Dünya* (Mart 2006), Sayı: 2006/3, Başkent Üniversitesi AKÜM Basım Tesisleri, Ankara, s. 61.

Müzikten, sanattan, edebiyattan, siyasî ve kültürel her alanda konuşabilen bir entelektüeldi. Güçlü bir yenilenme ve değişme kabiliyeti vardı. Çok çalıştı. Tüm becerilerinde en iyisi olmaya çalıştı.

Coşkun Kırca için yemek pişirmek, neredeyse politika kadar ciddiye aldığı bir işti. Hangi yemek için gereken hangi malzemenin nereden alınıp, ne kadar süre ile hangi sıcaklıkta bekletileceği bilgilerine sahipti. Hatta Cahit Kayra, 1966 yılında Paris’te birlikte gittikleri restoranda Coşkun Kırca’dan yemek hakkında öğrendiklerini şöyle sıralar: “*Peynirin vahşisini, ehlisini, biftekten sonra ne tür peynir yenileceğini o gün öğrendim.*”¹⁷ Tavana kadar iki kitaplık dolusu yemek ve pasta kitabı vardı. Kütüphanesinin bir bölümünde sadece Fransızca yemek kitapları bulunurdu. Dünya mutfaklarını ve Türk mutfaklarını tanıtan bir kitap yazmayı ciddi şekilde düşünüyordu.

Ailesiyle gurur duyan, ailesince desteklenen bir babaydı. Çocuklarına devlet malını korumak üzerine eğitim vermişti. Çok duygusaldı. Eğlenceli ve komikti ama sıradan bir komik değil, entelektüel bir komikti. Nerede olursa olsun, öğlenleri en az yarım saat uyurdu. Yaşamayı ve iyi giyinmeyi çok severdi. Kafasını maddiyata yönelik çalıştırmazdı. Özel hayatından hiç söz etmeyen ve şikâyet etmeyen birisiydi. Spora yatkınlığı yoktu. Tek yaptığı bedensel faaliyet yüzmektir. Bir yere geç kalmamak adına yola her zaman erken çıkardı. Ehliyeti olmasına rağmen, sürücülüğü herkesin yapabileceği bir iş olarak gördüğü için, hiç otomobil kullanmadı. Çok güzel Rumca şarkılar bilirdi. Barışseverdi. Onun bu özelliğini yazar Zeynep Göğüş, “*Kediyi ve köpeği aynı evde dost yapan adam.*” şeklinde ifade etmektedir.¹⁸

Coşkun Kırca, dışişlerinde müzakereciliği, Fransızcaya olan hâkimiyeti, derin hukuk bilgisi, net ve tavizsiz görüşleri, biraz da sertliğiyle ünlü bir diplomat olarak tanınırdı. Büyükelçiliği sırasında maiyetindekilere ve personeline daima iyi muamelede bulunmuştur. Fransızcayı, tüm terminolojisiyle birlikte çok etkin şekilde kullanarak konuştuğundan, toplantıların birinde onu Fransız zannetmişler ve Türk Heyeti’ne genel sekreterin neden Türk olmadığını sormuşlar. Coşkun Kırca’nın kendine güveni vardı. Ufak tefek hataları yüzünden astlarının üzerine çullanıp

¹⁷ Cahit Kayra, *38 Kuşağı Anılar*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2002, s. 257.

¹⁸ Çalışlar, a.g.e., s. 310.

kusurlarını sorgulamazdı. Görev başındayken Türkiye'ye yönelik bir haksızlık yapıldığında anında müdahale ederdi. Son derece ifadesiz bir yüzle oturabilir, kızgın ya da mutlu olduğunu hiç belli etmezdi. Hem Türkiye'nin gerçeklerini hem de yabancı ülkelerin Türkiye'ye yönelik dış politikalarını iyi bilmesi, Osmanlı'nın son dönemiyle, yakın tarihi çok iyi incelemiş olması, ortaya attığı fikirlerinin sağlam gerekçe ve dayanakları olmasını sağlıyordu. Yüzde yüz karşısında olduğu görüşlerin bile, doğru düzgün ifade edilebilir hale getirilmesine yardımcı olurdu. Fransız Dışişleri görevlilerine sözde Ermeni Soykırımı konusunda parlamentolarının hata yaptığını kabul ettirecek kadar ikna ediciydi.

Bir diğer özelliği de her partiyle gayet rahat görüşebilmesidir. Olumlu bir sonuca gidilmesi için çok rahatlıkla bütün milletvekilleriyle temas edebilen bir parlamenterdi. Merkez blok oluşturmanın gerekli olduğunu düşünürdü. "Şahinler" diye adlandırılan gruptandı. Üslubu sertti. Hitabetin inceliklerini çok iyi bilirdi. Bilgili, vatanperver, heyecanlı ve mücadeleci bir siyasetçiydi. Türk milliyetçiliğinin ırka değil, akla, hukuka ve bilime dayandığına inanırdı. Kurtul Artuğ, Coşkun Kırca'yı merkezin sağına, Doğan Avcıoğlu'nu ise sola koyar. Fakat ikisinin ortak noktası olarak Atatürk devrimlerini daha ileriye götürecek bir formül arayışında olmalarını gösterir. Coşkun Kırca'nın en büyük utkusu, Atatürk ilkelerine bağlı, bağımsız ve laik cumhuriyettir. Laik cumhuriyetin tüm kazanımlarının Atatürk sayesinde olduğuna yürekten inanır ve bu konuda hiçbir biçimde taviz verilmesini kabul etmezdi.

1.4. VEFATI

Coşkun Kırca, ani gelişen bir alerji krizi nedeniyle Amerikan Hastanesi'nde tedavi gördü. Burada kendisine kalp pili takıldı. Fakat bir süre sonra 24 Şubat 2005 tarihinde hayata gözlerini yumdu. Hasta yatağındaiken bile sevdiği aryaları dinlemekten vazgeçmemişti.

Oyuncu Yalçın Boratap ile Coşkun Kırca'nın en son karşılaşmalarında aralarında şu manidar konuşma geçmiştir: *"İstanbul'a dönmeden önce tek başına denize bakarken rastladım. 'Je pars' (Ben gidiyorum) dedi. Ben de Verlaine'den alıntı yaparak; 'Partir, c'est mourir, un peu' (Gitmek biraz da ölmektir) dedim. Gözleri buğulandı... O kış kaybettik."*¹⁹

Ailesinin isteği doğrultusunda Coşkun Kırca, devlet töreni yerine Galatasaray Üniversitesi'ndeki törenle Teşvikiye Camii'nden ebediyete uğurlandı. Ailesi, Kırca'nın kitaplığında bulunan 3643 adet kitabı, Galatasaray Eğitim Vakfı aracılığıyla Galatasaray Üniversitesi Suna Kıraç Kütüphanesi'ne bağışladı. Vefatında ailesine bıraktığı tek miras, babasından kalan bir apartman katıydı.

¹⁹ Çalışlar, a.g.e., s. 111.

İKİNCİ BÖLÜM

BÜROKRASİ YAŞAMI

2.1. DIŞİŞLERİ BAKANLIĞINDAKİ ÇALIŞMALARI

Coşkun Kırca'nın hariciyeye olan merakı aha çocukluğundan itibaren yakın çevresinin dikkatini çeker. Coşkun Kırca'nın coğrafi bilgisi hakkında kızkardeşi Gönül Güvenç çocukken edindiği şu izlenimini aktarır: “‘*Kaptan Grant'ın Maceraları*’ ve ‘*Amerika’da Bir Türk Çocuğu*’ gibi kitaplar okurken, Coşkun kitaplardaki kahramanların yaşadığı yerleri atlasın bulur, gösterirdi.”²⁰

Coşkun Kırca, 1950 yılında yapılan sınavı kazanarak ikincilikle Dışişlerine girdi. 2. Siyasi Daire’de, Ortak Güvenlik Genel Müdürlüğü Planlama ve Yardımlar Şubesi Müdür Vekilliği görevini üstlendi. 1951’de askere giderek orada da NATO nezdinde görev yaptı. Bu görevi 1956 yılına kadar sürdürdü. Aynı yılın sonlarına doğru Dışişleri Bakanlığı’ndaki görevinden ayrılarak Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi İktisat Kürsüsü asistanı oldu. O dönem hükümet tarafından üniversite öğretim üyeliği görevine son verilen Prof. Dr. Turhan Feyzioğlu’yla dayanışma içinde bulunanlara katılarak siyasete atıldı. Uzunca süre siyasetle uğraştıktan sonra 5 Haziran 1969²¹ tarihli kararname doğrultusunda, kanuni derece ve kıdemi esas tutularak Dışişleri Bakanlığı meslek memurluğuna tekrar kabul edildi ve ikinci derece meslek memurluğu kadrosuna atandı. 1970-76 yıllarında Birleşmiş Milletler Cenevre Ofisi ve İsviçre’deki Diğer Milletlerarası Kuruluşlar nezdinde Büyükelçi-Daimi Temsilcilik görevinde bulundu.²² 1976-78 yıllarında NATO nezdinde Büyükelçi-Daimi Temsilcilik yaptı. 1978-80 yılları arasında Dışişleri Bakanlığı’nda Yüksek Müşavir unvanı taşıdı.

²⁰ Çalışlar, a.g.e., s. 9.

²¹ BCA, 1969: 345 24 14.

²² Kendisinden sonra aynı göreve atanan Kâmran İnan da, tıpkı selefi Coşkun Kırca gibi, siyasetten bürokrasiye dönüş yapmıştır.

Coşkun Kırca, Tansu Çiller'in azınlık hükümetinde 5 Ekim 1995 tarihinden 30 Ekim 1995 tarihine kadar Dışişleri Bakanı oldu.²³ O dönem Milliyet'te, "Dış Politikaya Bir Şahin" başlıklı yazıda, Coşkun Kırca ve Tansu Çiller ile alakalı olarak bazı sorular yöneltilmiştir: "*Dış politikadaki bazı konularda esnek yaklaşımı ile dikkat çeken Başbakan Çiller ile şahin Coşkun Kırca nasıl uzlaşacak? Kırca, dış politikada katı bir tutum mu sergileyecek?*"²⁴ Coşkun Kırca ise bu sorular ve "şahin" benzetmesine gönderme yaparak, aynı gazetenin 09.10.1995 tarihli baskısında, "*Ben şahinlerin ya da güvercinlerin olduğu bir kuş yuvasının değil, her türlü duruma uyum sağlayabilecek yetenekli diplomatların başındayım.*"²⁵ cevabını vermiştir.

M. Ali Birand'a göre Coşkun Kırca, "*Bir diplomattan çok bir satranç oyuncusunu andırırdı. Atacağı adımı mutlaka önceden hesaplar, ardından karşı tarafın olası hamlesini düşünüp harekete geçerdi.*"²⁶

2.2. ULUSLARARASI KURULUŞLARDAKİ ÇALIŞMALARI

2.2.1. NATO'daki Görevleri

Coşkun Kırca, askerliğini yedek subay olarak yaparken, Genel Kurmay Başkanlığı tarafından 1951-1952 yılları arasında NATO Tercüme Bürosu'nda görevlendirildi. Bilindiği üzere bu yıllar Türkiye'nin NATO'ya üye olduğu döneme rastlar. Süreç şu şekildedir: 15 Eylül 1951'de Ottawa'da toplanan NATO Bakanlar Konseyi'nin Türkiye ile Yunanistan'ın NATO'ya üye olarak davet edilmesine oybirliğiyle karar vermesiyle Türkiye'nin NATO'ya üyeliği için ilk adım atılır. 17 Ekim 1951 tarihinde ise Londra'daki NATO merkezinde Türkiye ile Yunanistan'ın NATO'ya katılmasını sağlayan dört maddelik bir Protokol imzalanır. Giriş bölümünde, Kuzey Atlantik Andlaşması'na taraf olan devletlerin, Kuzey Atlantik

²³ Baskın Oran, *Türk Dış Politikası*, C: II, İletişim Yayınları, İstanbul, 2002, s. 204.

²⁴ "Dış Politikaya Bir Şahin", *Milliyet*, 07.10.1995, s. 19.

²⁵ "Kırca: Yetenekli Diplomatların Başındayım", *Milliyet*, 09.10.1995, s. 14.

²⁶ Akad vd., a.g.e., s. 1.

Bölgesi güvenliğinin Yunanistan Krallığı ve Türkiye Cumhuriyetinin Andlaşmaya katılmasıyla artacağına inandıkları ve protokol içeriğinde mutabık kaldıkları belirtilmektedir. Türkiye'nin NATO şemsiyesi altına girdiğini gösteren ikinci madde şu şekildedir:

MADDE 2

Türkiye Cumhuriyetinin Kuzey Atlantik Andlaşmasına Taraf olması halinde, Andlaşmanın 6 ıncı maddesi, Türkiye Cumhuriyeti Hükümetinin iltihak vesikasını Amerika Birleşik Devletleri Hükümetine tevdi eylemesi tarihten itibaren, aşağıdaki şekilde tadil olacaktır.

i) *Taraflardan birinin Avrupa veya Kuzey Amerika'daki ülkesine yahut Fransa'nın Cezayir vilâyetlerine, Türkiye Ülkesine, yahut Kuzey Atlantik Bölgesine Seretan Medarının kuzeyinde olup Taraflardan herhangi birinin hakkı kazasına tâbi bulunan adalara,*

ii) *Taraflardan herhangi birinin işbu ülkelerde veya bu ülkeler üzerinde veya Avrupa'nın, Andlaşma yürürlüğe girdiği tarihte, Taraflardan herhangi birinin işgal kuvvetlerinin konaklamış olduğu diğer herhangi bir bölgesinde veya Akdeniz'de yahut Seretan Medarının²⁷ kuzeyinde kalan Kuzey Atlantik Bölgesindeki kuvvetlerine, gemilerine veya uçaklarına yapılan bir silâhlı saldırı, Taraflardan birine veya birkaçına karşı yapılmış bir silâhlı tecavüz addedilip 5 inci maddenin tatbikini icap ettirecektir.²⁸*

24-28 Kasım 1951 tarihleri arasında Roma'da toplanan NATO Bakanlar Konseyi, üye ülke Parlamentolarının Türkiye ile Yunanistan'ın NATO'ya katılmasına davet edilmesi hakkındaki kararlarını onaylar. TBMM'nin de 18 Şubat 1952'de²⁹ Kuzey Atlantik Andlaşması'nı ve Protokolü'nü kabul etmesiyle Türkiye'nin üyelik süreci tamamlanmıştır.

Coşkun Kırca, Türkiye'nin 1952'de NATO'ya üye olmasıyla birlikte Paris'e atanan ilk daimi delege olan Fatin Rüştü Zorlu'nun yanında memur olarak görev yapmıştır. Dönemin Dışişleri Bakanı Fuat Köprülü'nün refakatindeki Paris'e gidecek olan heyette, Üçüncü Kâtip olarak yer almıştır.³⁰ 9 Aralık 1952 tarihli Bakanlar

²⁷ Yengeç Dönencesi.

²⁸ İsmail Soysal, *Türkiye'nin Dış Münasebetleriyle İlgili Başlıca Siyasî Andlaşmaları*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1965, s. 371-372.

²⁹ Rifat Uçarol, *Siyasi Tarih*, 8. Baskı, DER Yayınları, İstanbul, 2010, s. 938.

³⁰ "Köprülü Roma'ya Gidecek", *Milliyet*, 10.12.1952, s. 1.

Kurulu kararnamesine göre 60 TL gündelik almıştır.³¹ Yine aynı görevle 14 Nisan 1953 tarihli Bakanlar Kurulu kararnamesiyle, Kuzey Atlantik Konseyi'nin bakanlar seviyesinde yaptığı toplantıya katılmıştır.³² Bakanlar Kurulu'nun 7 Aralık 1953 tarihli kararnamesiyle Kuzey Atlantik Konseyi'nin bakanlar düzeyinde yapacağı toplantılara, bu sefer İkinci Kâtip görevini üstlenerek, Delegasyon Sekreteri unvanıyla katılmıştır.³³

1952-1954 yıllarında Güvenlik Dairesi'nin NATO'nun Kuvvet Planlaması ve Yardımlar sorumlusu olarak addedilen, 2. Şube müdürlüğünü yürüttü. 1954'te NATO Daimi Temsilciliği'nde ikinci kâtip olarak, enfastrüktür³⁴ komitesinde görev aldı. 1956 yılında NATO'nun Daimi Temsilcilik nezdindeki altyapı komitelerinde temsilcilik görevini yerine getirdi.

Coşkun Kırca, Demokrat Parti'ye karşı tutumu ve Vatan gazetesindeki yazıları dolayısıyla o zamanki Tahkikat Komisyonu'na çıkarıldı. Kısa bir süre sonra Fatih Rüştü Zorlu ile düştüğü ihtilaflar ve komitede saptadığı bazı suiistimaller nedeniyle bir belgeyi imzalamayı reddedip görevinden istifa etti.³⁵

Daha sonra iki yıllığına da olsa 1976 yılında NATO'ya geri dönüş yaptı. Brüksel'de NATO nezdinde büyükelçi olarak Daimi Temsilcilik görevini üstlendi. Bu görevi 1978 yılına kadar sürdürdü. 2 Haziran 1978 Cuma günü İspanya'da Türkiye'nin Madrid Büyükelçisi Zeki Kuneralp'in eşi Necla Kuneralp ile kardeşi emekli Büyükelçi Beşir Balcıoğlu, bir otomobilin içinde Ermeni asıllı teröristlerce öldürüldü. Olayı kınayan NATO Genel Sekreteri Luns, 13 Haziran günkü çalışma yemeğinden önce, bir süredir Türk diplomatlarına karşı sürdürülen caniyane saldırıların bu son örneği karşısında duyduğu üzüntüyü Konsey ve kendi adına dile getirdi. Türkiye Daimi Delegatesi Büyükelçi Coşkun Kırca da Genel Sekretere teşekkür ederek sözlerini Ankara'ya ilettiler.³⁶

³¹ BCA, 1952: 130 92 17.

³² BCA, 1953: 131 28 17.

³³ BCA, 1953: 134 100 20.

³⁴ Fr. *infrastructure*. Altyapı. TDK a.g.e., s. 637.

³⁵ Akad vd., a.g.e., s. 4.

³⁶ Şimşir, a.g.e. 1. Kitap, s. 252.

2.2.2. BM'deki Görevleri

Merkezde Birinci Sınıf Ortaelçi görevini yürüten Coşkun Kırca, Birleşmiş Milletler Avrupa Ofisi (Cenevre) Sair Milletlerarası Kuruluşlar Nezdinde Türkiye Daimi Delegeliği görevine 13.02.1970 tarihli Bakanlar Kurulu kararnamesi uyarınca selefi Özdemir Benler'in süresinin dolmasına binaen Büyükelçi olarak atandı.³⁷ Daimi temsilci yardımcısı Nüzhet Kandemir'in aktardığına göre, Coşkun Kırca'nın göreve gelmesiyle birlikte uluslararası düzeyde Türkiye'nin temsili ve sözlerinin dinlenmesi büyük bir ivme kazanmıştır.³⁸ Coşkun Kırca bu görevini 1976'ya kadar sürdürdü. 1976-78 yılları arasında NATO nezdinde Büyükelçi-Daimi Temsilci görevini verine getirdi. 1978-80 yılları arasında da Dışişleri Bakanlığı'nda Yüksek Müşavir unvanıyla hizmette bulundu. 1980'de BM New York Daimi Temsilci görevini Orhan Eralp'ten devralan Coşkun Kırca, bu görevi 1985 yılına kadar sürdürdü.³⁹

Coşkun Kırca, Kıbrıs konusunda daima kararlı olmuş ve bu kararlılığını her platformda dile getirmiştir. M. Ali Birand'ın Milliyet'teki 20.11.1983 tarihli makalesinde, Rum Dışişleri Bakanı Yakovu'nun Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin bağımsızlık kararının geri çekilmesini istemesine Coşkun Kırca şu cevabı vermiştir: *"Ortada bir bilgisizlik örneği var. Türklerin lügatında geri çekmek diye bir kelime yoktur."*⁴⁰

19 Kasım 1984 Pazartesi günü BM Viyana Bürosu'ndaki Sosyal Kalkınma ve İnsani İşler Merkezi Direktör Yardımcısı Enver Ergun, Ermeni asıllı teröristlerce öldürüldü. Bu nedenle New York'ta 27 Kasım 1984 günü saat 15.15'te BM Ekonomik ve Sosyal Konsey salonunda bir tören düzenlendi. Törendeki konuşmasında başsağlığı dileklerinden sonra Coşkun Kırca, terörizmin sınır tanımadığından ve millet ayrımı yapmadığından, bütün devletlerin uluslararası tedhiş

³⁷ BCA, 1970: 246 14 18.

³⁸ Çalışlar, a.g.e., s. 31.

³⁹ İsmail Soysal, *Türkiye'nin Uluslar Arası Siyasî Bağlıları (1945-1990)*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, C: II, Ankara, 1991, s. 27.

⁴⁰ M. Ali Birand, "Denktaş BM Kararından Sonra Sert Konuştu", *Milliyet*, 20.11.1983, s. 7.

hareketlerinin her çeşidiyle mücadele konusunda tam bir dayanışma ve samimiyete dayalı bir işbirliği içinde olmalarının zorunluluğuna dikkat çekti.⁴¹

2.2.2.1. Heyet Başkanlıkları

Coşkun Kırca, Birleşmiş Milletler Uyuşturucu Maddeler Komisyonu'nun Cenevre'de 29.09.1970 ile 02.10.1970 tarihleri arasında yaptığı ikinci olağanüstü toplantısına Türk hükümetini temsilen katılan heyete Birleşmiş Milletler Cenevre Ofisi nezdinde Daimi Temsilci unvanıyla başkanlık yapmıştır.⁴² Kırca burada, Türkiye'nin var olan haklarının muhafazası için büyük çaba sarf etmiştir. Çünkü o dönem Türkiye'de haşhaş ekimiyle geçinen vatandaşlar vardı. Fakat bu üretilen haşhaşlar sağlık amaçlı kullanılmasına rağmen bazı ülkeler Türkiye'yi uyuşturucu madde ihracını desteklemekle itham etmişlerdir.

Uluslararası Çalışma Teşkilatı'nın 2-24 Haziran 1971 tarihleri arasında Cenevre'de akdedilen 56. Konferansına hükümeti temsilen Coşkun Kırca ve beraberindeki heyetin katılmasına 10.06.1971 tarihli Bakanlar Kurulu'nda karar verilmiştir.⁴³

6-16 Eylül 1971 tarihleri arasında Cenevre'de toplanan "Atom Enerjisinin Barışçıl Amaçlarla Uygulanması Konulu IV. Uluslararası Konferans"a Türk hükümetini temsilen Coşkun Kırca başkanlığında bir heyetin katılmasına Bakanlar Kurulu 06.09.1971 tarihinde karar vermiştir.⁴⁴ Bu konferansa Türkiye'nin iştirak etmesi, Türk Milleti'nin barışın her alanında yer aldığını göstermesi bakımından önemlidir.

Birleşmiş Milletler Uyuşturucu Maddeler Komisyonu'nun 27 Eylül ile 21 Ekim 1971 tarihleri arasında Cenevre'de yapılan 24 üncü dönem toplantılarına Türk hükümetini temsilen 20.09.1971 tarihli Bakanlar Kurulu kararınca Coşkun Kırca

⁴¹ Şimşir, a.g.e. 2. Kitap, s. 813.

⁴² BCA, 1970: 256 66 19.

⁴³ BCA, 1971: 267 40 14.

⁴⁴ BCA, 1971: 271 66 5.

başkanlığında bir heyetin katılmasına karar verilmiştir.⁴⁵ BM’de “uyuşturucu” hakkında alınan kararlarda Türkiye’nin de imzasının bulunması, uyuşturucu ile mücadelede Türkiye’nin üzerine düşen görevi yerine getirdiğinin açık bir göstergesidir. Çünkü Türkiye, konumu itibariyle uyuşturucu kaçakçıları tarafından ne yazık ki transit ülke olarak kullanılmak istenmektedir.

13 Kasım 1972 tarihinden itibaren Cenevre’de yapılacak olan BM/OMCI Uluslararası Konteynır Trafiki Konferansına Türk hükümetini temsilen katılan heyete Coşkun Kırca’nın başkanlık etmesine, Bakanlar Kurulu’nca 12.11.1972 tarihinde karar verilmiştir.⁴⁶ Türkiye’nin bu konferansa katılması, kendi uluslararası ticaret hacmini muhafaza etmesi bakımından önemlidir.

Birleşmiş Milletler Uyuşturucu Maddeler Komisyonu’nun 22 Ocak 1973 ile 9 Şubat 1973 tarihleri arasında Cenevre’de yapılan 25. dönem toplantılarına Hükümeti temsilen katılacak komisyonun başkanlığına Bakanlar Kurulu’nun 06.01.1973 tarihli kararı uyarınca Coşkun Kırca getirilmiştir.

Komisyon toplantısının gündemine dair, öncesinde Türk tarafının aldığı notlara göre; uyuşturucu maddeler sorunun her yönü üzerinde millî ve milletlerarası alanda çabalar sarf eden Türkiye için komisyonun çalışmalarının önem arz ettiği, Türkiye’nin haşhaş ekimini yasaklama kararı ve bu kararın uygulanması ile ilgili gerekli bilgilerin komisyona verileceğinden bahsedilmiştir.

Ayrıca, uluslararası antlaşmaların uygulanması konulu gündem maddesiyle ilgili görüşmelerde, bu antlaşmaların uygulanması ile ilgili Türkiye’nin yükümlülüklerini tamamen yerine getirmiş olduğu kaydedilmiştir.

Heyetin görevleri arasında, uyuşturucu madde kaçakçılığını önlemek için Türkiye’nin sarfettiği gayretleri, aldığı tedbirleri Komisyon toplantıları sırasında açıklamak, bu konuda mevcut yanlış bilgi ve yargıları önlemek de yer almıştır.

⁴⁵ BCA, 1971: 272 70 7.

⁴⁶ BCA, 1972: 290 85 12.

Haşhaş ekiminin yasaklandığı Türkiye'deki iller için BM Uyuşturucu Maddelerin Kötüye Kullanılması Fonu'nun yardım olanaklarının da ayrıca araştırılması gerektiği belirtilmiştir.⁴⁷

Konferansta ilaç sanayisinde öncü başta Amerika Birleşik Devletleri olmak üzere İngiltere ve diğer AB ülkeleri psikotrop⁴⁸ maddelerin kontrolünden kaçıyor. İstedikleri, talebin azaltılması ama arza dokunulmamasıydı. Buna karşın ABD, Türkiye'ye haşhaş ekimi için ambargo uyguluyordu. Haşhaş ekimi sözde Amerikan gençliğini zehirliyor diye Türkiye zan altında bırakılıyordu. Oysa ki Türkiye'de haşhaş ekilen bölgelerde yaşayan aileler haşhaştan elde ettikleri sadece yağ ve hayvan yemiyle geçiniyorlardı. Bütün bu önyargıları yıkmayı başaran Coşkun Kırca olmuştur. Verdiği mücadele sayesinde Türkiye'nin içinde bulunduğu durum doğru şekilde anlatılarak BM'den mali destek bile alınmış, psikotrop maddelerin arzının da azaltılmasına karar verilmiştir.⁴⁹

GATT (Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşması) gereğince 1 Mayıs 1973'te yapılmış olan Ödemeler Dengesi İstişarelerine, Türk hükümetini temsilen katılan heyete Bakanlar Kurulu'nun 28.04.1973 tarihli kararınca Coşkun Kırca başkanlık yapmıştır.⁵⁰ Böylece Kırca, Türkiye'nin var olan gümrük haklarının muhafazası için bizzat çaba sarf etmiştir.

BM Uyuşturucu Maddeler Komisyonununun 18 Şubat 1974 ile 1 Mart 1974 tarihleri arasında Cenevre'de yapılan Üçlü Özel toplantısına Türk hükümetini temsilen katılan komisyona Coşkun Kırca Bakanlar Kurulu'nun 13.02.1974 tarihli kararname ile başkanlık etmiştir.⁵¹

Birleşmiş Milletler Uyuşturucu Maddeler Komisyonuna bağlı Yakın ve Orta Doğu bölgesinde uyuşturucu maddeler kaçakçılığı konusu ile uğraşan özel Komitenin 29 Mart ile 13 Nisan 1974 tarihleri arasında Türkiye, İran, Pakistan ve Afganistan'a yaptığı inceleme gezisine Türk hükümetini temsilen Coşkun Kırca,

⁴⁷ BCA, 1973: 293 3 3.

⁴⁸ Sentetik uyuşturucu.

⁴⁹ Çalışlar, a.g.e., ss. 31, 33.

⁵⁰ BCA, 1973: 298 35 12.

⁵¹ BCA, 1974: 311 7 17.

Bakanlar Kurulu'nun 28.03.1974 tarihli kararı uyarınca Heyet Başkanı olarak görevlendirilmiştir.⁵²

1974 Kıbrıs Barış konferanslarında Türk heyetinin ikinci başkanlığını yapmıştır. Genel Sekreter Perez de Cuellar'ın Kıbrıs meselesinin çözümü için sunduğu önerilerin, Ankara ve KKTC tarafından kabul edilmesinde büyük emeği vardır. Kıbrıs Türklerinin 2004 Nisan'ında referandumda kabul ettiği Annan Planı da aynı prensiplere dayanmıştır.

Uluslararası nitelikte olan ve olmayan Silahlı Çatışmalarda Beşeri Hukukun Geliştirilmesi konusunda hazırlanan Protokol tasarılarının görüşülmesi ve karara bağlanması amacıyla 03.02.1975-18.04.1975 tarihleri arasında İsviçre Hükümeti tarafından Cenevre'de düzenlenen Diplomatik Konferansın 2. dönemine Türk hükümetini temsilen katılan heyetin başkanlığına Bakanlar Kurulu'nun 12.02.1975 tarihli kararınca Coşkun Kırca getirilerek kendisine Konferans sonunda düzenlenen sözleşme tasarılarını imzalama yetkisi verilmiştir.

Dışişleri Bakanlığı'ndan Başbakanlığa gönderilen "Çok ivedi süreli" ibareli yazıda, tasarıların, hukukî, siyasî, askerî yönleri ile ve bilhassa son Kıbrıs olayları nedeniyle Türkiye'nin ulusal çıkarlarını yakından ilgilendirdiğinden, Bakanlık koordinatörlüğünde, Genelkurmay Başkanlığı, Milli Savunma Bakanlığı, Adalet Bakanlığı ve Türkiye Kızılay Derneği temsilcilerinin katılımıyla kurulan Bakanlıklararası bir komite tarafından ayrıntılı bir incelemeye tutulduğundan bahsedilmektedir. Buna mukabil heyette Kızıllaç Dernekleri Ligi ve Uluslararası Kızıllaçlar Komitesi nezdinde Kızıllaç Daimi Delegatesi Ruhi Berent, Türkiye Kızıllaç Derneği Müşavir Avukatı Fikret Üyegil yer almıştır.⁵³

13 Mayıs 1975 tarihinde Cenevre'de toplanacak Dünya Sağlık Örgütü 28. Asamblesine, Hükümeti temsilen katılan heyete Coşkun Kırca'nın başkanlık etmesine ve Asamble'de kabul edilen belgeleri imzalamaya yetkili kılınmasına Bakanlar Kurulu'nca 07.04.1975 tarihinde karar vermiştir.⁵⁴

⁵² BCA, 1974: 313 21 3.

⁵³ BCA, 1975: 326 10 16.

⁵⁴ BCA, 1975: 329 27 13.

Dünya Turizm Örgütü'nün (WTO) 12 Mayıs 1975 tarihinde Madrid'de yapılan Genel Kurul toplantısına Türk hükümetini temsilen katılan heyete Coşkun Kırca'nın başkanlık etmesine Bakanlar Kurulu'nca 20.04.1975 tarihinde karar verilmiştir.⁵⁵

Coşkun Kırca, başkanı olduğu heyetlerdeki icra ettiği görevlerde daima Türkiye'nin çıkarlarını korumuş, düşüncelerini sağlam gerekçelere dayandırarak katılımcıları ikna etmedeki başarısını bu komisyonlarda çok iyi bir şekilde ortaya koymuştur.

2.2.2.2. İmza Yetkileri

Coşkun Kırca, birçok önemli kararın altına imza atmakla görevlendirilmiştir. Bunlardan birisi de 22.05.1971 tarihli Bakanlar Kurulu kararınca verilen, 1 Eylül 1971 tarihli “Çabuk Bozulan Gıda Maddelerinin Nakliyatı ve Bu Maksatla Kullanılacak Nakil Araçlarına İlişkin Sözleşme”yi hükümet adına imzalama yetkisidir.⁵⁶

GATT (Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Anlaşması) çerçevesinde, gelişme yolundaki memleketlerle yapılan ticaret müzakereleri sonucunda akdolunan anlaşmaları ve bununla ilgili protokolü hükümet adına imzalama yetkisi Bakanlar Kurulu'nca 19.08.1971 tarihli karar doğrultusunda Coşkun Kırca'ya verilmiştir.⁵⁷ Yapılan bu anlaşmalar, Türkiye'nin dünya ticaretinde stratejik bir yerde bulunmasından kaynaklanmaktadır.

Birleşmiş Milletler Avrupa Ekonomik Komisyonu ile Türk hükümeti arasında, Türkiye'de düzenlenecek “Birleşmiş Milletler Bölgesel Nüfus İstatistikleri Semineri”ne İlişkin Anlaşmayı hükümet adına nota teatini⁵⁸ suretiyle imzalama

⁵⁵ BCA, 1975: 332 32 11.

⁵⁶ BCA, 1971: 266 36 16.

⁵⁷ BCA, 1971: 270 60 16.

⁵⁸ Teâtî (a.i.): Verişme, birbirine verme. TDK, a.g.e., s. 1926.

yetkisi 23.08.1971 tarihli Bakanlar Kurulu kararınca Coşkun Kırca'ya verilmiştir.⁵⁹ Genç ve dinamik nüfus yapısına sahip Türkiye için, yapılan bu antlaşma önemlidir.

30 Eylül 1973 tarihinde geçerlilik süresi sona eren Uluslararası Pamuklu Dokuma Anlaşmasının 31 Aralık 1973 tarihine kadar uzatılmasını teminen GATT Genel Müdürüne bildirimde bulunmak üzere, Bakanlar Kurulu'nun 22.09.1973 tarihli kararı uyarınca, Coşkun Kırca'ya yetki verilmiştir.⁶⁰ Tekstilde Türkiye'nin dünyada belli pay sahibi olması bakımından bu antlaşma dikkate değerdir.

Coşkun Kırca, Uzun Süreli Milletlerarası Pamuklu Dokuma Ticareti Anlaşması'nın 30.09.1973 tarihine kadar uzatılması hakkındaki protokolü imzalama yetkisini hükümet adına kullanmıştır.⁶¹ Yapılan protokol Türkiye'nin bu alandaki etkinliğinin devamını sağlamıştır.

12 Kasım 1973 tarihinde Cenevre'de başlayan ve 14 Aralık 1973 tarihine kadar devam eden Birleşmiş Milletler Deniz Konferansları Hareket Kodu Konferansı sırasında hazırlanarak imzaya açılan belge veya sözleşme ile nihai senetlerin imzalanması hususunda Coşkun Kırca Bakanlar Kurulu'nun 18.12.1973 tarihli kararı ile yetkili kılınmıştır.⁶² Üç tarafı denizlerle çevrili bir ülkenin bu tür çalışmalarda yer alması büyük önem taşımaktadır.

Coşkun Kırca, Romanya, Macaristan ve Bangladeş'in GATT'a kalıcı, Filipinler ve Tunus'un geçici katılma protokollerini hükümet adına imzalama yetkisini Bakanlar Kurulunun sırasıyla 07.10.1971⁶³, 15.10.1973⁶⁴, 22.04.1974⁶⁵, 21.01.1974⁶⁶ ve 27.02.1974⁶⁷ tarihli kararnameleri uyarınca yerine getirmiştir.

Birleşmiş Milletler Avrupa Ekonomik Komisyonu'nun 18-29 Nisan 1974 tarihlerinde Bükreş'te yapılan 29. dönem toplantısına Hükümeti temsilen Bakanlar

⁵⁹ BCA, 1971: 271 63 17.

⁶⁰ BCA, 1973: 305 80 16.

⁶¹ BCA, 1970: 257 69 15.

⁶² BCA, 1973: 309 100 1.

⁶³ BCA, 1971: 272 72 2.

⁶⁴ BCA, 1973: 306 85 20.

⁶⁵ BCA, 1974: 313 25 3.

⁶⁶ BCA, 1974: 311 5 3.

⁶⁷ BCA, 1974: 311 11 18.

Kurulu'nun 11.04.1974 tarihli kararı doğrultusunda Coşkun Kırca'nın katılması uygun görülmüştür.⁶⁸

2.2.3. AB'deki Görevleri

Coşkun Kırca, Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi'nde siyasî ve iktisadî komisyonlarda görev yaptı. Avrupa Ekonomik Topluluğu ile TBMM arasında kurulan Karma Komisyon'un kuruluş anlaşmasını müzakere eden üyeleri arasında yer aldı. Bu sırada Türkiye ile Avrupa Birliği arasındaki Ortaklık Anlaşması, Türkiye'nin 31 Temmuz 1959'da başvurusu üzerine 12 Eylül 1963'te Ankara'da imzalandı ve 1 Aralık 1964'te yürürlüğe girdi.⁶⁹ Coşkun Kırca, Helsinki Nihai Senedi'nin hazırlık konferansı sırasında, iktisadi ve sosyal konularda Türk Heyeti'nin başkanlığını da üstlendi. 1995 yılında Dışişleri Bakanı iken⁷⁰ AB ile Gümrük Birliği'ne dair anlaşmanın AB organlarından geçirilmesini sağladı. Ayrıca Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Konferansı Parlamenter Meclisi'ne üye idi.

2.3. KANADA BÜYÜKELÇİLİĞİ GÖREVİ

Coşkun Kırca, New York'ta BM Türkiye Daimi Temsilciliği görevini 1980-84 yılları arasında yürüttükten sonra 1 Ocak 1985'te Kanada'nın başkenti Ottawa'ya Özdemir Benler'in yerine Büyükelçi olarak atandı.⁷¹ Kızı Gönül Kırca Bayle, babası Coşkun Kırca'nın millî duygularından şöyle bahsetmiştir: *“Yurtdışında 29 Ekim resepsiyonları düzenlendiğinde personelle birlikte biz de asker gibi sıraya dizilir, başta babam rap rap yürür, marşlar söyleyerek kutlardık. Resmi geçit yapıp eğlenerek kutlardık. Televizyondaki törenleri seyrederken duygulanıp ağlardı.”*⁷²

⁶⁸ BCA, 1974: 313 21 10.

⁶⁹ Uçarol, a.g.e., s. 1180.

⁷⁰ Mükremin Kocataşkın, *Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin Kuruluşu'ndan Günümüze Hükümetler*, Başbakanlık Basımevi, Ankara, 1998, s. 521.

⁷¹ İsmail Soysal, *Çağdaş Türk Diplomasisi: 200 Yıllık Süreç*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1999, s. 787.

⁷² Çalışlar, a.g.e., s. 35.

2.3.1. Coşkun Kırca'nın Suikasta Uğraması

Coşkun Kırca, 12 Mart 1985 Salı günü sabah saat 07.10 sıralarında Kanada'nın başkenti Ottawa'daki büyükelçilik konutuna giren Ermeni İhtilalci Ordusuna (ARA) mensup üç militan tarafından silahlı saldırıya uğramıştır. Saldırıda beş metre yüksekliğindeki ikinci kattan atlayan Coşkun Kırca'nın sağ kolu, kalçası ve bacağı kırıldı. Ayrıca büyükelçilik konutunun güvenliğinden sorumlu Kanadalı bir koruma görevlisi de öldürüldü.⁷³ Coşkun Kırca'nın eşi Bige Kırca, kızı Gülcan Kırca, büyükelçilik kavasısı, eşi ve üç çocuğu, aşçı Dursun Kılıç, eşi ve üç çocuğu, Büyükelçilik şoförü rehin alındılar. Bu saldırı, Ermenilerin Kanada'da Türklere yaptığı ilk saldırı değildi. 8 Nisan 1982 günü T.C. Büyükelçiliği Askeri Hava Kurmay Albay Atilla Altıkat Ottawa'da şehit edilmişti.

2.3.1.1. Ankara'nın Tepkisi

Türkiye'nin Ottawa Büyükelçiliğinin basılmasıyla ilgili ilk haberlerin alınması üzerine, Ankara'daki Kanada Büyükelçiliği katında girişimde bulunulmuştur. Dışişleri Bakanlığı Müsteşar Yardımcısı Büyükelçi Cenap Keskin Kanada Büyükelçisi Gilles Mathieu'yu makamına davet etti. Cenap Keskin, Ottawa Büyükelçiliğimizin basılmış olduğunu haber verdi ve Kanada makamlarının derhal gerekli önlemleri almalarını istemiştir. Kanada'nın Türkiye Büyükelçisi Mathieu, olayı bir trajedi olarak nitelendirmiştir.

2.3.1.2. Gelişmeler

Boston'da, Türkiye Fahri Başkonsolosu Orhan Gündüz'ün Ermeni teröristler tarafından şehit edilmesinin ardından FBI, New York'ta Coşkun Kırca ile

⁷³ Şimşir, a.g.e. 2. Kitap, s. 943.

Başkonsolos Aydın Tosun'u 24 saat aralıksız koruma çemberinde almışlardı.⁷⁴ Coşkun Kırca da o olaydan sonra Amerikan polisinden güvenlik raporu istemişti. Polisler 10 günlük tahkikattan sonra 25 maddelik bir önlem paketi önerdiler. Coşkun Kırca bunların hepsini uyguladı. Teröristlerin kendisine de bir saldırı düzenleyebileceklerini tahmin ettiğinden Kanada'ya gidince akıllıca bir plan yaptı.⁷⁵ Saldırı olursa üst kata çıkıp banyonun yatay pencerelerinden birinin dışına yatacaktı. Buradan aşağıya kadar mesafe dört metre idi. Gerekirse atlayacaktı.

Ermeni teröristler, yerel saatle 07.10'da Türkiye'nin Ottawa Büyükelçiliği'ni bastılar. Teröristler, kapıları silah zoruyla kırarak Bige Kırca'yı ve kızı Gülcan'ı rehin aldılar. Binanın bütün kapılarını dumdum kurşunlarıyla parçalayıp açtılar. Amaçları Coşkun Kırca'ya ulaşmaktı. Fakat bunu başaramadılar. Çünkü onlar odaya girmeden Coşkun Kırca banyo penceresinden atlamıştı. Kanada güvenlik güçleri Büyükelçiliği kordon altına aldılar. Ottawa belediyesinden bir polis memuru, Coşkun Kırca'ya ulaşarak kendisine yardım etmeyi başarmıştır.

Baskın sürdüğü sırada Kanada Haber Ajansı arandı. Arayanlar eylemi, "Ermeni Devrimci Ordusu" ARA adına üstlendiler.⁷⁶ Kendi iddiaları olan "Ermeni soykırımını Türkiye'ye ödeceklerini ve Türkiye'deki topraklarını da geri istediklerini" bildirdiler.⁷⁷ Saat 11.05'te, Büyükelçinin kızı Gülcan'ı başına tabanca dayayarak dışarı çıkardılar. Ancak onu serbest bıraktıktan sonra polise teslim oldular. Ardından Bige Kırca ve diğer rehinelere binadan tahliye edildi. Baskının farkında olmayan tek kişi, Kavas Karaçeper'in 14 yaşındaki kayınbiraderi Gazi Yatmaz'dı. Uykusu ağır olan Yatmaz, yaşanan olayların hiçbirini duymamıştı.⁷⁸

Baskından yaralı olarak kurtulan Coşkun Kırca, aynı gün General Hospital Hastanesi'nde ameliyata alındı. Ameliyat beş saatten fazla sürmüştü ve saat 23.30'da sona ermişti. Ameliyatı yapan Dr. Brunet, sağ taraf üzerine sert düşmeden dolayı sağ topuk, sağ kalça kemiği, sağ kol dirseği ile leğen kemiği (pelvis) kırıklarının tamir

⁷⁴ İskender Sungur, "FBI Kırca ve Tosun'u Yakın Korumaya Aldı", *Milliyet*, 10.05.1982, s. 8.

⁷⁵ Çalışlar, a.g.e., s. 65.

⁷⁶ Ercan Karakoç, *Geçmişten Günümüze Ermeni Komiteleri ve Terörü*, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul, 2009, s. 389.

⁷⁷ "Elçiliğimize Baskın", *Hürriyet*, 13.03.1985, s.9.

⁷⁸ Doğan Uluç, "Elçinin Yatağını Taradılar", *Hürriyet*, 15.03.1985, s.9.

edildiğini bildirmiştir.⁷⁹ Kalça kemiğinin kopuk olan başı da çiviyle tutturulmuştur. Ancak ameliyat sırasında anlaşılabilen bir iç kanama da durduruldu. Böylece Coşkun Kırca kurtuldu.

2.3.1.3. Coşkun Kırca'nın Ağzından Baskın Anı

Coşkun Kırca, bir buçuk ay kadar hastanede kaldıktan sonra taburcu oldu. Tedavisine Türkiye'de devam edilmek üzere 2 Temmuz 1985 günü İstanbul'a geldiğinde Milliyet gazetesine şu açıklamada bulunmuştur: *“Kanada’da önce kamuya ait sivil bir hastanede 20 gün kadar kaldım. Sonra beni Askeri Kalp Akademisi’ne aldılar. Kanadalı doktorlar nezdinde de Türkiye’nin kaplıcalarının şöhreti biliniyor. Bunun için sağlık yönünden öyle bir yere gideceğim.”*⁸⁰

Ertesi gün aynı gazeteye şunları söylemiştir:

Soru: “Siz onları gördünüz mü?”

Kırca: “Evet şöyle oldu: O sabah silah sesiyle uyandık. Kanadalı polisi öldüren silahın sesiyle. Karım, hemen çocuğun odasına koşup kapısını kilitledi. Pencereden durumu gördü. Ben pantolonumu giyip pencereden atlamaya karar verdim. Çünkü belli beni arıyor. Bulurlarsa öldürecekler. Beni bulamazlarsa, başkalarını öldürmek işlerine gelmez. Kamuoyunda kötü puan alırlar. Hep buna dikkat ediyorlar.

Karıma danıştım. Karım, ‘Başka çare yok, hemen atla’ dedi. Atlamak için odama girdim. O sırada merdivenlerde bir hareket oldu. Kapı aralığında baktım, yukarı çıkıyorlar. Elllerinde işte o tüfekler vardı, tabanca vardı. Biraz korkak ve telaşlıydılar.”

Soru: “Sonra kapıyı kapattınız, atladınız?”

Kırca: “Biliyorsunuz, banyonun penceresinden atladım. Bir tek orası müsaitti. Banyonun kapısını kilitledim. Pencerede sinek teli vardı. Açtım. Aşağısı 6 metreydi. Zemin de tuğla... Şöyle bir hesapladım. Benim boyum 1.60... Eğer ellerimle aşağıya sarksam mesafe azalacak... 3.40 olacak. Eğer, beyin üstü düşmezsem, hayatta kalma ihtimali var. Çıktım pencereden, aşağıya sarktum. Kendimi bıraktım.”

Soru: “Ayaküstü düşmeye çalışarak?”

⁷⁹ Şimşir, a.g.e. 2. Kitap, s. 950.

⁸⁰ “Baskından, Anavatan’a”, *Milliyet*, 03.07.1985, s. 10.

Kırca: “Tabii... Hatta, sağ ayağım daha kuvvetlidir diye sağ ayağımın üstüne düşmeye çalıştım. Nasıl olsa kırılacak ama, belki tahammülü daha fazladır diye.”

Soru: “Nitekim, sağ ayak kırıldı...”

Kırca: “Evet.. Ama ben kendimi sırt üstü yerde buldum. Herhalde yere sağ ayakla çarptım ama, sırt üstü düştüm...”

Soru: “Şuurunuz yerindeydi?”

Kırca: “Evet... Hiçbir acı da duymuyordum. Neresi kırık diye kolumu, bacağımı oynattım. Sağ tarafım kırık, anladım. Ama, acı duymuyorum. Evin köşesinde bir cumba var... O cumbanın altına geçersen, beni görmeleri ihtimali azalacak. Ben bu gayretin, oraya ulaşma gayretinin içindeyken, işte o Kanadalı polis geldi. Belediye polisi...”

Kanada Belediye polisi asayişle görevlidir. O, civardaymış... Sormuş ne oluyor diye... Söylemişler... Adam bahçe duvarını aştı, atladı geldi. Beni tamamen emniyete çıkararak kendi himayesi altına aldı. Ondan sonra, işte etraf polis doldu falan...”

Soru: “4.5 saat orada kaldınız...”

Kırca: “Evet... Aslında, polisin beni emniyet altına aldığı yer su içindeydi... Buz gibi... Fakat, bu da faydalı olmuş. Gerçi çok üşüdüm. Zaten, derece sıfırın altında 32 derecedi. Bir de soğuk su. Ama, bunun da bir faydası oldu. Kırıkların ağrısını duymadım.”

Soru: “Tabii asıl tehlikenin yanında üşümeniz ayrıntı kalıyor. Daha fena düşebilirdiniz...”

Kırca: “Elbette... 58 yaşında adamım. İlla cambaz gibi ayağımın, bacağımın üstüne düşeceğine dair garanti yok. Risk büyüktü. Beynimin üzerine de düşebilirdim. Fakat, bu riski almaktan başka çarem de yoktu. İyi ki de öyle yapmışım. Yoksa öldürülmem mukadderdi. O mücadele sırasında başkalarının ölmesi de muhtemeldi...”⁸¹

Coşkun Kırca, tekrar eski sağlığına kavuşmak için büyük çaba harcadı. Doktorların kendisine günde iki seans jimnastik yaptırmasına ilaveten kendisi bunun üzerine bir seans daha ekledi. Doktorların bir hareketi 20 defa tekrar etmesini söylemesine karşılık o, aynı hareketi 40 defa tekrarladı. Bu sayede hastaneden bir ay önce çıktı. Türkiye’de kaplıcaya gitti. Her gün şifalı suda 45 dakika kalıyor, oradan çıkıp denize giriyor ve sonra eşiyile birlikte uzun uzun yürüyordu. Bacağındaki

⁸¹ “Ermeni’ye Karşı Vurucu Örgüt Gerek”, *Milliyet*, 04.07.1985, s. 7.

kırıklar iyileşmişti. Şimdi kaslarını güçlendiriyordu. Türkiye'ye gelişinden bir hafta sonra koltuk değneklerini bıraktı. 15 gün sonra da görevine döndü.

2.3.1.4. Teröristlerin Cezalandırılmaları

Türkiye'nin Ottawa Büyükelçiliğini basan teröristler üç kişiydi. Üçü de Ermeni asıllı Kanada vatandaşıydılar. Hüviyetleri şu şekildeydi: Kevork Maraşlıyan (Marachelian), 14 Ağustos 1949 Suriye doğumlu. 1971 yılında Suriye'den Kanada'ya göç etmiş. Ohannes Noubarian, 26 Şubat 1955 Suriye doğumlu. 1975 yılında Suriye'den Kanada'ya göç etmiş. Raffi Titizian, 17 Temmuz 1957 Beyrut doğumlu. Beyrut'tan Yunanistan'a, oradan da 1979 yılında Kanada'ya göç etmiş.⁸²

Elçilik baskıncısı 3 caniyi teslim alan Kanadalı Komiser Longchamps, *“Türkler endişe etmesin... Teröristlerin hak ettikleri cezalara çarptırılması için gereken cezaları en küçük ayrıntılarına kadar toplayacağız.”* demiştir.⁸³ Bu üç Ermeni teröristin ön duruşması, 7-10 Mayıs 1985 tarihlerinde Ottawa'da yapıldı. Adam öldürme fiilinden ve diğer suçlardan bunların yargılanmaları için yeterli mesnet bulunduğu karar verilmiştir.

Daha sonra 14-31 Ekim 1986 tarihlerinde, Ontario Eyalet Yüksek Mahkemesinde yargılanmaları devam etti. Savcılık makamı, *“Birinci derecede katil suçundan”*, yani taammüden adam öldürmek fiilinden dolayı sanıklar için ömür boyu hapis cezası istedi. Mahkeme aldığı kararla bu üç teröristi ömür boyu hapis cezasına çarptırmıştır.

Coşkun Kırca iyileşmesinden sonra Ottawa'daki görevine tekrar döndü. 1986 yılına kadar çalıştıktan sonra aynı yıl 2 Temmuz günü kendi isteğiyle emekliliğe ayrıldı. Yerine Kaya Güngör Toperi geçti. Kırılan ayağı, aradan yıllar geçmesine rağmen, yürürken hala sendelemesine yol açmıştır.

⁸² Şimşir, a.g.e. 2. Kitap, s. 960.

⁸³ “3 Cani De Müebbetle Yargılanacak”, *Hürriyet*, 16.03.1985, s. 11.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SİYASİ YAŞAMI

3.1. HÜRRİYET PARTİSİ'NİN KURULUŞU VE BU PARTİYE KATILMASI

Dışişleri Bakanlığı'ndaki görevinden ayrılan Coşkun Kırca, 1956 yılında Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi İktisat kürsüsünde asistanlığa başladı. Aynı yılın sonunda Siyasal Bilgiler Fakültesi Dekanı Prof. Dr. Turhan Feyzioğlu'nun hükümetçe üniversite ile alakasının kesilmesi üzerine Coşkun Kırca da, “...bundan böyle sevgili müessesemizde gereken serbesti dâhilinde çalışmak ve yetişmek imkânlarından mahrum kalacağımı iyice hissediyorum. Bu mülâhazalarla istifamın kabulünü saygılarımla rica ederim.” diyerek görevinden ayrıldı.⁸⁴ Dönemin Millî Eğitim Bakanı Ahmet Özel, istifa konusunda gazetecilere verdiği röportajında, profesörlerin herhangi bir siyasî partiye girmelerinin doğal hakları olduğunu ancak öğretim üyelerinin günlük aktif politika olaylarına girmelerinin olumlu karşılanamayacağını dile getirmiştir.⁸⁵

3.1.1. Demokrat Parti Hükümetine Karşı Muhalefet Çalışmaları

Feyzioğlu'nun bakanlık emrine alınması tüm üniversitelerde tepkiyle karşılanmış, olayı protesto amacıyla hocalar birer birer istifaya başlamışlardır. Doçent Muammer Aksoy, Doçent Aydın Yalçın, Münci Kapani, Coşkun Kırca, Şerif Mardin⁸⁶ bunlar arasındadır.

⁸⁴ “Bir Asistan Daha Dün İstifa Etti”, *Milliyet*, 07.12.1956, s. 5.

⁸⁵ “Topkapı Sarayı Restore Edilecek”, *Milliyet*, 05.03.1957, s. 1.

⁸⁶ Hikmet Bila, *CHP 1919-2009*, 2. Baskı, Doğan Kitap, İstanbul, 2008, s. 146.

3.1.1.1. İspat Hakkı

2 Mayıs 1954 seçimlerinden önce kabul edilen “Neşir Yolu İle Veya Radyo İle İşlenecek Bazı Cürümler Hakkında Kanun”da ispat hakkına yer verilmemişti. Konu ile ilgili Hasan Ali Yücel-Kenan Öner davası nedeniyle verilmiş 16 Mart 1949 tarihli bir İçtihadı Birleştirme kararı vardı. Çok eleştirilen bu karara göre, bir bakana veya bir memura hakaret eden, iddiasını ispat edemeyecekti.

1955 yılında 11 DP milletvekili⁸⁷ ispat hakkı ile ilgili olarak meclise bir yasa değişikliği teklifinde bulundular. Menderes bunu DP’ye karşı bir ayaklanma olarak gördü. 11’lere sonradan Fevzi Lütfi Karaosmanoğlu ile Ekrem Hayri Üstündağ dahil oldu. Zeyyat Ebüzziya, Behçet Kayaalp, Muzaffer Timur, İsmail Hakkı Akyüz, Şerafettin Karanakçı, Ragıp Karaosmanoğlu⁸⁸ da teklife imza attılar. Bir süre önce partiden ihraç edilen Feridun Ergin ile Şekip İnal’ın katılımı ile sayıları 21’i bulan milletvekillerinden bir kısmı istifa etti, bir kısmı ise ihraç edildi. Ancak kriz devam ediyordu. Son olarak hükümete bağlı kabine toptan istifa etti. Menderes’in ‘Siyasi kaderimi sizin oylarınıza terk ediyorum’ şeklinde bir konuşma yapması ve devamında teşekkür için kürsüye çıktığında heyecan içinde aşırı sözler sarf ettiği ‘*Dilerseniz hilafeti bile getirebilirsiniz*’ dediği ünlü konuşma budur.⁸⁹ Gelişmeler yeni bir parti kurma zorunluluğunu doğurdu. DP’den ayrılanlarla sayısı 32’ye ulaşan bu isimler Hürriyet Partisi’ni 20 Aralık 1955’te kurdular. Başkanlığına da Fevzi Lütfi Karaosmanoğlu⁹⁰,nu seçtiler.

⁸⁷ Fethi Çelikbaş, Enver Güreli, Seyfi Kurtbek, Ekrem Alican, Raif Aybar, Turan Güneş, İbrahim Ökten, Kasım Küfrevi, Muhlis Bayramoğlu, Şeref Kamil Mengü, Mustafa Ekinci.

⁸⁸ Şevket Çizmeli, *Menderes Demokrasi Yıldızı?*, 2. Baskı, Arkadaş Yayınevi, Ankara, 2007, s. 637.

⁸⁹ Cengiz Sunay, “Demokrat Parti”, ed. Turgay Uzun, *İttihat ve Terakki’den Günümüze Siyasal Partiler*, Orion Kitabevi, Ankara, 2010, s. 182.

⁹⁰ Karaosmanoğlu DP Manisa milletvekiliydi. DP’de muhalefetinin başını çekiyordu. Celal Bayar cumhurbaşkanı olunca, Karaosmanoğlu genel başkan olmak için Menderes’in karşısına aday oldu. Fakat 1 oy farkla seçimi kaybetmişti.

3.1.2. Hürriyet Partisi ve Coşkun Kırca

Hürriyet Partisi kurucuları, genellikle, Demokrat Parti'nin Halk Partisi ile hiçbir ilişkisi olmayan "aydın" ve liberal kanadını temsil ediyorlardı. Demokrat Parti artık demokrasiye inanmadığı için, bu partinin temelinde bulunan demokratik hedefleri gerçekleştirmek için, liderler Hürriyet Partisi'ni kurduklarını bildiriyorlardı.

Hürriyet Partisi'ne göre, demokrasinin temelleri fertte ve ona tanınmış olan hürriyetlerde idi. Fert, demokrasi yoluyla refah ve saadeti sağlayabilir, gelişmesini gerçekleştirebilirdi. Hürriyet Partisi programı, daha müşahhas olarak bir ikinci meclis ve anayasa mahkemesinin kurulmasını, grev hakkına sahip olacak sendikalar teşkilini öngörmüştür.⁹¹ Daha sonra görülecektir ki bu fikirlerin birçoğu 1960'tan sonra hayata geçirilmiştir.

Parti başlangıçta üyelerini seçerek almayı planlamıştır, ancak resmen kurulduktan hemen sonra 48 ilden parti örgütü açma isteği gelmesi, bunu engellemiştir. Örgütlenmeye DP'nin bir zamanlar en güçlü olduğu Ege bölgesinden başlayan Parti, belirli bir taban oluşturamamış, ancak aydın çevrelerin sempatisini toplayabilmiştir.⁹²

Hürriyet Partisi'nin genç yöneticilerinin Forumcular ile işbirliği içerisine girmek istemesi ve dergi çevresinde toplanan aydınlara entelektüel muhalefetlerini siyasal alana taşıma çağrısı yapmaları olumlu yankı bulmuş ve bu kadrodan pek çok isim 1957 seçimleri öncesinde Hürriyet Partisi saflarından aktif siyasete atılmıştır. Bu seçimler Forum çevresi içinde ilk bölünmeyi de beraberinde getirmiş; Aydın Yalçın, Şerif Mardin, Münci Kapani, Muammer Aksoy, Coşkun Kırca, Turan Güneş ve Cemal Aygen gibi pek çok Forumcu HP'yi tercih ederken, Turhan Fevzioğlu ve Osman Okyar'ın tercihi CHP olmuştur.⁹³ Sonuçta aydınlarda bir parçalanma yaşanmıştır.

⁹¹ Kemal H. Karpat, *Türk Demokrasi Tarihi*, Afa Yayınları, İstanbul, 1996, s. 342.

⁹² Mehmet Kabasakal, *Türkiye'de Siyasal Parti Örgütlenmesi 1908-1960*, Tekin Yayınevi, İstanbul, 1991, s. 189.

⁹³ Hamit Emrah Beriş, "Kemalist-Liberal Sentez Çabası: Forum Dergisi", ed. Murat Yılmaz, *Modern Türkiye'de Siyasî Düşünce*, C: VII, İletişim Yayınları, İstanbul, 2005, s. 532.

Coşkun Kırca, Demokrat Parti'nin izlediği tutumu onaylamayan milletvekillerinin ayrılmaları sonucu kurulan Hürriyet Partisi'ne, Siyasal Bilgiler Fakültesi'nden istifa etmiş olan Doçent Aydın Yalçın, Doçent Muammer Aksoy'un eşi Gülseren Aksoy ile birlikte 03.03.1957 tarihinde, babası Mehmet Ali Haşmet Kırca'nın siyasete girmesini istememesine rağmen, katıldı.⁹⁴ Parti içinde, Gençlik Fikir Ocakları adında bir örgüt kurulmasına da katkıda bulundu.⁹⁵ Bu çalışmaları Coşkun Kırca'nın aktif yaşamının bir göstergesidir.

Siyasete girmesinden sonra Coşkun Kırca'nın uzun süre üzerinde duracağı konulardan ilki, Kıbrıs olmuştur. Yaptığı bir konuşmada, Kıbrıs konusunda muhalefetin kendileriyle girişeceği işbirliği çalışmalarına, Cumhurbaşkanının tarafsız kalması koşuluyla, daima hazır olduklarını ifade etmiştir.⁹⁶ Türk insanı millî çıkarlar söz konusu olduğunda daima tek vücut olmayı başarmıştır.

3.1.2.1. Güç Birliği Muhtırası

Erken genel seçim ihtimalinin belirmeye başlamasıyla birlikte, muhalefet ittifak yapmak için harekete geçmişti. Seçimlerde işbirliği yapılarak DP'ye karşı ortak mücadelenin yolları arandı. 1955-1957 yılları arasında her üç parti (CHP, CMP ve HP) parlamento içerisinde DP'ye karşı birlikte çalışmışlardı. Şimdi de bu partiyi iktidardan uzaklaştırmak için kurulacak seçim ortaklığının esaslarını belirlemek için bir araya gelmeye başlamışlardı.

HP'nin istekleri de diğer muhalefet partilerinin istekleri ile kesişince, DP'nin karşısına kuvvetli bir blok halinde çıkabilmek için partiler arasında ortak istekler zemininde seçimlerde ittifak yapmaya kadar varan "Güç Birliği" fikri ortaya çıkmıştır.

İsmet İnönü, 1957 seçimlerinde DP'yi devirmeye kararlıydı; bu amaçla muhalefet partilerini DP karşısında ittifak yapmaya veya seçim süreci içerisinde

⁹⁴ "Hürriyet Partisi'ne Girenler", *Milliyet*, 03.03.1957, s. 1.

⁹⁵ Çalışlar, a.g.e., s. 15.

⁹⁶ "İşbirliği Arzusu Kuvvetleniyor", *Milliyet*, 20.07.1957, s. 5.

birbirleriyle uğraşmadan sadece DP'ye karşı hareket ettirmeye çalışıyordu. Hatıralarında 11 Mayıs 1956 Cuma günü Fevzi Lütüfi Karaosmanoğlu ile yaptığı görüşmeyi şöyle anlatır:

“Günü gününe kaydetmediğim iki temas. Son haziran yarısında. Birisi Hürriyet Partisi Meclis odasında Hürriyetçiler ve Bölükbaşı. Fevzi Lütüfi Bey ikimizi de çağırıldı. F. L. Bey'in Bölükbaşı ile ilk beraber olmaları.

Basın Kanunu kabulünden sonra oldu. Bölükbaşı mağrur ve soğuk espritler ile konuşuyor. Bir aralık Hürriyetçiler işbirliğine temas ve ısrar ettiler. Bölükbaşı kanuna göre seçimde beraberlik mümkün olmadığında bahsetti.

Ben –“Her şeyden vazgeçtik. Birbirimizin aleyhinde bulunmamak da kabil değil mi?” diye oldukça yüksek ve kati eda ile konuştum. Bölükbaşı sesini çıkarmadı.

Bir aralık Bölükbaşı Adalet Bakanı'nu methettiğimi ve methettiklerimin hep böyle çıktığını söyledi.

Pek tehlikeli bir şekilde konuştuğumu cevapladım. Sesini çıkarmadı. Herkes anladı. Sonra ayrıldım.”⁹⁷

Nitekim vakit kaybetmeden muhalefet partileri 12 Ağustos'ta bir araya gelerek seçimler için kurulacak işbirliği görüşmelerini tekrar başlattılar. Görüşmeler oldukça başarılı yürütülmekte, İnönü de görüşmelerden mesafe alınmasından duyduğu memnuniyetini açıkça ifade etmekteydi. Üç muhalif parti izleyecekleri seçim stratejilerinden iktidarda yapacakları icraatlara kadar anlaştıkları pek çok konuyu kamuoyuyla paylaştılar. Hatta öyle ki genel kurullarından işbirliği için zaruri olan yetkiyi de almışlardı.

Menderes muhalefetin ortak hareket etmesine karşı tepkisini kısa sürede ortaya koydu ve seçim kanununa yapılan ilave bir maddeyle muhalefetin işbirliği alanı daraltılmış oldu. Yine de muhalefet ısrarla kanuni çerçevede işbirliği çalışmalarını sürdürmeye devam etti. Neticede, bütün bu ısrarlı görüşme çabalarına rağmen, her üç parti seçimde ittifak yapmaya muvaffak olamadılar. Görüşmelerin başarısızlıkla sonuçlanmasında; seçim sistemindeki değişiklik, muhalefetin birbirine güvenememesi gibi sebepler ağır bastı. Şevket Süreyya Aydemir'e göre, Osman Bölükbaşı'nın verimsiz ve uzlaşmaz mizacı da görüşmelerin akıbetini olumsuz yönde

⁹⁷ İsmet İnönü, *Defterler (1919-1973)*, C: II, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2001, s. 669.

etkiledi.⁹⁸ Sebep her ne olursa olsun sonuç değişmemiş ve her üç parti de birbirini suçlayarak işbirliğinin gerçekleşemeyeceğini açıklamışlardı.⁹⁹

3.1.2.2. 1957 Seçimleri ve Hürriyet Partisi

Muhalefetin bu birleşme çabaları karşısında, Demokrat Parti seçim yasasını 11 Eylül 1957'de tekrar değiştirerek 7053 sayılı yasayı çıkarmıştır. Yasanın 1. maddesine göre: <<(…) Seçime katılan siyasi partiler il ya da ilçe örgütü kurdukları her seçim çevresinde, bağımsız olarak seçime katılmak ve o çevrenin seçeceği milletvekili sayısı kadar aday göstermek zorundadırlar>>. Ayrıca, altı aydan daha kısa bir süre önce partisinden ayrılmış olan bir kimsenin başka bir partiden aday olması yasaklanmıştır. (3. madde)

Tablo 1. 27.10.1957 Tarihli Türkiye Genel Seçim Sonuçları¹⁰⁰

Parti	Alınan oy	%	Kazanılan milletvekili
Demokrat Parti	4.372.621	47,8	424
Cumhuriyet Halk Partisi	3.753.136	41	178
Cumhuriyetçi Millet Partisi	652.064	7,1	4
Hürriyet Partisi	350.597	3,8	4

HP, 56 ilde 530 adayla katılarak seçime tek başına katılma kararı almıştır. Coşkun Kırca da Balıkesir'den aday gösterilmiştir. HP 336.419 oy alarak (%3,86)¹⁰¹, yalnız Burdur'dan bir milletvekili çıkarmıştır. O da buralı olan Fethi Çelikbaş'tır.

⁹⁸ Şevket Süreyya Aydemir, *İkinci Adam*, C: III, 9. Baskı, Remzi Kitabevi, İstanbul, 2011, s. 288.

⁹⁹ Şerif Demir, *Düello Menderes ve İnönü Demokrat Parti'den 27 Mayıs Darbesi'ne Olaylar*, Timaş Yayınları, İstanbul, 2011, s. 143.

¹⁰⁰ Çelik, a.g.e., s. 96-98.

¹⁰¹ Ergun Özbudun, *Türkiye'de Parti ve Seçim Sistemi*, İstanbul bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2011, s. 59.

Halk hemşehrilik ayağından ona oy vermiştir.¹⁰² Bu sonuca göre bir parti, ülkede yaşayan tüm insanların ortak değerlerine hitap edebildiği ölçüde güçlüdür. Aksi takdirde sonu hüsrarla biten seçimlerle hep karşılaşmıştır.

Hürriyet Partisi'nin elini zayıflatan en önemli olay, Cumhuriyetçi Millet Partisi'yle 1957 Martı'nda birleşme girişimi olmuştur. Yeni doğmuş bir partinin hemen bir başkasıyla birleşmeye kalkışması, kuruluş gerekçesiyle çelişkili bir durum olarak değerlendirilmiştir.¹⁰³ Bu da ters tepkiye yol açarak seçmeni olumsuz yönde etkilemiştir.

27.10.1957 tarihindeki genel seçimlerde parti Cumhuriyet Halk Partisi ve Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi ile güçbirliği girişiminde bulunduyse da, Demokrat Parti'nin seçim kanununda yaptığı değişiklik nedeniyle başarısızlığa uğradı. Nitekim Coşkun Kırca da 10.06.1958 tarihinde partisinden istifa etti. Hürriyet Partisi, ayrı bir parti olarak var olmanın yarar sağlamayacağı düşüncesiyle, 24.11.1958 tarihinde toplanan Olağanüstü Kongre'de 5 muhalif oya karşın 175 oyla Cumhuriyet Halk Partisi'ne katıldı.¹⁰⁴

HP, 1957 seçimlerinde başarılı olamayınca iki fikir ortaya çıktı. Birinci grup, Demokrat Parti'nin daha liberalleşeceği umuduyla, kavgaya son verip partiye geri dönmeyi düşünenlerdi. İkincisiyse, Coşkun Kırca ve bazı diğer siyasetçilerin de aralarında bulunduğu grubun ortaya attığı CHP'ye katılma fikriydi. Bunun sonucu olarak Coşkun Kırca, 10.06.1958 tarihinde partisinden istifa etti.

3.2. CUMHURİYET HALK PARTİSİ'NE KATILMASI

Kız kardeşi Gönül Güvenç Coşkun Kırca'nın fikrî hayatının temellerinin atıldığı çocukluk anılarından birinde şu anekdotu aktarır: “*Babam kahvaltı ederken,*

¹⁰² Süleyman Kocabaş, *Menderes Dönemi Demokrat Parti İktidarı ve 27 Mayıs 1960 Darbesine Giden Yol 1950-1960*, Bayrak Yayıncılık Ve Matbaacılık Ltd. Şti., İstanbul, 2011, s. 460.

¹⁰³ Feridun Ergin, “Hürriyet Partisi”, *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi*, C: VIII, İletişim Yayınları, s. 2088.

¹⁰⁴ Mete Kaan Kaynar, *Cumhuriyet Dönemi Siyasi Partileri 1923-2006*, İmge Kitabevi, Ankara, 2007, s. 107.

*annem yüksek sesle Cumhuriyet'teki Falih Rifki Atay'ın Abidin Daver'in, Yunus Nadi'nin makalelerini okurdu. Böyle bir atmosferde yetişmesinin fikirlerinin gelişmesinde etkisi oldu.”*¹⁰⁵

Coşkun Kırca, 1957'de CHP'ye katıldı. CHP'nin 14. Kurultayı'nda, Hürriyet Partisi'nin son döneminde ortaya atılan ilkelerden yola çıkarak, 'İlk Hedefler Beyannamesi'ni hazırlayan gruptaydı. Daha sonra 1961 Anayasası'nın da temelini oluşturacak olan bu beyannameye göre anayasa, modern demokrasi ve toplum anlayışına uygun, halk egemenliği, hukuk devleti, sosyal adalet ve emniyet esaslarına dayanan bir devlet düzenine göre değiştirilecekti.¹⁰⁶ Daha sonra Turhan Feyzioğlu'nun yöneticiliğinde, Doğan Avcıoğlu ve Mümtaz Soysal'la birlikte CHP'nin Araştırma Bürosu'nda görev aldı. CHP Meclis Grubu Başkanvekilliği'ni yürüttü.

3.2.1. 1960 Kurucu Meclis Üyeliği

Başkanının Orgeneral Cemal Gürsel'in olduğu Millî Birlik Komitesi'nde 07.12.1960 tarihinde kabul edilen yasaya göre Kurucu Meclis, MBK ve Temsilciler Meclisi olmak üzere iki bölümden oluşuyordu.¹⁰⁷ 30.12.1960 tarihinde yapılan seçimde Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi 25, Cumhuriyet Halk Partisi ise Coşkun Kırca'nın da arasında olduğu 49 üyeyi kendi merkez organları aracılığıyla Kurucu Meclis'e seçti.¹⁰⁸ 12 Haziran günlü geçici anayasada değişiklik yapılarak eski TBMM'nin yetkileri Kurucu Meclis'e devredildi. 157 sayılı Kanun ile yasama yetkisi Milli Birlik Komitesi'nden Kurucu Meclis'e geçti. Temsilciler Meclisi ve Milli Birlik Komitesi olmak üzere iki daldan oluşan Kurucu Meclis, 6 Ocak 1961 tarihinde ilk toplantısını yaptı.¹⁰⁹ Coşkun Kırca da bu tarihte Kurucu Meclis'e

¹⁰⁵ Çalışlar, a.g.e., s. 9.

¹⁰⁶ "İlk Hedefler Beyannamesi", *Kim* (Ocak 1959), Sayı: 35, s. 8.

¹⁰⁷ Sina Akşin, *Türkiye Tarihi Çağdaş Türkiye 1908-1980*, C: IV, Cem Yayınevi, İstanbul, 2007, s. 237.

¹⁰⁸ Saadet Altay, "27 Mayıs Devrimi", *Devrimler Ansiklopedisi*, Milliyet Yayınları, İstanbul, 1991, s. 286.

¹⁰⁹ Şeref İba, *Türkiye'de Meclis Başkanlığı ve Başkanlık Divanı*, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, 2001, s. 15.

Cumhuriyet Halk Partisi temsilcisi olarak girmiş ve bu görevini 15.10.1961 tarihine kadar sürdürmüştür.¹¹⁰

Kurucu Meclis Kanunu 44 maddeden ibaretti. İlk üç madde <<Umumî Hükümler>> kısmı idi. Bunlardan 1. maddeye göre: Kurucu Meclis, Millî Birlik Komitesi üyeleri ile, Temsilciler Meclisi Kanununa göre seçilecek üyelerden kurulacaktı. 2. madde Demokrasi ve Hukuk devleti esaslarını gerçekleştirip teminat altına almaktı. 3. Maddede, Kurucu Meclis üyelerinin, hiçbir yer veya kurulun temsilcisi, vekili sıfatında olmadan Kurucu Meclis azası olarak çalışacakları kaydı vardı.¹¹¹

9 Ocak günü, Temsilciler Meclisi, Coşkun Kırca'nın da içinde olduğu 20 kişilik bir Anayasa Komisyonu seçmiş; bu komisyon Anayasa tasarısını hazırlayıp Başkanlığa vermiş ve tasarı, 30 Mart 1961 tarihinde Temsilciler Meclisinde görüşülmeye başlanılmıştır. Temsilciler Meclisince kabul edilen tasarı, Millî Birlik Komitesi tarafından da görüşüldükten sonra 27 Mayıs 1961 tarihinde Kurucu Meclis tarafından kabul edilmiştir.

Yeni mevzuata göre Anayasanın, halkoyuna sunulması gerekmektedir. Bu sebeple Kurucu Meclisin kabul ettiği Anayasa, 9 Temmuz 1961 tarihinde halkoyuna sunulmuş ve (%60.4) “Evet” ile kabul edilerek 20 Temmuz 1961’de yürürlüğe girmiştir.¹¹²

1960 yılında Kıbrıs konusunda taraflarının Kıbrıs Cumhuriyeti, Türkiye, Yunanistan ve İngiltere'nin olduğu Garanti, İttifak ve Kuruluş anlaşmaları imzalanmış fakat o yıl ihtilal olduğu için eski iktidarın imzalamış olduğu anlaşmalar onaylanamamıştır. Fakat Coşkun Kırca bu anlaşmaları ne yapıp edip meclise onaylatmayı başarmıştır. 1965’te Yunanistan’ın da aynı anlaşmaları onaylatmasından önce Türkiye’nin bunu yapması Türk tarafının elini kuvvetlendirmiştir. Buna göre Türkiye’nin Kıbrıs’ın garantörlüğünü üstlendiğini gösterir 2. madde şu şekildedir:

¹¹⁰ Selma Yıldırım vd., *TBMM Albümü 1920-2010*, 2. Basım, C: IV, Gökçe Ofset Matbaacılık Ltd. Şti., Ankara, 2010, s. 666.

¹¹¹ Şevket Süreyya Aydemir, *İhtilâlin Mantığı ve 27 Mayıs İhtilâli*, 2. Baskı, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1976, s. 407.

¹¹² Sacit Karabrahimoğlu, *Türkiye Büyük Millet Meclisi*, Ege Matbaası, Ankara, 1968, s. 196.

MADDE 2

“Türkiye, Yunanistan ve İngiltere, Kıbrıs Cumhuriyetinin bu andlaşmanın 1. maddesinde yazılı taahhütlerini dikkate alarak, Kıbrıs Cumhuriyetinin bağımsızlık, toprak bütünlüğü ve güvenliğini, ve ayrıca Anayasası'nın Temel Hükümleriyle kurulmuş olan düzeni, tanır ve garanti eder.

Türkiye, Yunanistan ve İngiltere aynı zamanda, kendilerini ilgilendirdiği ölçüde, Kıbrıs'ın başka bir Devlet'le birleşmesini ya da Ada'nın taksimini doğrudan veya dolaylı olarak amaçlayan her türlü faaliyeti engellemeyi de yükümlenir.”¹¹³

3.2.2. 1961 Anayasası'na Katkıları

Coşkun Kırca, 1961 Anayasası'nın hazırlanmasında önemli görevler üstlenmiştir. Bunlardan birisi, tutanağın özetini düzenlemek ve başkanla birlikte imzalamak olan, Temsilciler Meclisi Anayasa Komisyonu Kâtip Üyeliği'ydi.¹¹⁴ Ali Fuat Başgil'in başkanı olduğu Anayasa Komisyonu'nun raportörüyüdü. Lokavt, grev ve sendika kanunlarını yazdı. Çalışma arkadaşları arasında Mümtaz Soysal ve Doğan Avcıoğlu da bulunuyordu.¹¹⁵ 6 Ocak 1961-27 Mayıs 1961 arasında hazırlanan anayasa tasarısı, 9 Temmuz 1961'de halk oyuna sunuldu ve oylamaya katılan % 60.4'ü tarafından kabul edilerek TC'nin 1980'e kadarki anayasası olmuştur.¹¹⁶

Anayasa Mahkemesi Kanunu, Sendikalar Kanunu, Grev ve Toplu sözleşme Kanunu, Siyasi Partiler Kanunu, Seçim Kanunu Coşkun Kırca önderliğinde çıkarılmıştır.¹¹⁷ Milliyet'teki açıklamasında, sendikacılığın kuvvetlendirilmesinden yana olduğunu ifade etmiştir.¹¹⁸ Aynı gazetenin yaptığı ankette, en çok kürsüye çıkanlar arasında yer almıştır.

¹¹³ Reha Parla, *Belgelerle Türkiye Cumhuriyeti'nin Uluslar Arası Temelleri*, Tezel Ofset ve Matbaacılık Şti. Ltd., Lefkoşa, K.K.T.C., 1985, s. 223-224.

¹¹⁴ Fahri Bakırcı, *TBMM'nin Çalışma Yöntemi*, İmge Kitabevi, Ankara, 2000, s. 360.

¹¹⁵ Çalışlar, a.g.e., s. 19.

¹¹⁶ Akşin, a.g.e., s. 238.

¹¹⁷ *TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 1, Toplantı 2, c. 16 (10.04.1963): 30.

¹¹⁸ “Kırca Komisyon Tadilatını Savundu”, *Milliyet*, 14.01.1963, s. 7.

3.2.3. CHP Grubundaki Meclis Çalışmaları

Coşkun Kırca, 1961 seçimlerinde CHP'den İstanbul milletvekilliğine aday gösterildi. Seçim sonuçları açıklandığında 282.668¹¹⁹ oyla Meclis'e girmeyi başardı. Meclis'te "harika çocuk" diye çağırılıyordu.¹²⁰ Daha sonra CHP Grup Yönetim Kurulu'na seçildi. Meclis Anayasa Komisyonu ve Karma Komisyon sözcülüklerinde bulundu. Meclis Başkanlığı'na aday olsa da 2. turda 5 oy alarak seçimi kazanamadı.

Türk Hükümeti ile ABD Hükümeti'ne bağlı Kalkınma İstikraz Fonu arasında, Zonguldak Ereğli'sinde tesis edilecek Demir ve Çelik Fabrikaları ile alakalı olarak imzalanan Anlaşmanın onaylanmasına dair kanun tasarısı hakkında Coşkun Kırca Meclis'te söz isteyerek, anlaşma içeriğinde yer alan % 5 faiz oranına ve tesisin işletme hakkının yabancı ortaklarıyla beraber özel sektöre ait olmasına itiraz etmiştir. Maliye Bakanı Kemal Kurdaş'ın cevaben, faize ödenecek tutarın % 75'inin 20 yıl süre ile Türk Lirası üzerinden ödeneceği dolayısıyla zarar edilmeyeceğini, özel sektörün desteklenmesinin Ortak Pazar'a girişte Türkiye'nin elini güçlendireceğini belirtmesi de Coşkun Kırca tarafından yeterli görülmemiş, iki arkadaşıyla birlikte verdikleri önerge de kabul edilmeyince kendisinin aleyhte oy kullanmasına rağmen tasarı, oy çokluğu ile 12.07.1961 tarihinde Meclis'ten geçmiştir.¹²¹

Türk Hükümeti ile ABD Hükümeti'nin bir teşekkülü olan Export-İmport Bank of Washington (Eximbank) arasında imzalanan 157 943 000 liralık İstikraz Anlaşması'nın tasdikine dair kanun tasarısı ve Kurucu Meclis Dışişleri Komisyonu raporu hakkında söz alan Coşkun Kırca, anlaşmanın iki hükümet arasında sağlanacak bir mutabakattan sonra yapılmasının daha uygun olacağına, anlaşmanın birinci maddesinin düzeltilmesi gerektiğine, ticarî ve malî anlaşmaları yapma yetkisinin Dışişleri Bakanlığı'ndan alınmasının yanlış olduğuna, ABD'den alına kredinin % 5,75 olan faizinin yüksekliğine değinmiştir. Cevaben söz alan Dışişleri Komisyonu Başkanı Şevket Raşit Hatipoğlu, anlaşmanın iki hükümet arasında sağlanan prensip mutabakatına dayandığını, faiz konusuna gelince de Eximbank'ın herkese bu faizi

¹¹⁹ "İstanbul Sonuçları", *Milliyet*, 22.10.1961, s. 5.

¹²⁰ *TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 1, Toplantı 2, c. 11 (05.02.1963): 467.

¹²¹ *TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 1, Toplantı 1, c. 2 (12.07.1961): 150.

uyguladığını söylemiştir. Bunun üzerine Coşkun Kırca'nın önergesi, Meclis'in 29.03.1961 tarihli 10. birleşiminde oylandı fakat kabul edilmedi.¹²²

Coşkun Kırca, 1961 Anayasası'nda "Genelkurmay Başkanının Başbakana karşı sorumlu olması" ifadesinin düzeltilerek "Genelkurmay Başkanının Başbakanlığa karşı sorumlu olması" şeklinde değiştirilmesi gerektiğine, 26.05.1961 tarihli Meclis oturumunda değinmiş fakat bu teklif Genel Kurulda kabul görmemiştir.¹²³

TBMM'nin 14.07.1961 tarihli 20. birleşiminde "Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Federal Almanya Cumhuriyeti Hükümeti arasında 6 Haziran 1961 tarihinde imzalanan Kredi Anlaşmasının tasdiki hakkında kanun tasarısı ve Dışişleri Komisyonu raporu" ile ilgili söz isteyen Coşkun Kırca, anlaşmayı Devrim Hükümeti'nin bir başarısı olarak nitelendirmiştir. Çünkü Federal Almanya'nın Türkiye'ye verdiği bu kredi hem uzun vadeli hem de düşük faizlidir. Üstelik Almanların herhangi bir ön şartı da bulunmamaktadır. Görüşmelerin ardından oylanan tasarı çoğunluk tarafından kabul edilmiştir.¹²⁴ Bu anlaşma Türk ekonomisi açısından önemli bir yer teşkil etmiştir.

Coşkun Kırca, CHP'den Manisa Milletvekili Şevket R. Hatipoğlu, Bursa Milletvekili İbrahim Öktem, Elazığ Milletvekili Nurettin Ardıçoğlu ve AP Grup Başkanvekili Kadri Erdoğan ile birlikte Maliye Komisyonu tasarısının birinci maddesinin değiştirilmesine yönelik 27.12.1961 tarihinde Meclis Başkanlığı'na teklif götürmüşlerdir. Yapılan oylama sonucu teklifleri kabul edilmiştir.¹²⁵

Anayasa Komisyonu Sözcüsü olan Coşkun Kırca, Meclis'in 28.03.1962 tarihli 66. birleşiminde, "Üniversite öğretim üyelerinden bazılarının affına ve bazılarının diğer fakülte ve yüksek okullarına nakline dair 27.10.1960 tarihli ve 114 sayılı Kanuna el kanun tasarısı"nda yapılan yazım hatalarının düzeltilmiş halini Meclis Başkanlığı'na sunmuştur.¹²⁶ Kırca, bu konularda çok hassas davranmıştır.

¹²² *TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 1, Toplantı 1, c. 2 (29.03.1961): 10.

¹²³ *TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 1, Toplantı 1, c. 2 (26.05.1961): 99.

¹²⁴ *TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 1, Toplantı 1, c. 2 (14.07.1961): 187.

¹²⁵ *TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 1, Toplantı 1, c. 1 (27.12.1961): 435.

¹²⁶ *TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 1, Toplantı 1, c. 4 (28.03.1962): 166.

06.04.1962 tarihli Meclis oturumunda İstanbul Milletvekili Coşkun Kırca'nın sözcülüğünü yaptığı Anayasa Komisyonu, Anayasa Mahkemesi'yle ilgili yasa tasarısının ve Adalet, Anayasa, Bütçe komisyonları raporlarının gündeme alınmasını teklif etmiş, fakat teklif Genel Kurul'da kabul edilmemiştir.¹²⁷ Tasarının kabul edilmemesi de demokrasinin bir parçasıdır.

Coşkun Kırca ile Ankara Milletvekili Abdülhak Kemal Yörük'ün Meclis Başkanlığı'na sunduğu, Yüksek Hâkimler Kurulu Kanun Tasarısı'nın 49. maddesine "Savunmanın hazırlanması için gerekli süreler Yüksek Hâkimler Kurulunca hazırlanarak yönetmelikte belirtilir." hükmünün 2. fıkra olarak eklenmesi önergesi, Meclis Genel Kurulu'nun 13.04.1962 tarihli birleşiminde kabul edilmemiştir.¹²⁸

Meclis'in 18.04.1962 tarihli oturumunda Coşkun Kırca, dönemin başbakanı İsmet Paşa'ya cevaplama için gecekonduların düzenlenmesi hakkında bir soru yöneltmiştir. Başbakan adına kürsüye gelen dönemin İmar ve İskân Bakanı Muhiddin Güven, konu hakkında çalışmaların başlatıldığını ancak bunun için beş yıllık bir zamana ihtiyaç olduğunu dile getirmiştir. Coşkun Kırca ise, bir an önce eyleme geçilmesi gerektiğini, aksi halde birçok insanın mağdur olabileceğini söylemiştir.¹²⁹ Kırca'nın bu yaklaşımı, kendisinin sosyal sorunlara önem verdiğinin bir göstergesidir.

6368 sayılı Kanunla onaylanan Milletlerarası Sağlık Tüzüğü'nün, Uçak Genel Beyannamesinin sağlıkla ilgili kısmını değiştiren 19 Mayıs 1960 tarihli Ek Tüzüğü'nün onaylanması hakkındaki Kanuna oy veren 236 milletvekilinden 235'i evet oyu kullanmıştır. Evet oyu kullananlar arasında İstanbul Milletvekili Coşkun Kırca da bulunmaktadır.¹³⁰

1962 yılı Bütçe Kanununa bağlı (A/2) işaretli cetvelin Maliye Bakanlığı kısmında değişiklik yapılması hakkındaki Kanuna oy veren 305 milletvekili arasından 301'i kabul oyu kullanmış, 4'ü ise çekimser kalmıştır. Çekimser kalanlardan biri de Coşkun Kırca'dır.¹³¹ Kırca, her konuya müdahil olmamakla

¹²⁷ *TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 1, Toplantı 1, c. 4 (06.04.1962): 273.

¹²⁸ *TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 1, Toplantı 1, c. 4 (13.04.1962): 469.

¹²⁹ *TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 1, Toplantı 1, c. 4 (18.04.1962): 540.

¹³⁰ *TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 1, Toplantı 1, c. 6 (20.06.1962): 67.

¹³¹ *TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 1, Toplantı 1, c. 6 (07.07.1962): 285.

beraber, kendisinin gözünde muteber olanlar için de mücadeleden hiçbir zaman vazgeçmemiştir.

İhracatı geliştirmek amacı ile vergilerle ilgili olarak hükümetçe alınacak tedbirlerle ilgili kanun tasarısına 232 milletvekili kabul oyu vermiştir. Oylamada Coşkun Kırca kabul oyu vermiştir. Böylece tasarı, Meclis'in 02.01.1963 tarihli 24. birleşiminde kabul edilerek yasalaşmıştır.¹³² Şüphesiz ekonomik kalkınma, Kırca için de mühim bir konudur.

TBMM'nin 25.04.1963 tarihli 61. birleşiminde Ticaret Bakanı Muhlis Ete'nin Meclis Başkanlığı'na sunduğu "Milletlerarası andlaşmaların yapılması, yürürlüğü ve yayınlanması ile bazı andlaşmaların yapılması için Bakanlar Kurulu'na yetki verilmesi hakkındaki kanun" teklifi, CHP İstanbul Milletvekili Coşkun Kırca ve üç arkadaşı tarafından hazırlanmıştır.¹³³ Bu çalışma, Kırca'nın çeşitli konulardaki yol haritası çizme başarısının bir göstergesidir.

İstanbul Milletvekili Coşkun Kırca ile dönemin Maliye Bakanı Ferid Melen tarafından Meclis'e sunulan, Dilekçe Karma Komisyonu'nun 292 sayılı Turhan Ayata'nın emekliye sevk edilmesi kararının iptaline dair önerge, TBMM'nin 03.09.1963 tarihli 104. birleşiminde görüşülerek kabul edilmiştir.¹³⁴

Meclis'in 111. birleşiminde, Devlet Hava Meydanları İşletmesi Genel Müdürlüğü 1961 bütçe yılı Kesinhesap kanun tasarısına oy veren 296 milletvekilinden 290'ı kabul yönünde oy kullanmıştır. Coşkun Kırca da bunlar arasında yer almıştır. Böylece tasarı yasalaşmıştır.¹³⁵ Kendisi hukukçu olmasına rağmen Meclis'te ekonomik kararların alınmasında da çoğu kez ismi zikredilmiştir.

Coşkun Kırca Meclis'in 135. birleşiminde, Anayasanın 83. maddesinin son fıkrası uyarınca; Millet Meclisi ve Cumhuriyet Senatosunca aynı günde tatile girmek üzere ayrı ayrı karar verilinceye kadar, İktüzüğün 80. maddesi gereğince Meclisin

¹³² *TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 1, Toplantı 2, c. 10 (02.01.1963): 551.

¹³³ *TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 1, Toplantı 2, c. 11 (25.04.1963): 106.

¹³⁴ *TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 1, Toplantı 2, c. 14 (03.09.1963): 242.

¹³⁵ *TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 1, Toplantı 8, c. 32 (10.09.1964): 199.

mevcut gündemiyle toplantıya devam etmesini Meclis Başkanlığına arz ve teklif etmiştir. Fakat bu teklifi reddedilmiştir.¹³⁶

Devlet Personeli meslek teşekkülleri kanun tasarısının, Geçici Komisyon Sözcüsü Coşkun Kırca tarafından yeniden kaleme alınan 16. maddesinin, Meclis Genel Kurulu'nda kabul edilmesine rağmen milletvekili yeter sayısı sağlanamadığından, tasarı Meclis'ten geçmemiştir.¹³⁷ Nitekim demokrasi, çoğunluk esasına dayamaktadır.

22.01.1965 tarihli Meclis Genel Kurulu oturumunda, seçimlerle ilgili kanunların bazı hükümlerinin değiştirilmesi hakkında kanun tasarısının 2. maddesi 216 oyla kabul edilmiştir. Coşkun Kırca, madde lehine oy kullanan milletvekilleri arasında yer almıştır.¹³⁸ Kırca, demokrasi adına alınacak kararlarda her zaman müdahil olmuştur.

Türkiye Cumhuriyeti ile Federal Almanya Cumhuriyeti arasında imzalanan Sosyal Güvenlik hakkında Sözleşmenin onaylanmasının uygun bulunduğu dair kanun tasarısı, 11.02.1965 tarihinde 302 milletvekilinin 296'sının kabul oyuyla Meclis'ten geçmiştir. Geçici Komisyon Sözcüsü Coşkun Kırca, lehte oy vermiştir.¹³⁹

Coşkun Kırca'nın, Millî İstihbarat Teşkilâtı Kanunu'nun 3. maddesinin sonndan bir önceki fıkrasında bulunan <<bütün organların>> ibaresinin <<bütün mercilerin>> olarak değiştirilmesi teklifi, Meclis Genel Kurulu'nun 80. birleşiminde kabul edilmiştir.¹⁴⁰ Kırca, bu ve benzeri konularda adeta bir editör hassasiyeti göstermiştir.

Ankara Üniversitesi 1965 yılı Bütçe Kanununa bağlı cetvellerde değişiklik yapılması hakkındaki kanun tasarısı, 19.02.1966 tarihinde Meclis Genel Kurulu'nda yapılan oylamada, Coşkun Kırca'yla beraber 51 ret oyuna karşılık 188 kabul oyuyla yasalaşmıştır.¹⁴¹

¹³⁶ *TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 1, Toplantı 8, c. 31 (23.06.1964): 433.

¹³⁷ *TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 1, Toplantı 8, c. 33 (03.12.1964): 666.

¹³⁸ *TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 1, Toplantı 4, c. 35 (22.01.1965): 178.

¹³⁹ *TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 1, Toplantı 4, c. 35 (11.02.1965): 501.

¹⁴⁰ *TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 1, Toplantı 4, c. 37 (24.03.1965): 578.

¹⁴¹ *TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 1, Toplantı 1, c. 3 (19.02.1966): 683.

Tapulama kanunu tasarısı, oy veren 306 milletvekilinden 227'sinin kabul oyuyla Meclis'in 93. birleşiminde yasalaşmıştır. Oylamada 2 kişi çekimser kalmış, İstanbul Milletvekili Coşkun Kırca ise ret oyu kullanmıştır.¹⁴²

Coşkun Kırca, 1961 Anayasası ile yeniden şekillenen Türkiye için büyük emek sarf eden kişiler arasındadır. Birbiri ardına alınan kararlarda kendisinin görüşlerine mutlaka yer verilmiştir. Çünkü hukukçu kimliği ve keskin zekâsı, işleri yoluna koymaktaki becerisi yadsınamaz düzeydedir. Bu özellikleri de kendisini, görüşüne önem verilen insanlar zümresine dâhil etmiştir.

3.2.4. Ortanın Solu

1965 seçimleri öncesi kurulan Türkiye İşçi Partisi'nin sol bir parti olarak ortaya çıkması, öteki partilerin kendilerini sol'a göre konumlandırma ihtiyacı duymalarına yol açtı. Demokrat Parti'nin izinden giden Adalet Partisi ve Yeni Türkiye Partisi sol'un karşısındaydılar. Daha önce kendisini partiler yelpazesinde bir yere koyma gereği duymamış olan CHP, TİP'in söylemleri, öteki partilerin durumu ve parti içinde bu konuda başlayan tartışmalar karşısında konumunu belirlemeyi gerekli görmüştür.¹⁴³ Çünkü önemli bir devlet geleneğine sahip bir parti olarak CHP'nin kendisini değişimin dışında tutması düşünülemezdi.

1965 seçimlerinden önce İsmet İnönü, CHP'nin "ortanın solunda" bir parti olduğunu açıkladı. Ama çevresindeki arkadaşları tarafından "Ortanın Solu akımının öncüsü, devlet partisinden, halk partisine geçiş çizgisinin temsilcisi" olarak sunulan Bülent Ecevit'ti. Ecevit'e göre; "*Ortanın Solu insanı, özgür insandır. Özgürlüğünü, insanlığın yararına, insanlığın yücelmesi uğruna kullanan insandır. Kendi onur ve mutluluğunu bütün insanların onur ve mutluluğunda arayan insandır.*"¹⁴⁴ Milliyet'teki yazısında, Ortanın Solu'nu diğer akımlardan ayıran temel özellikler hakkında şöyle bahseder: "*Ortanın Solu'nda tutum ve davranış, sağdaki*

¹⁴² TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 2, Toplantı 1, c. 6 (06.05.1966): 405.

¹⁴³ Şerafettin Turan, *Türk Devrim Tarihi*, 5. Kitap, Bilgi Yayınevi, Ankara, 2002, s. 126.

¹⁴⁴ Bülent Ecevit, *Ortanın Solu*, 6. Basım, Evren Ofset, 1974, s. 15.

akımlardan ayrıdır. Çünkü Ortanın Solu'nun devrimciliğine karşılık aşırı sağ, gericedir; sağ, tutucudur; orta, durucu ve evrimcidir. Ortanın Solu'nu aşırı soldan, komünizmden ayıran başlıca unsur, demokratik oluşudur."¹⁴⁵ Bu görüşleriyle Ecevit, Ortanın Solu'nu şekillendiren isimlerin başında gelmiştir.

"Ortanın Solu" sloganı ile sağlanılmaya çalışılan yeni imaja rağmen CHP 1965 seçimlerinde yenilgiye uğradı ve AP tek başına iktidara geldi. Seçim sonuçları CHP için büyük bir yenilgi olmuştu. Oyları %8'lik bir azalma gösteren parti, toplam oyların ancak %28.7'sini alabilmiştir. CHP'nin bu denli yenilgiye uğramasının değişik nedenleri söz konusudur, ancak bütün günah, seçimlerden önce ve seçimler sırasında sık sık sözü edilen ve yeni tartışılan bir kavram olan Ortanın Solu'na çıkarılmıştır.¹⁴⁶

Ecevit'e karşı çıkan Parti Meclisi'ndeki "sağ" kanat muhalefet lideri Turhan Feyzioğlu ve ekibinin (8'ler grubu) yarattığı huzursuzluk sonucu, 28 Nisan 1967'de CHP 4. Olağanüstü Kurultay'ı toplandı. Ecevit'in partide ikinci adam olmasını sindiremeyen, Kurultay delegelerinin desteğini de almayan Turhan Feyzioğlu ve arkadaşları istifa ederek Güven Partisi'ni (GP) kurdular.¹⁴⁷ Kurulan bu yeni parti için büyük umutlar beslenmiştir.

14 Mayıs 1972'de Bülent Ecevit parti genel başkanı seçilmiş, Ecevit parti lideri seçildikten kısa bir süre sonra CHP'nin Ortanın Solu ideolojisinin yerini isim ya da slogan olarak Demokratik Sol almıştır. Daha sonra da her iki kavram Sosyal Demokrasi ifadesi altında birleşti. Sosyal demokrat hareket, parti örgütünün de demokratikleşmesini sağlamıştır. 1973 ve 1977 seçimleri, CHP'nin yenileşen örgütü ve kitleler açısından, onlarla dolaysız ilişki kurmayı başarabilen lideri Bülent Ecevit nedeniyle parti için başarılı sayılabilecek sonuçlara ulaşılmasını sağlayan ve partinin yeniden popülerliğini arttırdığı seçimler olmuştur. Nitekim ilkinde % 33.30 oy

¹⁴⁵ Bülent Ecevit, "Bilimsel ve İdeolojik Bakımdan Ortanın Solu Nedir?", *Milliyet*, 29.09.1966, s. 2

¹⁴⁶ Arsev Bektaş, *Demokratikleşme Sürecinde Liderler Oligarşisi CHP ve AP (1961-1980)*, Bağlam Yayıncılık, İstanbul, 1993, s. 27.

¹⁴⁷ Serhat Hürkan, *Halk Fırkası'ndan CHP'ye Soru ve Cevaplarla CHP Tarihçesi (1923-2010)*, Sinemis Yayın Grup, Ankara, 2010, s. 40.

oranına ulaşan CHP, sonraki seçimde % 41.38'e kadar yükselmiş ve AP'yi geçerek ilk sırada yer almıştır.¹⁴⁸

3.2.4.1. CHP'den Kopmalar

CHP'nin sola doğru hareketi, partinin yönetici kesimi içinde safların yeniden oluşmasına ve yeni gruplaşmalara yol açtı. Parti içi saflaşmada, partinin on yıllardır izlediği politikanın sol ile bir ilgisinin olmadığı görüşü büyük rol oynuyordu. Yeni ideolojik yönelime tümüyle karşı çıkan sağ kanada, Turhan Feyzioğlu önderlik ediyordu. Bu gruba "Göbekçiler" de denilmekteydi. "Ortanın solu" söyleminin partiyi Atatürkçülükten saptıracağını söyleyen bu grubun diğer önemli isimleri arasında Ferit Melen, Coşkun Kırca, Emin Paksüt ve Orhan Öztrak da vardı. Feyzioğlu, Melen gibi daha sonra Güven Partisi'ni kuracak olan 47'ler ekibi, başlangıçta bu politikayı sadece bir siyasal strateji olarak görüyor ve Türkiye İşçi Partisi'ni engellemek, tabanlarının daha sola kaymasını önlemek gibi pragmatik amaçlarla "ortanın solu" politikasının CHP'nin ideolojik ve sınıfsal rengine egemen olmaya başlaması, bu kesimin temsil ettiği sınıfsal çıkarlara ters düşüyordu.¹⁴⁹ Bu durum da CHP'nin ciddi bir ayrışmaya doğru hızla yol almasına neden olmuştur.

Ortanın Solu kavramı, Ecevit'in varlığı, Coşkun Kırca'nın CHP'den kopuş nedenleri oldu. Bu yol ayrımında Turan Güneş ise, "*Roma'da ikinci adam olmaktansa, Galya'da birinci adam olmayı tercih ederim.*" diyerek Ecevit'le kalmayı tercih etti.¹⁵⁰ 1966'nın Ekim ayında toplanan kurultayda, Turhan Feyzioğlu ve yedi arkadaşı bildiriye 'CHP sosyalist değildir' ibaresinin konulmasını önerdiler. Öneri kabul edilmedi. Milletvekilleri Fehmi Alparlan, Turhan Feyzioğlu, Coşkun Kırca, Süreyya Koç, Ferit Melen, Orhan Öztrak, Emin Paksüt, Turhan Şahin'den oluşan bir grup bir süre 8'ler diye anılacaktır. 1967 Nisan'ında toplanan olağanüstü kurultayda

¹⁴⁸ İhsan Ezherli, *Türkiye Büyük Millet Meclisi (1920-1986)*, TBMM Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları, Ankara, 1986, s. 87.

¹⁴⁹ Atakan Hatipoğlu, *CHP'nin İdeolojik Dönüşümü Kemalizmden Sosyal Demokrasiye*, 2. Baskı, Kaynak Yayınları, İstanbul, 2012, s. 235-236, 245-246, 250.

¹⁵⁰ Çalışlar, a.g.e., s. 27.

tüzük değiştirilerek, Meclis grubu denetim altına alındı; Feyzioğlu ve içlerinde Kırca'nın da bulunduğu 47 milletvekili partiden ayrıldı.

3.3. GÜVEN PARTİSİ'NİN KURULUŞU VE PARTİYE ÜYELİĞİ

1956 yılında Turhan Feyzioğlu'nun Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dekanı iken hükümet tarafından görevden alınmasına tepki olarak istifa edenler arasında Coşkun Kırca da bulunuyordu. Üniversiteden ayrılan öğretim üyeleri tek bir parti altında toplanmak isterler. Turhan Feyzioğlu'nun da kendi yanlarında yer alacağını düşünürler. Fakat Feyzioğlu, İsmet İnönü'nün, Ulus gazetesinde kendisi için yazdığı makaleden ve CHP'nin bir toplantısında yaptığı konuşmadan etkilenecek ve siyasi yaşamına CHP'de başlayacaktır. Fakat 1965 yılında “ortanın solu” kavramının ortaya çıkmasından sonra partiden ayrılanlar arasında yer almıştır.¹⁵¹

Güven Partisi, Cumhuriyet Halk Partisi'nin 18. Kurultayı'nda Bülent Ecevit ve arkadaşlarının savunduğu Ortanın Solu siyasetine karşı çıkan ve partiden ayrılan 47 senatör ve milletvekili tarafından 12.05.1967 tarihinde Ankara'da kurulmuştur. Genel Başkanlığa oybirliği ile Prof. Dr. Turhan Feyzioğlu seçilmiştir. Parti Yönetim Kurulu üyeliğine ve Meclis Grup Başkan vekilliğine Coşkun Kırca seçilmiştir.¹⁵² Böylece parti, kurumsal yapılanmasını büyük anlamda şekillendirmiştir.

Turhan Feyzioğlu yaptığı bir parti konuşmada, “*Büyük Milletimiz huzur istiyor. Asayiş istiyor. Yarına güvenle bakmak istiyor. Güven Partisi, bu ihtiyacın cevabıdır.*”¹⁵³ diyordu. Yine kuruluş bildirisinde ve programında, Atatürk ilkelerine bağlı kalacağını ilan ediyor ve yollarının Atatürk'ün gösterdiği yol olduğunu söylüyordu.

¹⁵¹ Nihat Karakaya, *Prof. Dr. Turhan Feyzioğlu Demokrasi, Laiklik ve Cumhuriyete Adanmış Bir Ömür*, Erciyes Üniversitesi Yayını, Kayseri, 2008, s. 327.

¹⁵² “Güven Partisi Dün Kuruldu”, *Milliyet*, 13.05.1967, s. 7.

¹⁵³ Turhan Feyzioğlu, *Milli Kurtuluş Yolu*, Ayyıldız Matbaası A.Ş., Ankara, 1970, s. 8.

Turhan Feyzioğlu, 3 Haziran 1967 tarihli Trabzon konuşmasında, Güven Partisi'nin dayandığı temel fikirlerden biri olarak Atatürk milliyetçiliğini göstermiş ve devamında şunları söylemiştir:

“Güven Partisi'nin dayandığı temel fikirlerden biri Atatürk milliyetçiliğidir. Bütün yurttaşlarımızı aynı Millete mensup olmanın şuurunu, heyecanı, gururu içinde birleştirip kaynaştırmayı Türkiye'nin yükselmesi ve çeşitli tehlikelerden uzak kalması için zaruri görüyoruz. Türk Milletinin birbirine düşman iki kutup halinde bölünmesi için uğraşan solcu ve aşırı solcu “düzen yıkma” heveslilerinin karşısına toplayıcı, birleştirici, yükseltici Atatürk milliyetçiliğiyle çıkıyoruz.

Her cemiyet meselesini, her iktisadî ve sosyal konuyu “sınıf kavgası” açısından gören Marksistler bizim milliyetçi görüşümüzden ürkerler. Bizim görüşlerimizin sınıf kavgasını önleyici ve bütün vatandaşları millet politikası içinde, sosyal adalet görüşlerine uygun olarak kaynaştıran ve birleştiren tesirinin, Marksist kışkırtmaları neticesiz bırakacağını bilirler.”¹⁵⁴

Parti ekonomik alanda, karma ekonomiye taraftar bulunmakta, ancak devletin görevinin özel sektöre emir vermekten ziyade yol gösterici olarak sınırlandırılmasını istemektedir.

Güven Partisi'ne göre, *“Türkiye’de tütmeyen ocak, işsiz kol, geçim darlığı çeken aile, hekimsiz ve ilaçsız hasta, okulsuz çocuk, susuz ve yolsuz köy bırakmamak için kalkınma mücadelesine azimle ve hızla devam etmek”* esastır.

Güven Partisi, Türkiye'nin kalkınması ve çağdaş medeniyet seviyesine erişmesi için gerekli bütün ıslahatın, temel hak ve hürriyetlere saygılı demokratik düzeni yıkmaksızın, sosyal barış ve demokrasi içinde erişilebileceği kanısındaydı.

Güven Partisi, demokratik rejime, milli bütünlük ve beraberliğe, sınıf kavgası yoluyla değil, milliyetçi bir anlayış ve sosyal dayanışma ilkesinden ilham alan cesur sosyal tedbirlere sosyal adaletin yaygınlaştırılması ve her yurttaşın sosyal güvenlik şemsiyesi altına alınması yoluyla ulaşılabileceğine inanıyor; kalkınmanın, bir karma ekonomi düzeni içinde devletin ve özel teşebbüsün ahenkli bir tarzda çalışması ile sağlanabileceğini; memleketin muhtaç olduğu temel reformların hürriyetlere, insan

¹⁵⁴ Turhan Feyzioğlu, *Anarşi ve Komünizme Karşı Mücadele*, Ayyıldız Matbaası A.Ş., Ankara, 1972, s. 5.

haysiyetine aykırı yollara sapmadan, akla ve çağdaş bilime dayalı Atatürkçü yaklaşımla gerçekleştirilmesi gerektiğini programında ilan ediyordu.

Güven Partisi, 1968 yerel seçimlerinde % 6,83 oy almıştır. Seçimlerin tahlilini yapan Coşkun Kırca, Adalet Partisi'nin Güven Partisi lehine oy kaybı yaşadığını dile getirmiştir.¹⁵⁵ Sonraki dönemlerde değişik birleşmelerle Milli Güven ve Cumhuriyetçi Güven isimlerini alan parti, hiçbir seçimde %7 üzerinde oy alamamıştır.¹⁵⁶

1969 seçimlerine katılan Güven Partisi, AP ve CHP ile birlikte, TBMM'de grup kurabilen üç partiden biri oldu.¹⁵⁷ Coşkun Kırca, 10.06.1969 tarihinde Genel Başkan Turhan Feyzioğlu'na bir mektup göndererek hem Güven Partisi'nden hem de milletvekilliğinden ayrıldığını belirtmiştir. Daha sonra Dışişleri Bakanlığı'na dönerek Bakanlık Müşaviri olmuştur. 17.01.1971 tarihinde GP, Millet Partisi ve Yeni Türkiye Partisi gibi gücünü yitirmiş partilerden ayrılan milletvekillerinin toplu katılımlarıyla adını değiştirdi ve Milli Güven Partisi adını aldı. 04.03.1973 tarihinde de Cumhuriyetçi Parti ile birleşerek Cumhuriyetçi Güven Partisi adını almıştır.¹⁵⁸ Fakat bu birleşmenin partiye olan desteği büyük oranda arttırdığı pek söylenemez.

Millî Güvenlik Konseyi'nin 12.09.1980 Tarih, 7 Sayılı bildirisi¹⁵⁹ ile tüm siyasî partilerin faaliyeti durdurulmuş, bunun sonucunda 10.10.1981 Tarih, 2533 Sayılı Kanun ile 16.10.1981 tarihinde Cumhuriyetçi Güven Partisi kapatılmıştır.¹⁶⁰ Bu kararlar parti, tarihin tozlu sayfalarındaki yerini almıştır. İleri demokrasilerde böylesine uygulamalarla asla karşılaşılmaz. 92 yıllık cumhuriyet tecrübesi Türkiye'ye ne yazık ki yeterli gelmemiştir. Hâlâ büyük oranda eksiklikler vardır. Fakat bu açık ileride kapanacaktır. Önemli olan bu konuda mutlak iradeye sahip olmaktır.

¹⁵⁵ Coşkun Kırca, "AP ve CHP Nasıl Oy Kaybetti?", *Milliyet*, 21.06.1968, s. 2.

¹⁵⁶ Gürçan Bozkır, "Cumhuriyetçi Güven Partisi", ed. Turgay Uzun, *İttihat ve Terakki'den Günümüze Siyasal Partiler*, Orion Kitabevi, Ankara, 2010, s. 281.

¹⁵⁷ "Cumhuriyetçi Güven Partisi", *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi*, C: VIII., İletişim Yayınları, s. 2042.

¹⁵⁸ Zübeyir G. Toköz, *Demokratikleşme Sürecinde Siyasal Partiler*, Günce Yayıncılık, Ankara, 1999, s. 171.

¹⁵⁹ "MGK'nin 7 Numaralı Bildirisi", *T.C. Resmî Gazete*, Sayı: 17103, 12.09.1980, s. 10.

¹⁶⁰ Kaynar, a.g.e., s. 148.

3.3.1. GP Meclis Grubundaki Çalışmaları

T.B.M.M.'nin 132. birleşiminde¹⁶¹, İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planına oylamaya katılan 338 milletvekilinden 219'u kabul, 116'sı ret oyu vermiştir. Güven Partisi İstanbul Milletvekili Coşkun Kırca ise reddedenler arasında bulunmaktadır.

1967 yılı Bütçe Kanununa bağlı cetvellerde değişiklik yapılması hakkındaki kanun tasarısına milletvekilleri tarafından 246 kabul, 8 ret oyu verilmiştir. Coşkun Kırca kabul oyu kullananlar arasında olup, tasarı Meclis Genel Kurulundan geçmiştir.¹⁶²

Devlet Hava Meydanları İşletmesi Genel Müdürlüğü 1968 yılı Bütçe Kanununa 20.02.1968¹⁶³ tarihli TBMM Genel Kurulu'nda verilen 284 oyun 198'si kabul, 81'i ret yönünde olmuştur. GP İstanbul Milletvekili Coşkun Kırca ret oyu kullanmıştır.

Genel Bütçeye dâhil dairelerin 1963 bütçe yılı kesin hesaplarına ait uygunluk bildiriminin sunulduğuna dair kanun tasarısına verilen oyların sonucu tasarı, 5 ret oyuna karşı 256 kabul oyuyla Meclis Genel Kurulunun 70. birleşiminde kabul edilmiştir.¹⁶⁴ Coşkun Kırca kabul oyu kullanmıştır.

3.4. DOĞRU YOL PARTİSİ'NE KATILMASI

Süleyman Demirel'in danışmanlığını da yapmış olan Coşkun Kırca, 20 Ekim 1991 seçimlerinde DYP listesinden İstanbul 7. bölgede Tansu Çiller'den sonra 2. sırada aday gösterilerek milletvekili seçilmiştir.

Tansu Çiller Başbakan olunca Kırca'yı 51. Hükümet'in Dışişleri Bakanı¹⁶⁵ yaptı. Tansu Çiller'in bakanı olmayı Türkiye'de yapması gereken birkaç işi olduğu ve bakan olursa bunları yapabileceğini düşündüğü için kabul etmiştir. Bu görevde

¹⁶¹ *TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 2, Toplantı 2, c. 20 (03.07.1967): 381.

¹⁶² *TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 2, Toplantı 2, c. 20 (06.07.1967): 479.

¹⁶³ *TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 2, Toplantı 3, c. 25 (20.02.1968): 533.

¹⁶⁴ *TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 2, Toplantı 3, c. 27 (08.04.1968): 648.

¹⁶⁵ "Bakanlar Kurulu'nun Atanmasına Dair İşlem", *T.C. Resmî Gazete*, Sayı: 22424, 05.10.1995, s. 2.

iken AB ile Gümrük Birliği'ne dair anlaşmanın AB organlarından geçirilmesini sağlamıştır. Bir ay sonra CHP ile koalisyon olunca, dışişleri bakanlığı görevine Deniz Baykal getirilmiştir. Coşkun Kırca, 1995 yılında Anayasa değişikliği paketi sözcülüğünü yürütmüştür. Sonraki seçimlerde İzmir'den 6. sırada aday gösterilse de milletvekili seçilememiştir.

Coşkun Kırca, DYP'den Sait Kemal Mimaroglu, Selahattin Kılıç, Esat Kırathoğlu, CHP'den Erdal İnönü, Mümtaz Soysal, İsmail Cem, İstemihan Talay, Deniz Baykal, ANAP'tan Bülent Akarcalı, Ergün Güner, Selçuk Maruflu, Refah Partisi'nden Abdullah Gül ile Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Konferansı Parlamenterleri Türk grubu üyeliği yapmıştır.

3.4.1. DYP Meclis Grubundaki Çalışmaları

Coşkun Kırca, TBMM'nin 07.05.1992 tarihli genel görüşmesinin ikinci oturumunda Bosna-Hersek ile Sırbistan arasında yaşanan çatışmalar hakkında değerlendirmelerde bulunmuştur. Kırca, Türkiye'nin Belgrad rejimine karşı milletlerarası bir ambargo uygulamasını ortaya koymasını istemiştir.¹⁶⁶

On ilde uygulanmakta olan olağanüstü halin dört ay süre ile uzatılmasına ilişkin başbakanlık tezkeresi, kullanılan 348 oydan 279 kabul, 65 ret, 1 çekimser ve 3 geçersiz oyla Meclis'in 25. birleşiminde¹⁶⁷ kanunlaşmıştır. Söz konusu tezkereye Coşkun Kırca kabul oyu vermiştir.

3859 sayılı 1993 malî yılı bütçe kanununa bağlı (A) ve (B) işaretli cetvellerde değişiklik yapılmasına dair kanun tasarısı 143 oyla 01.11.1993¹⁶⁸ tarihinde TBMM Genel Kurulu'nda kabul edilmiştir. DYP İstanbul milletvekili Coşkun Kırca kabul yönünde oy kullanmıştır.

¹⁶⁶ *TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 19, Toplantı 19, c. 10 (07.05.1992): 472.

¹⁶⁷ *TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 19, Toplantı 25, c. 43 (09.11.1993): 128.

¹⁶⁸ *TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 19, Toplantı 27, c. 43 (11.11.1993): 299.

Meclis'in 109. oturumunda Bankalar Kanunu, Sigorta Murakabe Kanunu ve Türk Ticaret Kanununun bazı maddelerinde değişiklik yapılmasına ilişkin yetki kanunu tasarısı 46 ret oyuna karşın 135 kabul oyuyla yaslaşmıştır. İlgili tasarıya Coşkun Kırca kabul oyu vermiştir.¹⁶⁹

Aktif siyasete Hürriyet Partisi'nde başlayan Coşkun Kırca, son olarak Doğru Yol Partisi'nde görev almıştır. 1961 Anayasası'nı kaleme almakla Türkiye'nin tekrar demokrasiye dönmesinin kapılarını açmıştır. Dışışleri bakanı olarak siyasî kariyerinin zirvesine ulaşmıştır. Yine bu dönemde birçok önemli çalışmaya imza atmıştır. Türkiye'nin Gümrük Birliği'ne üyelik aşamasında yadsınamaz çabaları vardır. Meclis'in unutulmaz simalarından biri olmuştur.

¹⁶⁹ *TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 19, Toplantı 109, c. 61 (01.06.1994): 359.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BİLİMSEL VE KÜLTÜREL ALANLARDAKİ ÇALIŞMALARI

4.1. MUHTELİF YAYINLARDA ÇIKAN YAZILARI

1957 seçimlerinde Hürriyet Partisi'nin beklenen oy düzeyini yakalayamaması sonucu hayal kırıklığına uğrayan Coşkun Kırca, Vatan gazetesinin o zamanki genel yayın müdürü olan Özcan Ergüder'in Ankara bürosu şefliği teklifini kabul etti. Coşkun Kırca'ya gazetecilik yolu da böylece açılmış oldu. Yazarlığı, yaşamı boyunca devam etti. Çeşitli gazete ve dergilerde birçok yazısı yayımlandı. Özellikle dış politika konularında söz sahibiydi.

Coşkun Kırca, Kanal 6 televizyonunda Emekli Oramiral Güven Erkaya ve Kurtul Altuğ ile birlikte program yapmıştır. Daha sonra kanal sahibi değişince programı bitirme kararı alınmıştır. 2000 yılında ise yine Kurtul Artuğ ile BRT kanalında bir başka program daha yapmıştır.

4.1.1. Dergiler

Coşkun Kırca'nın, siyasete atıldığı ilk yıllardan itibaren yazma konusunda büyük hevesi vardı. Bu yönünü iyi değerlendirdi. Gündeme dair makaleleri yanında dünya siyasetine yönelik yazıları da bulunmaktadır. Aynı dönemde birden fazla yayında fikir beyanında bulunma şansı elde etmiştir. Bu da Coşkun Kırca'nın çok yönlülüğüne bir örnektir.

4.1.1.1. Forum

Coşkun Kırca'nın "Stalin Hakkında Kruçef Raporu" başlıklı makalesi, SSCB Komünist Partisi'nin 20. Kongresi'nde Stalin'in kendi şahsiyetini Sovyet Devleti üzerine çıkarmış olduğunu ileri süren Genel Sekreter Nikita Kruçef'in raporu hakkındadır. Kruçef'e göre Stalin, bir ruh hastasıdır. Kendisini daima tehdit altında zanneder ve nefsinin korunması için başkalarını mahvetmeyi lüzumlu görür. Tenkitten hiç hoşlanmaz. Stalin, tam bir şahsî ve keyfî istibdat idaresi kurmuştur. Mahkemelerde hiçbir teminat mevcut değildir. Hâkimler tamamen idarenin adamlarıdır.¹⁷⁰ Kırca bu makalesinde, üstü kapalı ve dolaylı olarak Sovyet rejiminin eleştirisini yapmıştır.

İngiliz Lord Radcliffe¹⁷¹'in Kıbrıs hakkında hazırlamış olduğu anayasa teklifini Coşkun Kırca, "Kıbrıs Anayasası" başlıklı yazısında değerlendirmiştir. Teklife göre Kıbrıs Valisi, İmparatorluk hükümetinin otokratik temsilcisi ve anayasaca tayin edilen başkanı olarak iki ayrı sahada yetki sahibidir. Kanun yapma yetkisi bazı sahalarda meclise ait; diğer bazı sahalarda ise Vali'ye aittir. Anayasa teklifinin Türklerin aleyhine bir durum oluşturması ihtimalini ciddiyetle göz önünde bulundurmaya gereklidir.¹⁷²

"Hürriyet Partisi Kongresi" başlıklı makalesinde Coşkun Kırca, Hürriyet Partisi'ni, batılı anlamda ve demokratik memleketlerdeki modellerine uygun, hakikî bir siyasî parti olma özelliği gösteren bir topluluk olarak nitelendiren şahsiyetlerin varlığından bahsetmiştir. Makalesinin devamında, Hürriyet Partisi'nin kuruluş şartları itibariyle, alt kademelere en geniş hür faaliyet imkânı sağlayan bir siyasî parti olduğunu da ileri sürmüştür.¹⁷³ Dönemin siyasî koşulları itibariyle parti, iktidara gelebilmek için sık sık bu tür söylemleri dillendirmiştir.

¹⁷⁰ Coşkun Kırca, "Stalin Hakkında Kruçef Raporu", *Forum* (Temmuz 1956), Sayı: 55, s. 12.

¹⁷¹ İngiliz anayasa uzmanı.

¹⁷² Coşkun Kırca, "Kıbrıs Anayasası", *Forum* (Şubat 1957), Sayı: 70, s. 8.

¹⁷³ Coşkun Kırca, "Hürriyet Partisi Kongresi", *Forum* (Eylül 1957), Sayı: 84, s. 4.

4.1.1.2. Kim

Coşkun Kırca, İstanbul Güneş Matbaacılık tarafından basılan Kim dergisinde yardımcı editörlük ve yazı kurulu üyeliği yapmış, gündeme dair çeşitli yazılar kaleme almıştır.

17 Nisan 1959 tarihli ve “Bu Ziyaret Niçin?” başlıklı makale, dönemin başbakanı Adnan Menderes’in İspanya ziyareti hakkındadır. Coşkun Kırca’ya göre devletlerin sorumlu şahsiyetleri arasında menfaat birlikteliği sağlamak adına temaslar kurulabilir. Fakat Türkiye’nin, İspanya ile münasebetlerinde hayatî bir menfaat bulunmamaktadır. İspanya’nın resmî görüşüne yani Falanj rejimine Türkiye’nin niçin itibar ettiği de Batı kamuoyuna açıklanamayacaktır.¹⁷⁴ Bu görüş, Kırca’nın demokratik hassasiyetlerini yansıtmaya açısından önemlidir.

Coşkun Kırca, “Yunan Devlet Adamlarının Ziyareti” başlıklı yazısında, dönemin Yunanistan Başbakanı Ekselans Karamanlis ile Dışişleri Bakanı Ekselans Averoff’un Türkiye’ye yapacakları resmi ziyareti konu edinmiştir. Kırca, Yunanistan Başbakanı’nın ve Dışişleri Bakanı’nın Kıbrıs’ın mecburî bağımsızlığı esasını kabul etmelerini, üstün devlet adamlığı vasfına sahip olmalarının bir nişanesi olarak görülmesi gerektiğini ifade etmiştir.¹⁷⁵ Kıbrıs konusunda yumuşak bir karna sahip olan Kırca, yapıcı adımları da hiçbir zaman görmezlikten gelmemiştir.

“CHP ve Dış Politika” başlıklı makalesinde Coşkun Kırca, İsmet İnönü’nün CHP aleyhine yapılan propagandalara son vermek amacıyla 23 Mayıs 1959 tarihinde yaptığı basın toplantısını ele almıştır. İnönü, Türkiye’nin dış politikasının temelini NATO olduğunu ve kendisinin Bağdat Paktını benimsediğini dile getirmiştir. Türk-Yunan dostluğunu ve ittifakını da övmüştür.¹⁷⁶ Aslında bu adımların temelini cumhuriyetin ilk yıllarında Mustafa Kemal atmıştır. “Yurtta sulh, cihanda sulh.” prensibiyle de bu düşüncesini taçlandırmıştır.

¹⁷⁴ Coşkun Kırca, “Bu Ziyaret Niçin?”, *Kim* (Nisan 1959), Sayı: 47, s. 18.

¹⁷⁵ Coşkun Kırca, “Yunan Devlet Adamlarının Ziyareti”, *Kim* (Mayıs 1959), Sayı: 50, s. 27.

¹⁷⁶ Coşkun Kırca, “CHP ve Dış Politika”, *Kim* (Haziran 1959), Sayı: 54, s. 22.

Coşkun Kırca, “Seçimlerin Meşruluğu” başlıklı yazısında bazı parti liderlerine, seçim tarihini belirleme yetkisinin ilgili kanun gereği Kurucu Meclis’e ait olduğunu hatırlatma gereği duymuştur. Seçimlerin yapılabilmesindeki maddî imkânlar haricinde hiçbir şey dikkate alınmamasına rağmen, seçimlerin meşruluğunu şüpheye düşürebilecek düşüncelerin yayılabileceğinden bahsedilmesinin anlamsız olduğunu belirtmektedir.¹⁷⁷

4.1.1.3. Yeni Türkiye

“Soğuk Savaş Sonrasında Milletlerarası İlişkilerin Esasları I” başlıklı makalesinde Coşkun Kırca, milletlerarası ilişkilerin nasıl olması gerektiğine değil, nasıl olduğuna değinmiştir. Ona göre, milletlerarası ilişkilerde “millî çıkar” söz konusudur. Bunun yanında dış siyaset mekanizmasının yürütülmesinde laiklik esastır. Söz gelişi Napoléon her ne kadar tahtta çıkarken Papa’nın kutsamasını kabullense de anayasaya göre egemenliğin millete ait olduğunu dile getirmiştir. Sonraki dönemlerde üzerinde durulan milletlerarası düzene hâkim olması gerektiği düşünülen ahlakî kurallar sözde kalmış, bu ahlakî söylemler hiçbir zaman devletlerin davranışlarında iradelerinin esinleyicisi haline dönüşmemiştir.¹⁷⁸ Her ne kadar liderlerin görüşlerinin önemi yadsınamazsa da devlet politikaları ilk sırada yer almadıkça ülkelerin gelişiminden tam anlamında söz etmek eksik bir yaklaşım olacaktır.

4.1.1.4. Türkiye Günlüğü

Coşkun Kırca, “Neden Millî Devlet? Neden Tekil Devlet? Karşılaştırmalı Bir Deneme” başlıklı yazısında, Fransa ile Türkiye’deki uygulamaları karşılaştırmıştır. Fransa’da ne yönetimde, ne de ileri sürülen istemlerde, kavimsel boyut hiçbir zaman

¹⁷⁷ Coşkun Kırca, “Seçimlerin Meşruluğu”, *Kim* (Mart 1961), Sayı: 142, s. 17.

¹⁷⁸ Coşkun Kırca, “Soğuk Savaş Sonrasında Milletlerarası İlişkilerin Esasları I”, *Yeni Türkiye* (Mart-Nisan 1995), Sayı: 3, s. 102,103.

hesaba katılmamıştır. Atatürk'ün “Ne mutlu Türküm diyene!” sözü, çağdaş Türk milliyetçiliğinin her çeşit aşiretçiliği, kavimciliği, ırkçılığı ve mezhepçiliği reddettiğinin bir göstergesidir.¹⁷⁹ Bu yaklaşım, Atatürk milliyetçiliğinin özünü oluşturmaktadır. Türkiye'deki milliyetçilik anlayışının da özünü oluşturur.

Millî birliği kurmak ve yöresel özelliklerden ötürü bozulmasını önlemek için hem Fransa, hem de Türkiye'de Devlet, tekil nitelikte gelişmiştir. Hem Fransa hem de Türkiye'de millî dil dışındaki yerel ağız ve dillerde yayın yapılması bugüne kadar teşvik görmemiştir. Türkiye'de bu alanda atılacak adımların ülkemizde dil birliğini oluşturmak ve millî üst-kültür beraberliğini korumakta ciddî güçlükler doğurabileceği de açıktır.

Coşkun Kırca, dönemin Cumhurbaşkanı Turgut Özal'ın devlet televizyonunun bir kanalında Kürtçe yayın yapılması fikrine değinerek, bunun uygulanamayacağını ifade etmiştir. Fakat bu fikri destekleyenlere göre, devlet televizyonunda olmasa da kurulacak yeni özel televizyonlarda Kürtçe yayın yapılabilmesi ve hatta özel okullarda Kürtçe okutulabilmesidir. Çağdaş teknoloji sayesinde dış Kürtçe yayın yapan kanallara ulaşmak artık daha kolaydır. Dolayısıyla devletin böyle bir fikri hayata geçirmesi daha mantıklı olacaktır. Ancak Coşkun Kırca'ya göre devletin amacı, vatandaşlarına Türkçe okuyup yazma öğretmek olduğundan toplumun gündelik hayatta Türkçeyi daha fazla kullanması gerekmektedir.¹⁸⁰

Coşkun Kırca'ya göre, Türkiye'de hiçbir vatandaş dinsel inancı sebebiyle Türk olma niteliği dışında tutulamaz ve anadili Türkçe olmayanlar da ikinci sınıf vatandaş sayılamaz. İşte Türkiye'de asıl olan gerçek, Atatürk'ün anladığı anlamda Türk milliyetçiliğine sahip olmaktır.¹⁸¹ Mühim olan Türkiye vatandaşlığıdır. Ortak bir paydaya sahip herkes bu topraklarda özgürce yaşama hakkına sahiptir. Yeter ki bir vatandaş kendisini bir diğerdan üstün görmeye çalışmasın.

¹⁷⁹ Coşkun Kırca, “Neden Milli Devlet? Neden Tekil Devlet? Karşılaştırmalı Bir Deneme”, *Türkiye Günlüğü* (2003), Sayı: 75, s. 156.

¹⁸⁰ Kırca, a.g.m., s. 162-164.

¹⁸¹ Kırca, a.g.m., s. 173.

4.1.2. Gazeteler

Coşkun Kırca'nın değişik gazetelerde yazıları yayımlanmıştır. Bu yazıları genelde Türk siyasetine yönelik olmuştur. Yazar kadrosunda Doğan Avcıoğlu, Mümtaz Sosyal, Turan Güneş ve Turhan Feyzioğlu'nun da bulunduğu gazetelerde köşe yazarlığı yapmıştır. Dönemin düşünen aydınları içerisinde yer almıştır. Kalemını yarım asır hiç elinden bırakmayan Kırca, kısa zamanda Türkiye'nin usta kalemleri arasında yer almayı başarmıştır. Bu özelliği Kırca'nın mücadeleci kişiliğinden ve çok kültürlülüğünden ileri gelmektedir.

4.1.2.1. Yeni Gün

Cumhuriyet Gazetesi başyazarı Nadir Nadi, Yeni Gün Gazetesi'ni Hürriyet Partisi'nin yayın organı olarak Ankara'da yayımlanmasını temin etmiştir. Coşkun Kırca da bu gazetede dış politika yazarlığı yapmıştır. O dönem, gündemde olan konuların başında "Kıbrıs Sorunu" gelmekteydi. 12 Nisan 1957 tarihli "Kendi Mukadderâtını Tayinde Eşitlik Ne Demektir?" başlıklı yazısında, Kıbrıs'ın taksimi meselesine değinmektedir. Ona göre, şayet İngilizler Kıbrıs Adası'ndan çekileceklerse Yunanistan'ın önerisine göre Ada'nın bağımsız olması değil, Türkiye topraklarına katılması tezi desteklenmelidir.¹⁸² Günümüzde de bu yaklaşım zaman zaman Kıbrıs konusunda çıkmaza gelindiğinde dillendirilmektedir.

15 Nisan 1957 tarihli ve "Ne Yapmalıydık?" başlıklı makalesinde Coşkun Kırca, 1-7 Eylül 1955 tarihinde Londra Konferansı'nda Yunanistan'ın <<self-determination>> (milletlerin kendi mukadderâtlarına sahip olmaları) planının katılımcılar açısından destek bulması nedeniyle, Türk tezinin önemini yitirdiğinden bahsetmektedir.¹⁸³ Türkiye bu noktada politika yanlışlığında bulunmuştur. Nitekim I. Dünya Savaşı'ndan bu yana bahsedilen uygulama geçerliliğini devam ettirmektedir.

¹⁸² Coşkun Kırca, "Kendi Mukadderatını Tayinde Eşitlik Ne Demektir?", *Yeni Gün*, 12.04.1957, s. 3.

¹⁸³ Coşkun Kırca, "Ne Yapmalıydık?", *Yeni Gün*, 15.04.1957, s. 3.

Coşkun Kırca'nın gündemi yine dönemin sıcak meselesi olan Kıbrıs'tır. Başlığı "Muhtariyet ve Enosis" olan makalesinde ona göre, İngiliz Lord Radcliffe'in hazırladığı Muhtariyet Anayasası, Kıbrıs'ı taksime mi yoksa Enosis'e mi götürecektir, bu hususun üzerinde durulması gerekmektedir.¹⁸⁴ Bu konuda alınan kararların uygulanış süreçleri de önemli olmakla beraber, her iki tarafı da mutlu edebilecek görüşlerin gündeme gelmesi daha yapıcı olacaktır.

Hürriyet Partili Coşkun Kırca bir başka makalesinde partisinin Meclis'e sunduğu önergede, Kıbrıs'ın taksiminin reddedilmediği, Türk tarafının sürekli tez değiştirmesinin yanlışlığı konularının yer aldığından bahsetmektedir.¹⁸⁵ Uluslararası siyasette kararlı olan taraf daima bir adım öndedir. Çünkü elini güçlendiren durum, kendine olan güvenidir. Güvensizlik, kaybeden tarafların vasıfları arasındadır.

6 Mayıs 1957 tarihli "Başvekilin Müjdesi" başlıklı yazısında Coşkun Kırca, Başbakan Menderes'in Bursa mitinginde sarf ettiği, "taksim" fikrine İngiltere'nin taraftar olduğu şeklindeki söyleminin, İngiltere'nin taksime karşı olmadığı şeklinde yorumlanması gerektiğini dile getirmiştir.¹⁸⁶ Ülkelerin birbirleri hakkındaki görüşlerinin önemli olmasından belki de daha fazla düzeyde kendileri hakkındaki görüşleri daha önemlidir.

İngiltere Savunma Bakanı Mr. Duncan Sandys 25 Nisan 1957 tarihinde Lefkoşa'da, Ada'nın taksimi meselesinin anlaşma sağlanamadığı takdirde söz konusu olabileceği fakat İngilizlerin birleşik Kıbrıs'tan yana oldukları açıklamasını yapmıştır. Coşkun Kırca, "Üzücü Bir Gözden Geçirme" başlıklı makalesinde bu açıklamaya değinmiştir.¹⁸⁷ Bu yaklaşımdan da anlaşılacağı üzere, İngiltere'nin Ada üzerindeki baskın rolü hâlâ Türkiye ve Yunanistan'inkinden daha fazladır.

Coşkun Kırca, sadece Kıbrıs Meselesi ile meşgul olmamış, Avrupa'daki gelişmeleri de yakından takip etmiştir. Bu gelişmelerden biri, Avrupa Kömür ve Çelik Birliği üye devletlerinin Ortak Pazar Anlaşması'nı imzalamalarıdır. Anlaşmanın yürürlüğe girmesiyle birlikte bu Pazar'a dâhil olan devletler, kendi aralarındaki gümrük hudutlarını kaldıracaklar ve dışarıya karşı ortak bir gümrük

¹⁸⁴ Coşkun Kırca, "Muhtariyet ve Enosis", *Yeni Gün*, 17.04.1957, s. 3.

¹⁸⁵ Coşkun Kırca, "Hürriyet Partisi ve Kıbrıs", *Yeni Gün*, 01.05.1957, s. 3.

¹⁸⁶ Coşkun Kırca, "Başvekilin Müjdesi", *Yeni Gün*, 06.05.1957, s. 3.

¹⁸⁷ Coşkun Kırca, "Üzücü Bir Gözden Geçirme", *Yeni Gün*, 10.05.1957, s. 3.

tarifesi uygulayacaklardır. Coşkun Kırca, Türkiye'nin bu ülkelerle hem siyasi anlamda hem de ekonomik anlamda sıkı bir işbirliği yapmasının zorunluluğuna ve hatta Serbest Bölge üyesi olmasıyla ekonomisinin gelişeceğine “Avrupa Ticareti ve Biz” başlıklı makalesinde dikkat çekmiştir.¹⁸⁸ Nitekim doksanlı yıllarda Türkiye'nin Gümrük Birliği Anlaşması'nı imzalaması noktasında en büyük destekçilerden biri Coşkun Kırca olmuştur.

“Türkiye ve Mısır” başlıklı yazısında Coşkun Kırca, Türkiye'nin Mısır'ı haklı olduğu hiçbir teşebbüsünde desteklemediğinden yakınmaktadır. Ona göre Türkiye'nin bu tutumu, Mısır'ın Bağdat Paketi'ne karşı olumsuz tavrı ve “Demirperde” gerisinden silah almasından kaynaklanmaktadır. Ancak yaşanan bu olaylarda sabretme rolünü Türkiye üstlenmeliydi. Bu aşamada yapılabilecek tek şey Mısır'la olan ilişkileri yeni baştan ele almak olacaktır. Mısır'ın ve Arap dünyasının realist politikaları desteklenmelidir. Böylece Türkiye'nin Ortadoğu'daki itibarı artacaktır.¹⁸⁹ Bu makale, Ortadoğu coğrafyasındaki güç dengelerini yansıtmaması bakımından önemlidir.

Kıbrıs meselesi hakkında Türk tarafı için en uygun seçeneğin taksim olduğunu Coşkun Kırca, “Taksim Niçin Ehvendir?” başlıklı makalesinde şöyle ifade etmektedir: *“Türkiye için en kuvvetli garantinin, Türk askerinin orada bulunması imkânını verecek hâl sureti olduğu muhakkaktır. Bunu da ancak taksim temin edebilir.”*¹⁹⁰

Peki, Kıbrıs'ın önemi nedir? Coşkun Kırca'nın “Kıbrıs'ın Askerî Önemi” başlıklı yazısında bahsettiği gibi Ada, Doğu Akdeniz ve Ortadoğu'da meydana gelebilecek olası Sovyet işgaline karşı kullanılması düşünülen bir üs niteliği taşımaktadır. Değilse Ada'nın kendisinin Sovyetlerce işgal edilmesi mümkün görünmemektedir. Bu konuda Kırca, NATO'nun Akdeniz'deki varlığı buna izin vermeyeceğini düşünmektedir.¹⁹¹ Bu görüşünde de haklıdır.

¹⁸⁸ Coşkun Kırca, “Avrupa Ticareti ve Biz”, *Yeni Gün*, 18.05.1957, s. 3.

¹⁸⁹ Coşkun Kırca, “Türkiye ve Mısır”, *Yeni Gün*, 28.05.1957, s. 3.

¹⁹⁰ Coşkun Kırca, “Taksim Niçin Ehvendir?”, *Yeni Gün*, 29.05.1957, s. 3.

¹⁹¹ Coşkun Kırca, “Kıbrıs'ın Askerî Önemi”, *Yeni Gün*, 15.05.1957, s. 3.

4.1.2.2. Ulus

Coşkun Kırca, 21 Ocak 1959 tarihli Ulus gazetesindeki “Türkiye ve Amerika Arasında İstimlâk ve Müsadere Anlaşması Hakkında” başlıklı yazısında Coşkun Kırca, Amerika ile imzalanan bu anlaşmanın millî hâkimiyet ve devletler hukukuna aykırı bazı noktalar içerdiğine değinmiştir. Coşkun Kırca’nın itiraz ettiği hususlar şunlardır: Türkiye’de bulunan Amerikalıların mallarına el konursa, doğrudan Amerikan hükümeti Türkiye’den kendi vatandaşı namına tazminat isteyebilecek ve bu sorunu uluslararası boyuta taşıyabilecek. Fakat aynı hak Türklere tanınmamıştır. Bu da anlaşmayı tek taraflı kılmaktadır. Ayrıca anlaşma süresiz olarak yapılmıştır ve tek taraflı fesih edilebilirliği hakkında bir prosedür belirlenmemiştir.¹⁹² Sonuç olarak anlaşma bu haliyle TBMM tarafından onaylanmamalıdır.

“Kıbrıs Hakkındaki Londra Anlaşmaları” başlıklı makalesinde Coşkun Kırca, Kıbrıs konusunda Türk tarafının öne sürdüğü tezlerin geçirdiği evreleri kaleme almıştır. Londra anlaşmalarında Türk tarafı Kıbrıs’ı ilk önce bir İngiliz iç meselesi olarak görmüştür. Daha sonra şayet İngiltere Ada’dan çekilecekse Ada’nın tamamının Türkiye’ye iade edilmesi gerektiğini savunmuştur. Fakat bu tez değişikliğe uğrayarak Kıbrıs’ın Yunanistan ile Türkiye arasında taksim edilmesi şekline dönüşmüştür. Bunda da mutabakat sağlanamayınca nihai olarak mecburi bağımsızlık tezi üzerinde karar kılınmıştır.¹⁹³

“Başkan Eisenhower’in Ziyareti” başlıklı yazısında Coşkun Kırca, ABD Başkanı Eisenhower’in Türkiye’ye 6 Aralık 1959 tarihinde yapacağı ziyarette kendisine iki önemli konunun iletilmesi gerektiğini belirtmektedir. Bunlardan birincisi, “*Doğu-Batı münasebetleri hangi safhaya girerse girsin, Türkiye’nin bağımsızlığı, millî hâkimiyeti ve toprak bütünlüğü aynı kalmalı.*” İkincisi, “*Birleşik Amerika, tam bir genel silahsızlanma halinde dahi, istisnasız bütün gelişmemiş memleketlere ve bu arada Türkiye’ye iktisadi yardıma devam etmeli.*” şeklindedir.¹⁹⁴

¹⁹² Coşkun Kırca, “Türkiye ve Amerika Arasında İstimlâk ve Müsadere Anlaşması Hakkında”, *Ulus*, 21.01.1959, s. 2.

¹⁹³ Coşkun Kırca, “Kıbrıs Hakkındaki Londra Anlaşmaları”, *Ulus*, 28.02.1959, s. 2.

¹⁹⁴ Coşkun Kırca, “Başkan Eisenhower’in Ziyareti”, *Ulus*, 06.12.1959, s. 2.

Coşkun Kırca, CHP'nin sendikalar hakkındaki teklifini, "Sendikaların Faaliyeti" başlıklı makalesinde ele almıştır. CHP'nin verdiği teklifte mevcut olup da o günkü mevzuatta yer almayan hususlar: *Mesleklerinin icrası için lazım olan her türlü hammadde, eşya ve makineleri üyelerine kiralamak; üyelerinin refah ve meslekî menfaatlerini ilgilendirebilecek her konu hakkında araştırmalar yapmak; grev ve lokavt ilan ve idare etmek.*¹⁹⁵ şeklinde özetlenebilir.

"Amerika, Kore ve Hürriyet" başlıklı yazısında Coşkun Kırca, Amerikan Hükümetinin Güney Kore Hükümetinden muhalefete karşı uyguladığı söz, basın ve toplantı hürriyetlerini kısıtlayıcı uygulamalarına son vermesini istemesini, iç işlerine müdahale olarak nitelendirmiştir. Ayrıca Amerika'nın dünyada komünizmle mücadele ederken bazı ülkelerdeki demokratik olmayan rejimleri sırf askeri kaygılarından dolayı görmezden geldiğine dikkat çekmiştir.¹⁹⁶ Bu makalede, anlatılmak istenen düşünce, eylem ve söylem birliğinin önemidir.

4.1.2.3. Hür Vatan

Kurucusu Ahmed Emin Yalman olan Hür Vatan Gazetesi'nde köşe yazarlığı yapmış olan Coşkun Kırca, "Gecekondu Davasının Temel Sebepleri"¹⁹⁷ başlıklı makalesinde, gecekondu sorununun başlıca nedenini hızlı nüfus artışına bağlamaktadır. Ucuz ve sıhî konut inşaatının gelişmemesi de küçük esnaf, emekliler ve benzeri kategorilere dâhil vatandaşları gecekondulaşmaya itmiştir. Köyden şehre olan akın, hiçbir yasak tedbiriyle durdurulamaz. Çözüm, inşaat işlerine ayrılan kaynakların ucuz, mütevazı ve sıhî mesken inşaatına gitmesini sağlayacak rasyonel bir politikanın uygulanmasında aranmalıdır.

"Suriye'nin Tanınması ve CENTO" başlıklı yazısında Coşkun Kırca, Suriye'de yönetim değişikliği sebebiyle başa geçen Dr. Kuzbari Hükümeti'nin Türkiye tarafından tanınmasını konu edinmiştir. Kırca'ya göre yeni Suriye Devleti,

¹⁹⁵ Coşkun Kırca, "Sendikaların Faaliyeti", *Ulus*, 06.01.1960, s. 2.

¹⁹⁶ Coşkun Kırca, "Amerika, Kore ve Hürriyet", *Ulus*, 23.04.1960, s. 2.

¹⁹⁷ Coşkun Kırca, "Gecekondu Davasının Temel Sebepleri", *Hür Vatan*, 13.09.1961, s. 2.

henüz Birleşik Amerika ve İngiltere gibi Türkiye'nin belli başlı müttefikleri tarafından bile tanınmadan, NATO ve CENTO konseylerinde görüşülmeden böyle acele bir harekete girişmek pek yanlış olmuştur. Bu durumda yapılması gereken şey, Türkiye'nin müttefiklerine danışarak beklemesi ve yeni Suriye hükümetini tanımamak imkânsızlaşınca onu tanımak olmalıydı.¹⁹⁸ Kırca'nın dile getirdiklerinden şu sonuca varılabilir; Türkiye o dönem uluslararası ilişkilerde, özellikle Ortadoğu söz konusu olunca, çekingen bir politika izlemiştir. Örneğin DP hükümeti zamanında Türkiye'nin Cezayir 'e karşı tutumu da benzer özelliktedir. Bunu da Soğuk Savaş konjonktürü içinde değerlendirmek mümkündür.

4.1.2.4. Hürriyet

Coşkun Kırca, "Özal'ın Kıbrıs Ziyareti ve Sonuçları" başlıklı makalesinde dönemin başbakanı Turgut Özal'ın KKTC'yi ziyaretini değerlendirmiştir. Rumların bu ziyaretten rahatsız olduklarından ve yabancı kaynakların bu ziyareti eleştirdiklerinden bahsetmektedir. Tüm bu yaşananların ise Rumların BM genel sekreteri Javier Pérez de Cuéllar'ın yaptığı teklifleri ret, KKTC tarafının ise kabul etmesine rağmen yaşandığını dile getirmektedir.¹⁹⁹ Tıpkı Annan Planı referandumunda olduğu gibi.

Türkiye'nin bazı iş çevrelerine göre bütçe açığını kapatmak için, millî savunma ödeneklerinden tasarruf yapılmalıdır. Ancak, millî savunma bütçesinin azaltılmasından ziyade, aynı bütçe içinde eğitim standartlarının yükseltilmesi, daha uygun bir çözüm olacaktır. Yargı mercilerinde, poliste, Milli Eğitim'de hâlâ eleman sıkıntısı çekilmektedir. Şu halde tasarruf, bu alanda da düşünülemez. "Bütçede Tasarruf" başlıklı Coşkun Kırca'nın bu yazısı, "*Bütçe harcamalarını daha verimli kılalım. Ama, bütçede tasarruf yapabileceğimizi hayal etmeyelim. O zaman? O zaman, sıra vergi vermeyenlere gelmiyor mu?*"²⁰⁰ cümleleriyle son bulmaktadır.

¹⁹⁸ Coşkun Kırca, "Suriye'nin Tanınması ve CENTO", *Hür Vatan*, 07.10.1961, s. 2.

¹⁹⁹ Coşkun Kırca, "Özal'ın Kıbrıs Ziyareti ve Sonuçları", *Hürriyet*, 14.07.1986, s. 7.

²⁰⁰ Coşkun Kırca, "Bütçede Tasarruf", *Hürriyet*, 11.09.1986, s. 11.

Coşkun Kırca “Gözlerimiz Açılıyor”. Adlı bir başka makalesinde, Türkiye-Avrupa Ekonomik Komisyonu Ortaklık Konseyi 16 Eylül günü toplandığını, Böylece 12 Eylül’den sonra Türkiye’nin AET’yle arasında olan siyasi buhranın da artık sona ereceğini ifade etmiştir.²⁰¹

Sportif bir konu vesilesiyle dış politika değerlendirmesi yapan Coşkun Kırca, “Beşiktaş, Oynamalı Mı, Oynamamalı Mı?” adlı makalesinde, milletlerarası futbol şampiyonasına Beşiktaş’ın karşısına Kıbrıs Rum Bölgesi takımlarından biri çıkmıştır. Coşkun Kırca’ya göre, Kıbrıs Rum Kesimi’ni Kıbrıs Cumhuriyeti Hükümeti olarak tanımama formülü: *“Türk temsilcisi bu önşartı yapılacak toplantıda açıkça dile getirir. Toplantı boyunca KRY’den, “Kıbrıs Rum Yönetimi” diye bahseder ve - mümkünse- gözlemciler arasına da KKTC temsilcisini oturtur. Böylece Türkiye, KRY’yi Kıbrıs Cumhuriyeti’nin hükümeti olarak tanımış olmaz.”*²⁰² şeklindedir.

“Hava Sahasında Hava Almak” başlıklı makalesinde Coşkun Kırca, Yunanistan’ın Ege’deki karasularının 6 deniz mili olmasına rağmen, sahilden itibaren 10 deniz mili hava sahasına sahip olduğunu iddia etmesine değinmektedir. Devamında, *“Milletlerarası örf ve âdet kurallarına göre Marmara gibi iç deniz oluşturmeyen bir denizde, kıyı devletinin milli hava sahası, karasularının üzerindeki hava sahasından ibarettir.”*²⁰³ demektedir. Kırca’ya göre, Yunanistan’ın amacı, Ege Denizi gibi, Ege Hava Sahası’nı da ilhak etmektir.

Coşkun Kırca “Zararlı Pazarlık” başlıklı yazısında, İran Meclis Başkanı Rafsancani’nin açıklamasına yer vermiştir. Açıklamada, Başkan Reagan’ın eski Milli Güvenlik Danışmanı McFarlane’nin gizlice Tahran’a geldiği söylenmektedir. *“Lübnan’daki İran yanlısı tedhişçi kuruluşlar tarafından rehin tutulan Amerikan vatandaşlarının serbest bırakılması ve bu tarz olayların tekrarlanmaması karşılığında İran’a askeri malzeme ve yedek parça verilmesi yolunda pazarlığa girişti.”*²⁰⁴ demiştir. Coşkun Kırca’ya göre Amerika bu yola gitmişse, hata etmiştir. Bu davranış, İran’daki ilkel liderliği, tedhişçiliğin verimli olduğuna bir kere daha inandırmaktan başka hiçbir işe yaramamıştır.

²⁰¹ Coşkun Kırca, “Gözlerimiz Açılıyor”, *Hürriyet*, 14.09.1986, s. 15.

²⁰² Coşkun Kırca, “Beşiktaş, Oynamalı Mı, Oynamamalı Mı?”, *Hürriyet*, 07.10.1986, s. 11.

²⁰³ Coşkun Kırca, “Hava Sahasında Hava Almak”, *Hürriyet*, 04.11.1986, s. 11.

²⁰⁴ Coşkun Kırca, “Zararlı Pazarlık”, *Hürriyet*, 13.11.1986, s. 13.

“Üçüncü Ülke Hangisi?” başlıklı makalesinde Coşkun Kırca’ya göre, Amerika’nın İran’a küçük çaplı askeri malzeme satmasından sonra Washington’un yaptığı resmi açıklamalara bakarak, bu satışlarda Amerika’ya yardım eden başlıca devletin İsrail olduğu görülmektedir. Fakat yine bu açıklamalara bakılırsa, Amerika’nın İran’a yaptığı silah sevkiyatına yardımcı olan bir başka ülke daha vardır. Bazı imalı söylentilere göre, bu ülke Türkiye’dir. Kırca, taraflardan birinin millî çıkarları tehdit etmedikçe, Türkiye’nin bu savaşta tarafsızlıktan ayrılmasının ulusal çıkarlara uygun düşmeyeceğini düşünmektedir.²⁰⁵ Kırca burada, devletlerarası süregelen ve uluslararası kamuoyundan gizlenen bazı gerçeklere dikkat çekmek istemiştir.

Coşkun Kırca “İnsan ve Toplum Bilimlerinin Yeri” başlıklı yazısında, Türk eğitim sisteminden bahsetmiştir. Kırca’ya göre Türk eğitim sistemi, sadece fen üzerine kurulmuştur. Ayrıca matematik zekâyı, aklın tek ölçüsü görmekle, çağdaş pedagojiyi inkâr etmekte; pek çok genç beyni körletmektedir. Kendisinin karşı çıktığı eğilim, bir toplumun ilerlemesini sadece fen ve teknolojiye bağlayan anlayıştır. Ona göre İnsan bilimlerini reddeden bir toplum, iyi yönetilemez. Bu sebeple eğitim sistemi yeniden gözden geçirilmelidir.²⁰⁶ Bu düşünce de Türk eğitim sisteminin her dönemde gördüğü reformlara bir örnek teşkil etmektedir.

Yine sportif bir konu vesilesiyle dış politika değerlendirmesi yapan Kırca, “Kıbrıs ve FIFA” başlıklı makalesinde, Türkiye ile KKTC arasında resmî bir futbol müsabakasının gerçekleştirilmesinin sonuçları hakkında fikirlerini dile getirmektedir. Kırca, FIFA’nın milletlerarası bir kuruluş olmadığını sadece bir işbirliği derneği olduğunu belirtmektedir. Fakat FIFA, bu durumda ister istemez siyasete girmektedir. FIFA’ya üye milli federasyonlar ve onlara bağlı kulüpler, FIFA’nın muvafakati alınmadan, FIFA’ya üye olmayan federasyonlar ve onların kulüpleriyle maç yapamazlar. Yaptıkları takdirde, iki yıl için FIFA’dan ihraç edilebilirler. Çözüm, Türkiye’nin ısrarcı olmasında yatmaktadır. Böylece FIFA’ya ihraç kararının

²⁰⁵ Coşkun Kırca, “Üçüncü Ülke Hangisi?”, *Hürriyet*, 23.11.1986, s. 11.

²⁰⁶ Coşkun Kırca, “İnsan ve Toplum Bilimlerinin Yeri...”, *Hürriyet*, 07.12.1986, s. 13.

gereksizliğini göstermek mümkün olacağını ileri sürmüştür.²⁰⁷ Kırca, spora ait bu tür yazılarıyla sportif olayların uluslararası ilişkiler boyutunu değerlendirmiştir.

Coşkun Kırca “Hoş Geldin Süleyman” başlıklı yazısında, o dönem Bulgar vatandaşı olan Naim Süleymanoğlu’nun 1986 yılında Avustralya’da yapılan güreş müsabakaları sırasında Türk vatandaşlığına geçmesi olayını konu edinmiştir. Türkiye’nin Melbourne Başkonsolosluğu’na sığınan Süleymanoğlu, vatandaşlığa kabul edilmiştir. Kırca’ya göre, “*Süleyman, bize, tarihimizin görkemli hatıralarını yaşatacak, milli duygularımızın birleştirici coşkusuyla hepimize bir kere daha Türklük içinde kaynaşmanın mutluluğunu tattıracaktır.*”²⁰⁸ Bu görüş, o dönem Bulgaristan’da yaşayan Türklerin Türkiye’ye iltica etmek istemelerine dair yeni bir umut olmuştur.

“Göç” başlıklı makalesinde Coşkun Kırca, Bulgaristan’da yaşayan Türklerin Türkiye’ye göç etmelerine izin verilmesi gerektiğine dikkat çekmiştir. Ona göre, dönemin Cumhurbaşkanı Kenan Evren’in Bulgaristan’a yaptığı çağrı, Naim Süleymanoğlu’nun anavatana sığınması vesilesiyle olduğu için bütün dünya tarafından daha iyi duyulacaktır. Fakat bir milyon insanın Bulgaristan’dan ayrılması, Bulgar ekonomisi adına önemli bir kayıptır. Kırca, bu yüzden Bulgaristan’ın, çalışkan ve ucuz işgücünden kolay kolay yoksun kalmak istemeyeceğini ileri sürmüştür.²⁰⁹ Kırca yazısında, siyasî olayların altında yatan asıl nedenlere dikkat çekmiştir.

Coşkun Kırca “Yapı Sağlam Olunca” başlıklı yazısında, Japon ekonomisinden bahsetmiştir. Ona göre, Amerika ve Avrupa, Japonya’nın gitgide artan döviz rezervleri sayesinde parasının devamlı değer kazanması; buna rağmen ihracatının gelişmesi karşısında, ne yapacaklarını bilmemektedirler. Kırca, Amerika ve AET’nin Japon dinamizmi karşısında bulduğu yeni çarelerden birini, Japonya’nın çok düşük olan savunma harcamalarını arttırmaya çalışması şeklinde belirtmiştir.²¹⁰

²⁰⁷ Coşkun Kırca, “Kıbrıs ve FIFA”, *Hürriyet*, 11.12.1986, s. 12.

²⁰⁸ Coşkun Kırca, “Hoş Geldin Süleyman”, *Hürriyet*, 12.12.1986, s. 10.

²⁰⁹ Coşkun Kırca, “Göç”, *Hürriyet*, 17.12.1986, s. 12.

²¹⁰ Coşkun Kırca, “Yapı Sağlam Olunca”, *Hürriyet*, 11.01.1987, s.13.

“İdeolojik Savaş” başlıklı makalesinde Coşkun Kırca, Irak ile İran arasında süregelen savaşı konu edinmiştir. Kırca’ya göre, objektif ölçülerle konuya bakıldığı zaman, bu savaşı devam ettirmekte, ne İran’ın, ne de Irak’ın çıkarı vardır. Irak, Arapça konuşan Kuzistan’ı kurtarmak amacıyla girdiği bu savaştan çıkmaya hazırdır. Hazır olmayan taraf Humeyni İran’ıdır. Mollalara bakılırsa, Allah kesin İran’dan yanadır. Şu halde ilahi adalet yerine gelinceye dek savaş devam edecektir. Bu sebepten ötürü Kırca, iki taraf arasındaki barıştırma girişimlerinin başarıya ulaşabileceğini söylemenin zor olduğunu düşünmektedir.²¹¹ Nitekim bu görüşünde ne yazık ki haklı çıkmıştır.

Coşkun Kırca “SSCB’de Demokrasi Yolu” başlıklı makalesinde, Sovyet lider Gorbaçov’un yapmış olduğu yeni bir reformdan bahsetmektedir. Buna göre, SSCB’de yerel idarelerle, Cumhuriyetler seviyesine kadar federe yönetimlerin parti idarecileri, merkezin gösterdiği tek adayın onaylanmasıyla değil, serbestçe ortaya çıkacak değişik adaylar arasından, gizli oyla seçileceklerdir.²¹² Fakat Kırca, bu yeni reform programının SSCB’yi bir anda demokratik bir ülke haline getirmeyeceğini ileri sürmüştür.

4.1.2.5. Milliyet

Coşkun Kırca, 29.12.1988 tarihinden itibaren Milliyet’te köşe yazarlığı yapmaya başlamıştır. İlk makalesinin başlığı “Ermeni Meselesi”dir. Bu makalesinde Coşkun Kırca, Türkiye’nin Avusturya Cumhurbaşkanı Kurt Waldheim²¹³’ı ağırlamayı kabul etmesi ve Filistin devletini tanımakta aceleci davranması, Amerika’daki Musevi lobisinin Ermeni tezini Temsilciler Meclisi’nden geçirmeyi planlamalarına yol açmıştır.²¹⁴ Bu politika da devletlerarası ilişkilerde çıkarın ön planda olduğunun açık bir göstergesidir.

²¹¹ Coşkun Kırca, “İdeolojik Savaş”, *Hürriyet*, 16.01.1987, s. 11.

²¹² Coşkun Kırca, “SSCB’de Demokrasi Yolu”, *Hürriyet*, 31.01.1987, s. 13.

²¹³ Gençliğinde Nazi ordusunda görev yaptığını gizlediğinin ortaya çıkması uluslararası tepkilere yol açmıştır.

²¹⁴ Coşkun Kırca, “Ermeni Meselesi”, *Milliyet*, 29.12.1988, s. 10.

“1 Mayıs Tartışması” başlıklı yazısında Coşkun Kırca, 1 Mayıs resmi bayram günü olmalı mı? Olmamalı mı? Sorularına yanıt aramıştır. Kimisinin gözünde 1 Mayıs, bir komünist bayramıdır. Kimisinin gözünde ise, işçi sınıfının uluslararası niteliğini vurgulamaya yarayan ve bu sebepten ötürü, millet kavramının ve milli benliğin dışına taşan bir kutlamadır. Kırca’ya göre, 1 Mayıs’ın resmi bayram olabilmesi için biraz daha zamana ihtiyaç vardır.²¹⁵ 1 Mayıs, 2008 yılından bu yana Türkiye’de “Emek ve Dayanışma” günü olarak kutlanmaktadır.

Coşkun Kırca’nın “Bulgar Zulmü” başlıklı makalesinin konusu, Bulgar Devlet Başkanı Jivkov’un, Türkiye’den “Müslüman” ahaliye sınırını açmasını istemesidir. Türkiye’nin Bulgaristan’a cevabı ise, oradaki Türkleri almaya her an hazır olduğu şeklindedir. “Bulgaristan, Türk azınlığı neden kovmak istiyor?” sorusuna cevaben, Türklerin komünizmi hiçbir zaman benimsemediğini ve anavatana daima bağlı kaldıklarını söylemiş, bu durumun da Bulgar hükümetinde büyük bir emniyetsizlik duygusu meydana getirdiğine dikkat çekmiştir.²¹⁶ Yaşanan bu olaylar, başka devlet içerisinde yaşayan Türklerin gördüğü kötü müdahalelere bir örnek niteliğindedir.

“Tarihin Akışı” başlıklı yazısında Coşkun Kırca, Macaristan Komünist Partisi’nin kendisini feshetmesine ve bir sosyalist parti haline gelmeye karar vermesine değinmiştir. Devamında “Gorbaçov ne yapıyor?” sorusunu sormuştur. Baltık ülkelerinde ve Azerbaycan’da ayrı dış temsil hakkını kullanacaklarını ilan eden ve Sovyet Komünist Partisi’nin Sovyetler Birliği’nden çıkma haklarını da tescil eden yeni anayasaları hazırlayıp oylayanların, hep komünistler olduğunu söylemiştir.²¹⁷ Tüm bu gelişmelerden anlaşılacağı üzere Sovyetler kendi sonunu hazırlamaktadır ve bu sonu olabildiğince hasarsız atlatma gayreti içerisinde.

Coşkun Kırca, “KKTC ve İKÖ” başlıklı makalesinde, dönemin Cumhurbaşkanı Turgut Özal’ın Kahire’de yayınlanan El-Ahram gazetesine verdiği demeçte, KKTC’nin İslam Konferansı Örgütü’ne tam üye olarak alınmasını istediğini belirtmiştir. Kırca’ya göre, Filistin Kurtuluş Örgütü, milletlerarası hukukun

²¹⁵ Coşkun Kırca, “1 Mayıs Tartışması”, *Milliyet*, 26.04.1989, s. 9.

²¹⁶ Coşkun Kırca, “Bulgar Zulmü”, *Milliyet*, 31.05.1989, s. 11.

²¹⁷ Coşkun Kırca, “Tarihin Akışı”, *Milliyet*, 11.10.1989, s. 11.

evrensel ölçülerine göre, sadece milli kurtuluş hareketidir; bir devlet değildir. KKTC ise gerçek bir devlettir. FKÖ, İKÖ’de, tam üyelik hakkına sahiptir. KKTC ise, İKÖ’de sadece bir gözlemcidir; gözlemci bir devlet bile değildir.²¹⁸

“Suriye Meselesi” başlıklı yazısında Coşkun Kırca, Suriye’nin Türkiye nehirlerinden yeterli pay alabilmek için Hatay ilini istemesine karşı çıkmıştır. Kırca’ya göre, eğer bu alanda taviz verme yoluna gidilirse, tedhişçiliği desteklemeyi ilke haline getirmiş olan bu devlet, daha çok şımaracaktır. Devamında Türkiye’nin İsrail’le Suriye’ye karşı askeri işbirliği imkânlarını aramasının zorunlu olduğunu dile getirmiştir. Son olarak konuyu Kırca, “*Suriye, eğer Türkiye’nin kendisine karşı bölge içi ittifaklar aramasını istemiyorsa, PKK’yu desteklemekten ve arazi taleplerinden vazgeçmelidir.*”²¹⁹ şeklinde değerlendirmiştir.

Coşkun Kırca, “Çözülme Sancıları” başlıklı makalesinde, Sovyetler Birliği’nin dağılma sürecine girdiğini haber vermektedir. Kırca’ya göre Sovyetler, gerek iktisadi ilişkiler, gerek ortak kültür ve uygarlık değerleri yaratma açısından başarılı olamamıştır. Fakat Gorbaçov, dağılmayı önleme girişimlerinde bulunmaktadır. Bunlardan birisi de devlet firmalarının yüzde 70’inin özelleştirilmesine izin verilmesidir.²²⁰ Fakat tüm bu çabalar yetersiz kalmış, büyük çöküş gerçekleşerek ve Sovyet mirasını Rusya Federasyonu devralmıştır.

“Kerkük ve Musul” başlıklı yazısında Coşkun Kırca, Kerkük ve Musul’u Türkiye’ye ilhak etmenin bölgedeki sorunları Türkiye’ye taşımaktan başta bir işe yaramayacağını, Arap âlemi ile düşman olunacağını, bu senaryoların en çok İsrail tarafından desteklendiğini belirtmiştir. Çözümü ise Irak’taki Türkmenlere çifte vatandaşlık ya da özerklik verilmesinde görmüştür.²²¹ Kırca’nın bu görüşü yerinde bir görüştür.

Coşkun Kırca, “Avrupa Nerede?” başlıklı makalesinde, Avrupa Topluluğu’nun siyasî birlik oluşturma çabalarını ele almıştır. İlk olarak ortak para birimine geçmesi planlanan AT’nin, söz konusu Körfez Savaşı olunca üye devletlerin birbirlerinden ne kadar farklı düşündükleri ortaya çıkmıştır. Ortak dış politikası bir

²¹⁸ Coşkun Kırca, “KKTC ve İKÖ”, *Milliyet*, 04.12.1989, s. 11.

²¹⁹ Coşkun Kırca, “Suriye Meselesi”, *Milliyet*, 27.12.1989, s. 11.

²²⁰ Coşkun Kırca, “Çözülme Sancıları”, *Milliyet*, 23.04.1990, s. 11.

²²¹ Coşkun Kırca, “Kerkük ve Musul”, *Milliyet*, 12.11.1990, s. 11.

yana, AT'nin para birliğini dahi kurabileceği kuşkuludur. Avrupa'nın geleceği hakkında tahmin yapanlar, dünyanın tek üstün gücü ABD'nin karşısına Avrupa'nın çıkmasının çok zor olacağını görmek zorundadırlar.²²² “Avrupa Birleşik Devletleri” tartışması, günümüzde de güncelliğini korumaktadır.

“Güney Slavlarını Bir Arada Tutmak” başlıklı yazısında Coşkun Kırca, Yugoslavya'dan ayrılan Hırvatistan ve Slovenya konusunu işlemiştir. Kırca'ya göre bu iki ulus, hiçbir zaman Yugoslav çatısı altında yaşamayı benimsememişlerdir. Çünkü, Yugoslavya'daki etkin unsur olan Sırlar Ortodoks; Hırvatlar ve Slovenler ise Katolik'tir. Hırvatlar Latin alfabesini kullanırlar, Sırlar Sirilik.²²³ Mezhep farklılığı da bu ulusların tarihinde daima bir uyuşmazlık nedeni olmuştur. Sonuç olarak Yugoslavya'nın konfederasyon halinde bir arada tutulması, hem şimdiki federasyonu oluşturan bütün ulusların, hem de Batı ile Türkiye'nin çıkarına olacaktır.²²⁴ Ancak sonraki gelişmeler gösterecektir ki bu mevcut durumu devam ettirme çabaları sonuçsuz kalmıştır.

Coşkun Kırca “Amerikan-Sovyet Anlaşması” başlıklı makalesinde, ABD ile SSCB arasında imzalanan Stratejik Silahların Azaltılması Anlaşması'na değinmiştir. Anlaşmanın önemi, ABD ve SSCB ilk defa stratejik silahların azaltılması hususunda anlaşmışlardır. Ayrıca bu anlaşma, getirdiği hükümlerle SSCB'nin artık dünyanın ikinci üstün gücü olma iddiasından vazgeçtiğini göstermektedir.²²⁵ Kırca bu görüşünde haklı çıkmıştır.

“Kuzey Irak'a Müdahale” başlıklı yazısında Coşkun Kırca, Türk Silahlı Kuvvetleri'nin Kuzey Irak'taki PKK unsurlarına karşı giriştiği harekâtı konu edinmiştir. Kırca'ya göre TSK, önce bu bölgedeki PKK üslerini yok edecek; sonra, sınırın ötesinde bir güvenlik kemeri oluşturacaktır. Makalesinde kendisinin bu operasyonu desteklediğini belirtmektedir. Operasyon, milletlerarası hukukun “Karşı tarafın egemenliğini kullanamayacak halde oluşundan, milletlerarası iyi komşuluk

²²² Coşkun Kırca, “Avrupa Nerede?”, *Milliyet*, 06.02.1991, s. 9.

²²³ Kiril alfabesi.

²²⁴ Coşkun Kırca, “Güney Slavlarını Bir Arada Tutmak”, *Milliyet*, 01.07.1991, s. 11.

²²⁵ Coşkun Kırca, “Amerikan-Sovyet Anlaşması”, *Milliyet*, 07.08.1991, s. 11.

yükümlerini yerine getiremeyecek durumda olması.” hükmüne dayandırılmaktadır.²²⁶ Günümüzde bu sorun zaman zaman tekrardan nüksetmektedir.

Coşkun Kırca “Demirel’den Sonra DYP?” başlıklı makalesinde, iç politikadaki gelişmeleri değerlendirmiştir. Süleyman Demirel’in cumhurbaşkanlığı seçiminin ilk turunda 234 oy aldığını ve büyük ihtimal ikinci tur sonucuna göre cumhurbaşkanı olabileceğini ifade etmiştir. Yalnız, Demirel’den sonra DYP’nin başına geçecek kişinin kim olacağı sorusunun netlik kazanmadığına, dolayısıyla başbakanın kim olacağını da belli olmadığına değinmiştir.²²⁷ Bu görüş, kamuoyuna yansımayan yanları ifade etmektedir. Değilse siyasetçilerin mutlaka bir B planı vardır.

“Gecekondulaşma ve Şehirleşme” başlıklı yazısında Coşkun Kırca, Türkiye’deki göç olgusu ve şehirlerdeki gecekondu sorununa değinmiştir. Ona göre köyden kente göç, kırsal alandaki gizli işsizliği şehirlerimize taşımış ve buralara gecekondu istilasının başlamasına neden olmuştur. Gecekondu olgusu beraberinde pisliği, düzensiz yerleşmeyi, kişilerde ahlak bozukluğunu ve her çeşit kanunsuzluğu da getirmiştir. Coşkun Kırca, belediye sınırları içinde işi olan herkese, sadece bu işlev için ayrılacak kamusal arazi üzerinde gecekondu inşa etme izni verilmesini sorunun çözümü olarak göstermiştir.²²⁸ Günümüzde bu sorunlar “kentsel dönüşüm” projeleri kapsamında kısmen de olsa çözüme kavuşturulmuştur.

Coşkun Kırca “Yapılması Gereken” başlıklı makalesinde, ABD’nin Türkiye’ye yapmayı planladığı yardımı şarta bağlamasını konu edinmiş. ABD, yardımın Güneydoğu’da kullanılamayacağını ileri sürmüştür. Bunun üzerine, dönemin başbakanı Tansu Çiller, bu durumun tedhişçiliğe arka çıkmaktan başka anlam taşımayacağını ve böyle bir şarta bağlı yardımı Türkiye’nin reddedeceğini belirtmiştir. Dönemin cumhurbaşkanı Süleyman Demirel ise: “Eğer Batı’nın demokrasi anlayışı Türkiye’nin parçalanmasını gerektiriyorsa, Türkiye’nin Batı’yla

²²⁶ Coşkun Kırca, “Kuzey Irak’a Müdahale”, *Milliyet*, 11.08.1991, s. 11.

²²⁷ Coşkun Kırca, “Demirel’den Sonra DYP?”, *Milliyet*, 10.05.1993, s. 19.

²²⁸ Coşkun Kırca, “Gecekondulaşma ve Şehirleşme”, *Milliyet*, 28.02.1994, s. 26.

oturmayacağı”nı söyleyerek tepkisini dile getirmiştir.²²⁹ Sonuç olarak ABD geri adım atarak söz konusu şartı yardım kanununa koymaktan vazgeçmiştir.

“Batı Yok Mu?” başlıklı yazısında Coşkun Kırca, Türkiye ile Avrupa ilişkilerine değinmiştir. Ona göre, “soğuk savaş” döneminde Avrupalı devletlerin Türkiye’ye herhangi bir destekte bulunması olanaksızdı. Çünkü böyle bir kabiliyetleri yoktu. Durum, sonrasında da değişmemiştir. Kırca konuyu, *“Türkiye’nin diğer sınırdaş bölgelerdeki ülkelerle ilişkilerindeki çıkarları, diğer Avrupalı ülkelerin aynı bölgelerdeki çıkarlarıyla tam uyum içinde değildir. Böyle olunca, Türkiye’nin Avrupa Birliği’yle ilişkileri sadece ekonomik alanda olmalıdır.”*²³⁰ şeklinde değerlendirmiştir.

4.1.2.6. Yeni Yüzyıl

Coşkun Kırca “Çeçenya ve Ötesi” başlıklı makalesinde, Çeçenlerin Rus direnişi hakkında bilgi vermiştir. Kırca’ya göre Çeçenya, bağımsız bir devlet olmadığı için Türkiye’nin yaşanan olayları Rusya’nın iç meselesi olarak görmesi gerekir. Rus ordusu Çeçen gücünü bastıracaktır. Fakat sonrasında çete savaşları başlayabilir. Rusya’nın çekincesi, Kafkasya’daki diğer Müslüman halkların da Çeçen direnişine katılmalarıdır. Kırca, Çeçenya olaylarının Orta Asya cumhuriyetlerine, Ukrayna’ya ve Moldova’ya da Rusya’ya karşı daha fazla cesaret telkin edebileceğini ileri sürmüştür.²³¹

“Avrupa Konseyi ve Türkiye” başlıklı yazısında Coşkun Kırca, Türkiye ve Avrupa Konseyi ilişkilerine değinmiştir. Türkiye’de çıkan bazı haberlere ve manşetlere göre, insan hakları uygulamalarında aksaklıklar bulunduğu gerekçesiyle Türkiye’nin Avrupa Konseyi üyeliğinden çıkarılması ve üyeliğinin askıya alınması tehlikesi vardır. Fakat konsey meclisi genel kurulu böyle bir kararı benimsese bile; bu karar sadece bakanlar komitesine yapılmış bir tavsiye niteliği taşıyacaktır.

²²⁹ Coşkun Kırca, “Yapılması Gereken”, *Milliyet*, 04.07.1994, s. 18.

²³⁰ Coşkun Kırca, “Batı Yok Mu?”, *Milliyet*, 17.10.1994, s. 22.

²³¹ Coşkun Kırca, “Çeçenya ve Ötesi”, *Yeni Yüzyıl*, 05.01.1995, s. 14.

Bakanlar komitesinin ise bu konuda ittifakla karar alması gerekmektedir. Dolayısıyla Türkiye'nin üyeliğinin sonlandırılması gibi bir ihtimal yok gibidir.²³² Avrupa ile Türkiye arasındaki müzakereler günümüzde de hâlâ bir kısır döngü içerisindedir.

“Kuzey Irak'ta Harekât” başlıklı yazısında Coşkun Kırca, TSK'nın Irak'ın kuzeyine düzenlediği operasyonu dile getirmiş. ABD ve Avrupa'nın Türkiye'ye tepkileri olmuştur. Türkiye'nin bu şekil uyarılara gereksinimi yoktur. Çünkü Türkiye, Irak'ın toprak bütünlüğüne ve tekilliğine daima saygılıdır. Fakat Batı çelişki içerisindedir. Irak ulusal gücünün Kuzey Irak'a dönmesini menetmelerine rağmen Irak'ın bütünlüğüne saygı gösterdiklerini iddia etmektedirler. Kırca, Türkiye'nin PKK'nın bu bölgede yuvalanmasına da federe bir Kürt devletinin kurulmasına da izin vermeyeceğini ileri sürmüştür.²³³ Kendisi burada Türkiye'nin kararlılığını ön plana çıkarmıştır.

Coşkun Kırca “Avrupa Parlamentosu” başlıklı makalesinde, Türkiye Sanayici ve İş Adamları Derneği'nin çağdaşlık anlayışını eleştirmiştir. Kırca, TÜSİAD'ın çağdaşlığı, verimlilik ile karlılıktan ibaret ve iktisadi akılcılığın gereklerine uymak olarak görmesini yadırgamaktadır. Toplumun temelini oluşturan aileler, birer işletme değildir. Şirketinizde müdür olan oğlunuzu kovabilirsiniz ama onu ailenizden atamazsınız. Çünkü Kırca, bir toplumu ayakta tutanın verimlilik değil, ahlaki değerler olduğunu belirtmiştir.²³⁴ Bu makale, Kırca'nın ekonomik alanlardaki görüşlerini ifade etmesi yönünden önemlidir.

“Ölüm Cezası Meselesi” başlıklı makalesinde Coşkun Kırca, ölüm cezası hakkında öne sürülen görüşleri dile getirmiştir. Kırca ölüm cezasının kaldırılması hakkında bir kanun teklifi hazırlamıştır. Aleyhteki görüşe göre, insan toplum içerisinde yaşadığından ortak kurallara uymak zorundadır, değilse en ağır cezayı hak eder. Lehteki görüşe ise, insana hayatı veren toplum değildir. Bu yüzden alacak olan da o olmamalıdır. Diğer taraftan toplumun adalet inancını da zedelememek gerekir. Kırca'ya göre asıl olan, toplumun bu cezayı zorunlu görüp görmediğidir.²³⁵

²³² Coşkun Kırca, “Avrupa Konseyi ve Türkiye”, *Yeni Yüzyıl*, 06.02.1995, s. 15.

²³³ Coşkun Kırca, “Kuzey Irak'ta Harekât”, *Yeni Yüzyıl*, 23.03.1995, s. 16.

²³⁴ Coşkun Kırca, “Avrupa Parlamentosu”, *Yeni Yüzyıl*, 27.03.1995, s. 16.

²³⁵ Coşkun Kırca, “Ölüm Cezası Meselesi”, *Yeni Yüzyıl*, 10.04.1995, s. 17.

Türkiye’de 16 yıldan bu yana TBMM’ye gelen ölüm cezalarının hiçbirisinin onaylanmaması, Kırca’nın kanun teklifinin yerinde olduğunun göstergesidir.

4.1.3. Kitaplar

Birçok kitapta Coşkun Kırca hakkında yazılar yazılmış olmasının yanında kendisi de yazılar yazmıştır. Bunlardan birisi de Yıldızhan Yayla’ya Armağan edilen Galatasaray Üniversitesi yayınlarından çıkan kitaptır. Hukukçu kimliğiyle “milletvekili dokunulmazlığı” konusuna değinen Kırca, uygulamadaki eksikliklere dikkat çekmiştir.

4.1.3.1. Yıldızhan Yayla’ya Armağan

“Milletvekilleri ve Hükümet Üyelerinin Cezaî Sorumluluğu” başlıklı yazısında Coşkun Kırca, milletvekili sorumsuzluğuna ve yasama dokunulmazlıklarına değinmiştir. Anayasanın 83. maddesine göre milletvekilleri, meclis çalışmaları sırasındaki oy ve sözlerinden sorumlu tutulamazlar. Söz konusu sorumsuzluk sadece cezaî değil, hukukî sorumsuzluğu da kapsamaktadır. Ancak bu konudaki yanlışlıkların önlenmesi için uygulamanın anayasada daha açık şekilde yer bulması gerekir. Mesela bir başkasına fiilî saldırıda bulunmak Meclis çalışması olarak kabul edilemez. Sorumsuzluğa giren davranışların Meclis çalışmasına katkı oluşturma niyetini taşıması şarttır.²³⁶

Kırca yazısında, “*Meclis yasama dokunulmazlığı, milletvekilinin bu sıfatı kazandıktan önce veya sonra işlemiş olduğu ileri sürülen –milletvekilliği sorumsuzluğunun dışında kalan- suçları kapsar. Ağır cezayı gerektiren suçüstü hallerin yasama dokunulmazlığı kapsamına girmeyeceğini*”²³⁷ ifade etmiştir. Yani

²³⁶ Coşkun Kırca, “Milletvekilleri ve Hükümet Üyelerinin Cezaî Sorumluluğu”, *Yıldızhan Yayla’ya Armağan*, Galatasaray Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2003, s. 347, 348.

²³⁷ Kırca, a.g.e., s. 349.

bu tür suçları işleyen vekillerin yasama dokulmazlığı kapsamı dışında değerlendirilerek bağımsız yargı önüne çıkarılması gerektiğini belirtmiştir.

Coşkun Kırca'ya göre, hakkında meclis soruşturması açılmış bir Başbakan veya Bakanın görevinde kalması sakıncalı ise, Cumhurbaşkanı, onların yerine bakanlar arasından bir vekil tayin edebilmelidir. Eğer Yüce Divan böyle bir istekte bulunursa Cumhurbaşkanı bu istemi de yerine getirebilmelidir.²³⁸

Bir diğer önemli husus da mal beyanı hakkındadır. Kırca konuyu, “*Mal beyanı, sadece beyanda bulunan görevliyi değil, eşi ve çocukları için de geçerli olmalıdır. Ayrıca milletvekillerinin ve hükümet üyelerinin ticaret yapmaları, belirli bir değer üstündeki hediyeleri kabul etmeleri anayasayla yasaklanmalıdır.*”²³⁹ şeklinde özetlemiştir.

Coşkun Kırca, gazete yazarlığı yaptığı zamanlarda hem içte hem de dışta yaşanan gelişmeleri kaleme almıştır. Özellikle siyasî olaylara parmak basan Kırca, yeri geldiğinde ekonomik ve sosyal sorunlarına da değinmiştir. Bu durum Coşkun Kırca'nın çok yönlülüğüne bir kanıttır. Ele aldığı konulara yaptığı yorumlar, daima gerçekçiliğini korumuş ve gün gelmiş Kırca'yı zaman haklı çıkarmıştır. Bu da onun ileri görüş sahibi bir insan olduğuna işarettir.

4.2. ESERLERİ

Coşkun Kırca, hukukçu kimliğine dayanarak ve siyasî tecrübelerine dayanarak devlet işleyişi hakkında çeşitli eleştirilerde bulunmuştur. Aynı zamanda yönetimdeki bazı aksaklıkları bularak olası çarelerini aramıştır. Örneğin, devlet ile vatandaş arasındaki anlaşmazlıkların uzlaşma yoluyla çözülmesi amacıyla oluşturulması gereken bir kurumdan bahseden Kırca'nın bu düşüncesi, 2012 yılında “Kamu Denetçiliği Kurumu (ombudsmanlık)” adı altında hayata geçirilmiştir.

²³⁸ Kırca, a.g.e, s. 351.

²³⁹ Kırca, a.g.e. s. 352.

4.2.1. CHP Sosyalist Bir Parti Midir?

Coşkun Kırca'ya göre CHP sosyalist bir parti değildir. Çünkü sosyalist partiler işçi sınıfına dayanan partilerdir. Oysaki CHP, milletin kapsadığı bütün sınıfların hepsine birden hitabeder. Üstelik CHP'nin temel amaçlarından biri de sınıf mücadelesini önlemeye çalışmaktır.²⁴⁰

CHP, üretim araçlarının tamamının topluma maledildiği bir iktisadî sistemi reddeder ve karma ekonominin devamlılığına inanır. Kamu yararına dayanan her karma ekonomi de sosyalist ekonomi sayılamaz. Bu, CHP'yi diğer demokratik sosyalist partilerden amaç bakımından ayırır. CHP'nin programı, yalnız başına Türkiye'nin ihtiyaçlarından doğmuş tedbirlerdir ve Türk gerçeklerine dayanır. Sonuç olarak Kırca, CHP'nin kendine has Kemalist bir parti olduğunu ileri sürmüştür.²⁴¹

4.2.2. Devlet'te Yozlaşmayı Yenmek

Coşkun Kırca'nın bu eseri 2 ciltten oluşmaktadır. 1. cildin başlangıç bölümünde kısa biyografisi yer almaktadır. İçeriğinde ise Türk idari yapısında kendi gözlemlerine göre var olan aksaklıklara çözüm niteliğindeki fikirlerini ortaya koymuştur.

4.2.2.1. Birinci Kitap

Kitabının önsözünde Coşkun Kırca 1961 ve 1982 anayasalarını karşılaştırmıştır. Ona göre 1961 Anayasası, ferdi güçlendirmenin yolunu devleti zayıflatmakta; 1982 Anayasası ise devleti güçlendirmenin yolunu ferdi zayıflatmakta bulmuştur.²⁴² Kırca, her iki yaklaşımın da yanlış olduğunu ifade etmektedir. Doğru olan hem vatandaşları hem de devleti güçlendirmektir.

²⁴⁰ Coşkun Kırca, *CHP Sosyalist Bir Parti Midir?*, Balkanoğlu Matbaacılık Ltd. Şti., Ankara, 1967, s. 10.

²⁴¹ Kırca, a.g.e., s. 16, 17.

²⁴² Coşkun Kırca, *Devlet'te Yozlaşmayı Yenmek*, C: I, Milliyet Yayınları, İstanbul, 1994, s. 12.

Birinci kısımda, Türk demokrasi sisteminin genel yapısını ele alan Coşkun Kırca, aynı zamanda kendi düzeltme çarelerini de dile getirmektedir. Kırca'ya göre Meclis yasama faaliyetleri ve hükümet icraatları yavaş ilerlemektedir. Yargı organlarında ceza dosyaları çözülemeden birikmektedir. Bu yüzden halkın adalete güveni giderek zayıflamaktadır. Siyasi partiler aşırı kanatlara yanaşma eğilimi gütmektedirler. Hem yazılı hem de görsel basın tarafsızlığını yitirmiştir. Tüm bunların çözümü için Türk siyasi sisteminin yeniden kurulması zorunludur. Devletin işletmecilik alanındaki faaliyetlerini azaltmak lazımdır.²⁴³ Bu da özel sektöre daha fazla imkân tanımakla mümkün olacaktır. Devletin denetim faktörü, girişimci özelliğinin daima üstünde olmalıdır.

Başkanlık rejimine de değinen Coşkun Kırca, bu rejimin Türkiye'de uygulanmasının imkânsız olduğunu dile getirmektedir. Çünkü Latin Amerika ülkelerinde devlet başkanı, ABD'deki teamüllerin aksine, çoğunluğa sahip olan kendi partisinin disiplini sayesinde Kongreye de hâkimdir. Dolayısıyla yasama yetkisi devlet başkanına ait olmaktadır. İşin özü itibarıyla devlet başkanı aşırı yetkilendirilecektir. Bu sebepten ötürü bu rejim Türkiye'ye uygun değildir.²⁴⁴ Bu konuda çeşitli ülkelerdeki sistemler etraflıca incelenmelidir.

Coşkun Kırca "Dil ve Kültür Birliği" başlığı altında Türkiye'deki ana dili Türkçe olmayan kişilerin Türk kültüründen ayrılan bir milli kültüre sahip olduklarını söylemenin mümkün olmadığını ifade etmektedir. Her ülkede olabileceği gibi Türkiye'de de alt kültürler vardır. Bu alt kültürleri birbirlerinden ayıran unsurlar, birleştiren unsurlardan çok daha azdır. Örneğin Güneydoğu insanı ile Orta Anadolu insanının giyim tarzı birbirine benzerken, Karadeniz insanınınki daha farklıdır. Kırca'ya göre Türk toplumunun gelenekleri, "vicdani itiraz" yoluyla askerlik hizmetinden kaçmayı vahim bir ahlaksızlık sayacağından, Türkiye'de böyle bir hakkın gündeme alınması pek de olası görünmemektedir.²⁴⁵ Türk kültürü ve tarihi Kırca'nın bu görüşünü destekler niteliktedir.

²⁴³ Kırca, a.g.e., s. 40.

²⁴⁴ Kırca, a.g.e., s. 47.

²⁴⁵ Kırca, a.g.e., s. 115, 209.

4.2.2.2. İkinci Kitap

Coşkun Kırca'ya göre memurlar, 65 yaşını doldurmadan önce emekliye sevk edilememelidirler. Bu suretle toplum, çok güç yetişen büyük bilgi ve deney sahipleri arasında zihin güçlerini muhafaza edenlerden istifade imkânlarını azamisinde kullanmış olacaktır.²⁴⁶ 31 Mayıs 2006 tarihli 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu'na göre emeklilik yaşı 65'e çıkarıldı.

Kırca bir öngörü daha ortaya atmıştır ki bu da “vatandaş dilekleri baştakipçiliği” diğer adıyla “ombudsmanlık”tır. Statü açısından belirli bir süre dâhilinde görevden alınması ve nakledilmesi mümkün olmayan özerk bir idari makam niteliği taşımaktadır. Görevlerini ise şöyle sıralamıştır:

“Vatandaş Dilekleri Baştakipçisi, vatandaşların yukarıda tanımlanan dilekçe ve şikayetlerinin mevzuata uygun ve vatandaş için en kolay ve en çabuk biçimde sonuçlandırılması hususunda İdare'ye yazılı uyarıda bulunabilmeli; görevini yerine getirmeyen memur veya idari kamu görevlisi hakkında disiplin soruşturması açılmasını ve takip ettiği konuda ilgili kuruluşun denetleme mekanizmasının harekete geçirilmesini emredebilmeli; görevini yerine getirmeyen memur veya idari kamu görevlisi hakkında kanun gereğince ceza soruşturması açılması hususunda İdare'ye talimat verebilmeli veya yetkili savcıdan kanuna göre ceza soruşturması açmasını isteyebil-(S. 693)melidir. İdare ve savcılık, Baştakipçinin bu istemlerine ve vaki olabilecek bütün bilgi ve belge taleplerine uymakla yükümlü olmalıdır. İdare, Baştakipçinin istemi üzerine açtığı idari soruşturma sonucunda ceza soruşturması açılmasına gerek görmemişse, Baştakipçisi, bu kararın iptali için Danıştaya başvurabilmeli ve Danıştay kararını ivedi yöntemle vermelidir. Ancak, Baştakipçi, bu yetkilere Jandarma dahil Silahlı Kuvvetler hakkında sahip olmamalıdır.

Baştakipçi, dilek veya şikayet konusu olmamış konulara resen de elkoyabilmelidir.

Baştakipçi, ayrıca vatandaş adına yargı nezdinde iptal davası veya tam kaza davası açabilmelidir.

Baştakipçi, her takvim yılı başında Cumhurbaşkanına, Türkiye Büyük Millet Meclisine, Cumhuriyet Meclisine, Başbakanına ve Ana Muhalefet Partisi Genel

²⁴⁶ Kırca, a.g.e., s. 673.

Başkanına hitap eden bir rapor hazırlamalıdır. Bu rapor, Resmi Gazetede yayımlanmalı ve Türkiye Büyük Millet Meclisi ile Cumhuriyet Meclisinde birer genel görüşmeye konu olmalıdır.

Baştakipçi, bu raporunda Anayasa dışında çıkarılması, değiştirilmesi veya kaldırılmasını uygun gördüğü her tür mevzuat hakkındaki görüş ve tekliflerini de belirebilmelidir.

Baştakipçiliğin kuruluşu, görevleri ve yetkileri, yetkilerini kullanma yöntemleri, Baştakipçilikte görevli memur ve idari kamu görevlilerinin tayin, yükselme ve sair özlük işlemlerinin nasıl yapılacağı kanunla düzenlenmelidir. Söz konusu tayin, yükselme ve sair özlük işlemleri Baştakipçi tarafından da imzalanmalı ve onun rızası olmadan yapılamamalıdır.”²⁴⁷

Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren 6328 sayılı Kamu Denetçiliği Kurumu Kanunu ile idarenin her türlü eylem ve işlemleri “kamu denetçisi” tarafından 29 Haziran 2012 tarihinden itibaren denetim altındadır. Böylece Coşkun Kırca’nın öngörüsü gerçekleşmiş bulunmaktadır.

²⁴⁷ Kırca, a.g.e., s. 693-694.

4.3. GALATASARAY ÜNİVERSİTESİ'NİN KURULMASINDAKİ KATKILARI

Galatasaray Lisesi'nden 1945 yılında mezun olmasına rağmen okuluyla bağımlı hiç koparmayan Coşkun Kırca, 1986 yılında Galatasaray Eğitim Vakfı'nın öncülüğünde oluşturulan Genel Sekreterliğin başına geçmiştir.²⁴⁸ Fransa ile 17 Haziran 1952 tarihinde yapılan ve Türk Hükümeti adına dönemin Dışişleri Bakanı Fuat Köprülünün imzaladığı Kültür Anlaşması'nın, her iki ülkenin bir diğerinde eğitim kurumu açabilmesine imkân sağlayan ikinci maddesini²⁴⁹ bulup, Galatasaray Eğitim Vakfı adına Fransa Dışişleri Bakanlığı ile ilk teması kuran kişi de kendisidir. Daha sonra Ankara'da Milli Eğitim Bakanlığı, Dışişleri Bakanlığı ve YÖK'le bağlantı kuran Kırca, başkanının kendisi olduğu bir ekiple sistem ve programa dönük tüm ayrıntıları hazırlamıştır.²⁵⁰ 1961 Anayasası'nı kaleme alan birisi için, üniversitenin kuruluş metnini kaleme almak zor bir iş değildir.

Üniversitenin Devlet Bilimleri Yüksek Okulu ile Teknoloji ve Mühendislik Yüksek Okulu bölümlerinin açılışı, dönemin Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel tarafından 11.10.1993 tarihinde yapılmıştır.²⁵¹ Kırca ile uzun yıllar siyaset yapan Demirel, ona olan desteğini bir kez daha göstermiştir.

Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Fransa Cumhuriyeti Hükümeti arasında 14 Nisan 1992 tarihinde imzalan Galatasaray Eğitim ve Öğretim Kurumu'na ilişkin anlaşmanın Resmî Gazete'de²⁵² yayınlanmasının ardından 4 Haziran 1994 günü Galatasaray Eğitim ve Öğretim Kurumu, Galatasaray Üniversitesi'ne dönüştürülmüştür. GEOK'ta ortaokulun ilk sınıfından lisansüstü son sınıfa kadar yatılılık mecburidir. İlkokul, ortaokul, lise, lisans ve yüksek lisans kademelerinin her birinde sınıfların mevcudu 30'u aşmaz ve her kademedede bir yıldan fazla sınıf tekrarı yapılamaz. Ayrıca GEOK, Türkiye'nin ilkokuldan lisans eğitimine kadar eğitim bütünlüğünü oluşturan tek resmi kurumudur. Coşkun Kırca da bu üniversitede

²⁴⁸ "Galatasaray'lılar Topluluğu", *Milliyet (Haftaya Bakış Eki)*, 14.12.1986, s. 12.

²⁴⁹ "Türkiye ile Fransa arasında Kültür Anlaşması", *T.C. Resmî Gazete*, Sayı: 8463, 21.07.1953, s. 6766.

²⁵⁰ Yalçın Doğan, "Fransızca Bir Yeni Üniversite...", *Milliyet*, 08.09.1991, s. 16.

²⁵¹ Coşkun Kırca, "Galatasaray", *Milliyet*, 11.10.1993, s. 20.

²⁵² "Milletlerarası Andlaşma", *T.C. Resmî Gazete*, Sayı: 21235, 22.05.1992, s. 3.

uluslararası ilişkiler alanında ders vermiştir. Üniversite ilk mezunlarını 1997 yılında vermiştir. Galatasaray Üniversitesi 2001 yılında Coşkun Kırca'ya Fahri Hukuk Doktoru unvanı vermiştir.

Yiğit Okur, Coşkun Kırca ile başından geçen bir anısını şöyle anlatmaktadır: “Ankara’da bir takside göz çeşmeleri dolmuştu. Şoförün dikiz aynasında Galatasaray Futbol Kulübü’nün arması sallanıyordu. ‘Oğlum sen Galatasaraylı mısın?’ diye sordu.

- *Beyim armayı görmüyor musun?*
- *Peki niye Galatasaraylısın?*
- *Beyim, üniversitesi olan başka takım var mı?*

Üniversiteyi kuran adam arkada oturuyordu.”²⁵³

2008 sekiz yılında Galatasaray Üniversitesi’nin öğrenci kontenjanı arttırılmak istenmiş fakat görülmüş ki Coşkun Kırca, kuruluş aşamasında ideal öğrenci sayısının isteğe bağlı değiştirilmesini engelleyen yasal düzenlemeleri de yapmış ve her iki ülkenin parlamentolarında onaylatarak eğitim kalitesinin sürdürülmesini garanti altına almış. Bugün Galatasaray Üniversitesi 35 Fransız üniversitesinin dâhil olduğu konsorsiyumun tek yabancı üyesidir. Tüm bunların anısına Galatasaray Üniversitesi kampüs içerisine Coşkun Kırca’nın büstünü dikmiştir.

²⁵³ Çalışlar, a.g.e., s. 95.

SONUÇ

Coşkun Kırca, diplomat olarak başladığı meslekî yaşamına kısa süreliğine de olsa akademisyenliği sığdırdı. Fakat İkinci Dünya Savaşı sonrası dünyada ve Türkiye’de gelişen olaylar onu siyasete itti. Türk siyasetinin en buhranlı dönemlerinde aranılan kişi oldu. Bilgi ve tecrübesinin yardımıyla sorunları çözmelerini bildi. 1961 Anayasası’nı kaleme alanlar arasında yer aldı. Turan Güneş ve Turhan Feyzioğlu gibi önemli siyasî aktörlerle birlikte çalıştı. Hukukçu kimliğini de kullanarak Kıbrıs meselesinde Kıbrıs Türk halkının haklarını savundu. Türkiye’yi Birleşmiş Milletler’de temsil etti.

Beyefendiliğinden hiç vazgeçmemiş ve hiçbir zaman saygınlığını yitirmemiş olan Coşkun Kırca, uzun dönem milletvekilliği yaptı. 1960’ların ilk yarısında özellikle siyasî partiler, toplu iş sözleşmesi, grev ve lokavt haklarına, TRT’nin kuruluşuna ve Meclis iç tüzüğüne ilişkin pekçok düzenlemede önemli görevler üstlendi. 1969 yılında tekrar Dışişleri’ne döndükten sonra Birleşmiş Milletler ve NATO nezdinde büyükelçilik görevlerinde bulundu. 1985 yılında Ottawa Büyükelçisi iken Ermeni teröristlerce silahlı saldırıya uğradı ve olaydan yaralı olarak kurtuldu. Bir yıl sonra emekliye ayrıldı.

Coşkun Kırca’ya göre, yöneticilerin dürüstlük bağlamında ciddi denetim altında tutulmaları gerekir. Siyasetçi sıfatıyla Mecliste, Hükümette ve yerel idarede görev alanların da, tıpkı memurlar gibi, ticaret yapma yasağı kapsamına girmeleri gerekmektedir.²⁵⁴ Yazılarının çoğunda Türkiye sorunlarına çözümler aradı ve çeşitli önerilerde bulundu. Bu önerileri aynı zamanda bir öngörü niteliği de taşıyordu. Bahsettiği konuların çözümleri başka hükümetler tarafından yıllar sonra hayata geçirildi. Türk siyasetine bir ivme kazandırmak için kaleme aldığı iki ciltlik “Devlette Yozlaşmayı Yenmek” adlı kitabında, anayasaya göre 30 olarak belirlenen milletvekili seçilme yaşının, diğer demokratik ülkelerde farklı tarzda düzenlendiğine dikkat çekerek, Türkiye’de bu yaşın 25 olması gerektiğini ileri sürmüştür. Nitekim 19 Ekim 2006 tarihinde kabul edilen 5552 sayılı Milletvekili Seçimi Kanununda

²⁵⁴ Coşkun Kırca, “Kamuda Dürüstlüğün Denetimi”, *Yeni Yüzyıl*, 06.03.1995, s. 14.

Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun'a göre Türkiye'de milletvekili seçilme yaşı 30'dan 25'e indirilmiştir.

Coşkun Kırca, yetmiş sekiz yıllık ömrünü devlette hizmete adanmış, Türkiye'yi uluslararası arenada temsil etmiştir. Çevresindekiler onu mücadeleci ve aydın kişiliğiyle tanımıştır. Doğru bildiklerinden hiçbir zaman vazgeçmemiş olan Kırca, bu uğurda gerektiğinde partisi ile yollarını ayırmayı bile göze almıştır. Kendisi aranan, bilgi ve tecrübesinden yararlanılmak istenilen kişi olmayı her dönem başarmıştır. Bu yüzden Coşkun Kırca'nın hayatını incelemek, Türk siyasetinin çok geniş bir yelpazede ele alınması anlamına da gelmektedir.

KAYNAKÇA

I. ARŞİV BELGELERİ

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi

- BCA, 09.12.1952, F: 30 18 1 2, K: 130, D: 92, S: 17.
- BCA, 14.04.1953, F: 30 18 1 2, K: 131, D: 28, S: 17.
- BCA, 07.12.1953, F: 30 18 1 2, K: 134, D: 100, S: 20.
- BCA, 05.06.1969, F: 30 11 1 0, K: 345, D: 24, S: 14.
- BCA, 13.02.1970, F: 30 18 1 2, K: 246, D: 14, S: 16.
- BCA, 25.09.1970, F: 30 18 1 2, K: 256, D: 68, S: 19.
- BCA, 09.10.1970, F: 30 18 1 2, K: 257, D: 69, S: 15.
- BCA, 22.05.1971, F: 30 18 1 2, K: 266, D: 36, S: 16.
- BCA, 10.06.1971, F: 30 18 1 2, K: 267, D: 40, S: 14.
- BCA, 19.08.1971, F: 30 18 1 2, K: 270, D: 60, S: 15.
- BCA, 23.08.1971, F: 30 18 1 2, K: 271, D: 63, S: 17.
- BCA, 06.09.1971, F: 30 18 1 2, K: 271, D: 66, S: 5.
- BCA, 20.09.1971, F: 30 18 1 2, K: 272, D: 70, S: 7.
- BCA, 07.10.1971, F: 30 18 1 2, K: 272, D: 74, S: 2.
- BCA, 12.11.1972, F: 30 18 1 2, K: 290, D: 85, S: 17.
- BCA, 06.01.1973, F: 30 18 1 2, K: 293, D: 3, S: 3.
- BCA, 28.04.1973, F: 30 18 1 2, K: 298, D: 35, S: 12.
- BCA, 22.09.1973, F: 30 18 1 2, K: 305, D: 80, S: 16.
- BCA, 15.10.1973, F: 30 18 1 2, K: 306, D: 85, S: 20.
- BCA, 18.12.1973, F: 30 18 1 2, K: 309, D: 100, S: 1.
- BCA, 21.01.1974, F: 30 18 1 2, K: 311, D: 5, S: 3.

BCA, 13.02.1974, F: 30 18 1 2, K: 311, D: 7, S: 17.

BCA, 27.02.1974, F: 30 18 1 2, K: 311, D: 11, S:18.

BCA, 28.03.1974, F: 30 18 1 2, K: 313, D: 21, S: 3.

BCA, 11.04.1974, F: 30 18 1 2, K: 313, D: 21, S: 10.

BCA, 22.04.1974, F: 30 18 1 2, K: 313, D: 25, S: 3.

BCA, 12.02.1975, F: 30 18 1 2, K: 326, D: 10, S: 16.

BCA, 07.04.1975, F: 30 18 1 2, K: 329, D: 27, S: 13.

BCA, 29.04.1975, F: 30 18 1 2, K: 332, D: 32, S: 11.

II. RESMÎ YAYINLAR

T.C. Resmî Gazete

T.C. Resmî Gazete, Sayı: 8463, 21.07.1953.

T.C. Resmî Gazete, Sayı: 17103, 12.09.1980.

T.C. Resmî Gazete, Sayı: 21235, 22.05.1992.

T.C. Resmî Gazete, Sayı: 22424, 05.10.1995.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi

TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 1, Toplantı 1, c. 2 (29.03.1961).

TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 1, Toplantı 1, c. 2 (26.05.1961).

TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 1, Toplantı 1, c. 2 (12.07.1961).

TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 1, Toplantı 1, c. 2 (14.07.1961).

TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 1, Toplantı 1, c. 1 (27.12.1961).

TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 1, Toplantı 1, c. 4 (28.03.1962).

TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 1, Toplantı 1, c. 4 (06.04.1962).

TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 1, Toplantı 1, c. 4 (13.04.1962).

- TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 1, Toplantı 1, c. 4 (18.04.1962).
- TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 1, Toplantı 1, c. 6 (20.06.1962).
- TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 1, Toplantı 1, c. 6 (07.07.1962).
- TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 1, Toplantı 2, c. 10 (02.01.1963).
- TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 1, Toplantı 2, c. 11 (05.02.1963).
- TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 1, Toplantı 2, c. 16 (10.04.1963).
- TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 1, Toplantı 2, c. 11 (25.04.1963).
- TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 1, Toplantı 2, c. 14 (03.09.1963).
- TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 1, Toplantı 8, c. 31 (23.06.1964).
- TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 1, Toplantı 8, c. 32 (10.09.1964).
- TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 1, Toplantı 8, c. 33 (03.12.1964).
- TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 1, Toplantı 4, c. 35 (22.01.1965).
- TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 1, Toplantı 4, c. 35 (11.02.1965).
- TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 1, Toplantı 4, c. 37 (24.03.1965).
- TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 1, Toplantı 1, c. 3 (19.02.1966).
- TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 2, Toplantı 1, c. 6 (06.05.1966).
- TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 2, Toplantı 2, c. 20 (03.07.1967).
- TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 2, Toplantı 2, c. 20 (06.07.1967).
- TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 2, Toplantı 3, c. 25 (20.02.1968).
- TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 2, Toplantı 3, c. 27 (08.04.1968).
- TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 19, Toplantı 19, c. 10 (07.05.1992).
- TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 19, Toplantı 25, c. 43 (09.11.1993).
- TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 19, Toplantı 27, c. 43 (11.11.1993).
- TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 19, Toplantı 109, c. 61 (01.06.1994).
- TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 19, Toplantı 132, c. 90 (29.06.1995).

III. SÜRELİ YAYINLAR

DERGİLER

Aksiyon

Kalyoncu, Cemal A., “O Da Aşiretten”, *Aksiyon* (Ağustos 2001), Sayı: 350, ss. 44-47.

Bütün Dünya

Yaşer, Yaşar, “Coşkun Kırca'nın Ardından”, *Bütün Dünya* (Mart 2006), Sayı: 2006/3, Başkent Üniversitesi AKÜM Basım Tesisleri, Ankara, ss. 61-66.

Forum

Kırca, Coşkun, “Stalin Hakkında Kruçef Raporu”, *Forum* (Temmuz 1956), Sayı: 55, ss. 12-15.

_____, “Kıbrıs Anayasası”, *Forum* (Şubat 1957), Sayı: 70, ss. 8-9.

_____, “Hürriyet Partisi Kongresi”, *Forum* (Eylül 1957), Sayı: 84, s. 4.

Kim

“İlk Hedefler Beyannamesi”, *Kim* (Ocak 1959), Sayı: 35, s. 8.

Kırca, Coşkun, “Bu Ziyaret Niçin?”, *Kim* (Nisan 1959), Sayı: 47, s. 18.

_____, “Yunan Devlet Adamlarının Ziyareti”, *Kim* (Mayıs 1959), Sayı: 50, s. 27.

_____, “CHP ve Dış Politika”, *Kim* (Haziran 1959), Sayı: 54, s. 22.

_____, “Seçimlerin Meşruluğu”, *Kim* (Mart 1961), Sayı: 142, s. 17.

Türkiye Günlüğü

Kırca, Coşkun, “Neden Milli Devlet? Neden Tekil Devlet? Karşılaştırmalı Bir Deneme”, *Türkiye Günlüğü* (2003), Sayı: 75, ss. 156-157.

Yeni Türkiye

Kırca, Coşkun, “Soğuk Savaş Sonrasında Milletlerarası İlişkilerin Esasları I”, *Yeni Türkiye* (Mart-Nisan 1995), Sayı: 3, ss. 102-103.

GAZETELER

Hür Vatan

Kırca, Coşkun, “Gecekondu Davasının Temel Sebepleri”, *Hür Vatan*, 13.09.1961.

_____, “Suriye’nin Tanınması ve CENTO”, *Hür Vatan*, 07.10.1961.

Hürriyet

“Elçiliğimize Baskın”, *Hürriyet*, 13.03.1985.

“3 Cani De Müebbetle Yargılanacak”, *Hürriyet*, 16.03.1985.

Kırca, Coşkun, “Özal’ın Kıbrıs Ziyareti ve Sonuçları”, *Hürriyet*, 14.07.1986.

_____, “Bütçede Tasarruf”, *Hürriyet*, 11.09.1986.

_____, “Gözlerimiz Açılıyor”, *Hürriyet*, 14.09.1986.

_____, “Beşiktaş, Oynamalı Mı, Oynamamalı Mı?”, *Hürriyet*, 07.10.1986.

_____, “Hava Sahasında Hava Almak”, *Hürriyet*, 04.11.1986.

_____, “Zararlı Pazarlık”, *Hürriyet*, 13.11.1986.

_____, “Üçüncü Ülke Hangisi?”, *Hürriyet*, 23.11.1986.

_____, “İnsan ve Toplum Bilimlerinin Yeri...”, *Hürriyet*, 07.12.1986.

_____, “Kıbrıs ve FIFA”, *Hürriyet*, 11.12.1986.

_____, “Hoş Geldin Süleyman”, *Hürriyet*, 12.12.1986.

_____, “Göç”, *Hürriyet*, 17.12.1986.

_____, “Yapı Sağlam Olunca”, *Hürriyet*, 11.01.1987.

_____, “İdeolojik Savaş”, *Hürriyet*, 116.01.1987.

_____, “SSCB’de Demokrasi Yolu”, *Hürriyet*, 31.01.1987.

Uluç, Doğan, “Elçinin Yatağını Taradılar”, *Hürriyet*, 15.03.1985.

Milliyet

“Köprülü Roma’ya Gidecek”, *Milliyet*, 10.12.1952.

“Köprülü’nün Kızı Evlendi”, *Milliyet*, 27.03.1954.

“Bir Asistan Daha Dün İstifa Etti”, *Milliyet*, 07.12.1956.

“Hürriyet Partisi’ne Girenler”, *Milliyet*, 03.03.1957.

“Topkapı Sarayı Restore Edilecek”, *Milliyet*, 05.03.1957.

“İşbirliği Arzusu Kuvvetleniyor”, *Milliyet*, 20.07.1957.

“İstanbul Sonuçları”, *Milliyet*, 22.10.1961.

“Kırca Komisyon Tadilatını Savundu”, *Milliyet*, 14.01.1963.

“Güven Partisi Dün Kuruldu”, *Milliyet*, 13.05.1967.

“Galatasaray’ın Siyaset Alanına Çıkardığı Takım”, *Milliyet*, 12.05.1968.

“Baskından, Anavatan’a”, *Milliyet*, 03.07.1985.

“Ermeni’ye Karşı Vurucu Örgüt Gerek”, *Milliyet*, 04.07.1985.

“Galatasaray’lılar Topluluğu”, *Milliyet (Haftaya Bakış Eki)*, 14.12.1986.

“Dış Politikaya Bir Şahin”, *Milliyet*, 07.10.1995.

“Kırca: Yetenekli Diplomatların Başındayım”, *Milliyet*, 09.10.1995.

Birand, Mehmet Ali, “Denктаş BM Kararından Sonra Sert Konuştu”, *Milliyet*, 20.11.1983.

Doğan, Yalçın, “Fransızca Bir Yeni Üniversite...”, *Milliyet*, 08.09.1991.

Ecevit, B., “Bilimsel ve İdeolojik Bakımdan Ortanın Solu Nedir?”, *Milliyet*, 29.09.1966, s. 2.

Kırca, Coşkun, “AP ve CHP Nasıl Oy Kaybetti?”, *Milliyet*, 21.06.1968.

- _____, “Ermeni Meselesi”, *Milliyet*, 29.12.1988.
- _____, “1 Mayıs Tartışması”, *Milliyet*, 26.04.1989.
- _____, “Bulgar Zulmü”, *Milliyet*, 31.05.1989.
- _____, “Tarihin Akışı”, *Milliyet*, 11.10.1989.
- _____, “KKTC ve İKÖ”, *Milliyet*, 04.12.1989.
- _____, “Suriye Meselesi”, *Milliyet*, 27.12.1989.
- _____, “Çözülme Sancıları”, *Milliyet*, 23.04.1990.
- _____, “Kerkük ve Musul”, *Milliyet*, 12.11.1990.
- _____, “Avrupa Nerede?”, *Milliyet*, 06.02.1991.
- _____, “Güney Slavlarını Bir Arada Tutmak”, *Milliyet*, 01.07.1991.
- _____, “Amerikan-Sovyet Anlaşması”, *Milliyet*, 07.08.1991.
- _____, “Kuzey Irak’a Müdahale”, *Milliyet*, 11.08.1991.
- _____, “Demirel’den Sonra DYP?”, *Milliyet*, 10.05.1993.
- _____, “Galatasaray”, *Milliyet*, 11.10.1993.
- _____, “Gecekondulaşma ve Şehirleşme”, *Milliyet*, 28.02.1994.
- _____, “Yapılması Gereken”, *Milliyet*, 04.07.1994.
- _____, “Batı Yok Mu?”, *Milliyet*, 17.10.1994.

Songur, İskender “FBI Kırca ve Tosun’u Yakın Korumaya Aldı”, *Milliyet*, 10.05.1982.

Ulus

- Kırca, Coşkun, “Türkiye ve Amerika Arasında İstimlâk ve Müsadere Anlaşması Hakkında”, *Ulus*, 21.01.1959.
- _____, “Kıbrıs Hakkındaki Londra Anlaşmaları”, *Ulus*, 28.02.1959.
- _____, “Başkan Eisenhower’in Ziyareti”, *Ulus*, 06.12.1959.

_____, “Sendikaların Faaliyeti”, *Ulus*, 06.01.1960.

_____, “Amerika, Kore ve Hürriyet”, *Ulus*, 23.04.1960.

Yeni Gün

Kırca, Coşkun, “Kendi Mukadderâtını Tayinde Eşitlik Ne Demektir?”, *Yeni Gün*, 12.04.1957.

_____, “Ne Yapmalıydık?”, *Yeni Gün*, 15.04.1957.

_____, “Muhtariyet ve Enosis”, *Yeni Gün*, 17.04.1957.

_____, “Hürriyet Partisi ve Kıbrıs”, *Yeni Gün*, 01.05.1957.

_____, “Başvekilin Müjdesi”, *Yeni Gün*, 06.05.1957.

_____, “Üzücü Bir Gözden Geçirme”, *Yeni Gün*, 10.05.1957.

_____, “Avrupa Ticareti ve Biz”, *Yeni Gün*, 18.05.1957.

_____, “Taksim Niçin Ehvendir?”, *Yeni Gün*, 29.05.1957.

_____, “Kıbrıs’ın Askerî Önemi”, *Yeni Gün*, 15.05.1957.

Yeni Yüzyıl

Kırca, Coşkun, “Çeçenya ve Ötesi”, *Yeni Yüzyıl*, 05.01.1995.

_____, “Avrupa Konseyi ve Türkiye”, *Yeni Yüzyıl*, 06.02.1995.

_____, “Kamuda Dürüstlüğün Denetimi”, *Yeni Yüzyıl*, 06.03.1995.

_____, “Kuzey Irak’ta Harekât”, *Yeni Yüzyıl*, 23.03.1995.

_____, “Avrupa Parlamentosu”, *Yeni Yüzyıl*, 27.03.1995.

_____, “Ölüm Cezası Meselesi”, *Yeni Yüzyıl*, 10.04.1995.

IV. KİTAPLAR VE MAKALELER

Akad, Mehmet vd., *Coşkun Kırca'ya Armağan*, Galatasaray Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 1996.

Akşin, Sina vd., *Türkiye Tarihi Çağdaş Türkiye 1908-1980*, C: IV, Cem Yayınevi, İstanbul, 2007.

Alkan, Mehmet Ö., *İmparatorluk'tan Cumhuriyete Selanik'ten İstanbul'a Terakki Vakfı ve Terakki Okulları 1877-2000*, Boyut Yayın Grubu, İstanbul, 2003.

Altay, Saadet, "27 Mayıs Devrimi", *Devrimler Ansiklopedisi*, Milliyet Yayınları, İstanbul, 1991.

Aydemir, Şevket Süreyya, *İhtilâlin Mantığı ve 27 Mayıs İhtilâli*, 2. Baskı, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1976.

_____, *İkinci Adam*, C: III, 9. Baskı, Remzi Kitabevi, İstanbul, 2011.

Bakırcı, Fakir, *TBMM'nin Çalışma Yöntemi*, İmge Kitabevi, Ankara, 2000.

Bektaş, Arsev, *Demokratikleşme Sürecinde Liderler Oligarşisi CHP ve AP (1961-1980)*, Bağlam Yayıncılık, İstanbul, 1993.

Beriş, Hamit Emrah, "Kemalist-Liberal Sentez Çabası: Forum Dergisi", ed. Murat Yılmaz, *Modern Türkiye'de Siyasî Düşünce*, C: II, VII, İletişim Yayınları, İstanbul, 2005.

Bila, Hikmet, *CHP 1919-2009*, 2. Baskı, Doğan Kitap, İstanbul, 2008.

Ergin, Feridun, "Hürriyet Partisi", *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi*, C: VIII, İletişim Yayınları, İstanbul, 1983, s.2088.

Çalışlar, İbrahim, *Ekselans Coşkun Kırca*, Galatasaray Eğitim Vakfı Yayını, İstanbul, 2009.

Çelik, Hilmi, *Seçim, Seçim Sistemleri ve Türkiye'deki Uygulamalar*, TBMM Basımevi, Ankara, 1982.

Çizmeli, Şevket, *Menderes Demokrasi Yıldızı?*, 2. Baskı, Arkadaş Yayınevi, Ankara, 2007.

Demir, Şerif, *Düello Menderes ve İnönü Demokrat Parti'den 27 Mayıs Darbesi'ne Olaylar*, Timaş Yayınları, İstanbul, 2011.

Develioğlu, Ferit, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, Aydın Kitabevi, Ankara, 2009.

Duran, Burhanettin, *Türk Parlamento Tarihi TBMM XIX. Dönem(1991-1995)*, C: III, TBMM Basımevi, Ankara, 2012.

Ecevit, Bülent, *Ortanın Solu*, 6. Basım, Evren Ofset, 1974.

Ezherli, İhsan, *Türkiye Büyük Millet Meclisi (1920-1986)*, TBMM Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları, Ankara, 1986.

Feyzioğlu, Turhan, *Anarşi ve Komünizme Karşı Mücadele*, Ayyıldız Matbaası A.Ş., Ankara, 1972.

Hatipoğlu, Atakan, *CHP'nin İdeolojik .Dönüşümü Kemalizmden Sosyal Demokrasiye*, 2. Baskı, Kaynak Yayınları, İstanbul, 2012.

Hürkan, Serhat, *Halk Fırkası'ndan CHP'ye Soru ve Cevaplarla CHP Tarihçesi (1923-2010)*, Sinemis Yayın Grup, Ankara, 2010.

İba, Şeref, *Türkiye'de Meclis Başkanlığı ve Başkanlık Divanı*, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, 2001.

İnönü, İsmet, *Defterler (1919-1973)*, C: II, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2001.

Kabasakal, Mehmet, *Türkiye'de Siyasal Parti Örgütlenmesi 1908-1960*, Tekin Yayınevi, İstanbul, 1991.

Karaibrahimoğlu, Sacit, *Türkiye Büyük Millet Meclisi*, Ege Matbaası, Ankara, 1968.

Karakaya, Nihat, *Prof. Dr. Turhan Feyzioğlu Demokrasi, Laiklik ve Cumhuriyete Adanmış Bir Ömür*, Erciyes Üniversitesi Yayını, Kayseri, 2008.

Karakoç, Ercan, *Geçmişten Günümüze Ermeni Komiteleri ve Terörü*, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul, 2009.

Karpat, Kemal H., *Türk Demokrasi Tarihi*, Afa Yayınları, İstanbul, 1996.

Kaynar, Mete Kaan, *Cumhuriyet Dönemi Siyasi Partileri 1923-2006*, İmge Kitabevi, Ankara, 2007.

Kayra, Cahit, *38 Kuşağı Anılar*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2002.

Kırca, Coşkun, *CHP Sosyalist Bir Parti Midir?*, Balkanoğlu Matbaacılık Ltd, Şti., Ankara, 1967.

_____, *Devlet'te Yozlaşmayı Yenmek*, C: I-II, Milliyet Yayınları, İstanbul, 1994.

_____, "Milletvekilleri ve Hükümet Üyelerinin Cezaî Sorumluluğu", *Yıldızhan Yayla'ya Armağan*, Galatasaray Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2003.

Kocabaş, Süleyman, *Menderes Dönemi Demokrat Parti İktidarı ve 27 Mayıs 1960 Darbesine Giden Yol 1950-1960*, Bayrak Yayıncılık Ve Matbaacılık Ltd. Şti., İstanbul, 2011.

Kocataşkın, Mükrem, *Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin Kuruluşu'ndan Günümüze Hükümetler*, Başbakanlık Basımevi, Ankara, 1998.

Oran, Baskın, *Türk Dış Politikası*, C: II, İletişim Yayınları, İstanbul, 2002.

Özbudun, Ezgun, *Türkiye'de Parti ve Seçim Sistemi*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2011.

Parla, Reha, *Belgelerle Türkiye Cumhuriyeti'nin Uluslar Arası Temelleri*, Tezel Ofset ve Matbaacılık Şti. Ltd., Lefkoşa, K.K.T.C., 1985.

Soysal, İbrahim, *Çağdaş Türk Diplomasisi: 200 Yıllık Süreç*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1999.

_____, *Türkiye'nin Dış Münasebetleriyle İlgili Başlıca Siyasî Andlaşmaları*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1965.

_____, *Türkiye'nin Uluslar Arası Siyasî Bağlıları (1945-1990)*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, C: II, Ankara, 1991.

Şimşir, Bilal, *Şehit Diplomatlarımız (1973-1994)*, 1 ve 2. Kitap, Bilgi Yayınevi, Ankara, 2000.

Toköz, Zübeyir G., *Demokratikleşme Sürecinde Siyasal Partiler*, Günce Yayıncılık, Ankara, 1999.

Turan, Şerafettin, *Türk Devrim Tarihi*, 5. Kitap, Bilgi Yayınevi, Ankara, 2002.

Türk Dil Kurumu Türkçe Sözlük, TDK Yayınları, Ankara, 2005.

Uçarol, Rifat, *Siyasi Tarih*, 8. Baskı, DER Yayınları, İstanbul, 2010.

Uzun, Turgay, *İttihat ve Terakki'den Günümüze Siyasal Partiler*, Orion Kitabevi, Ankara, 2010.

Yıldırım, Selma vd., *TBMM Albümü 1920-2010*, 2. Basım, C: IV, Gökçe Ofset Matbaacılık Ltd. Şti., Ankara, 2010.

EKLER

Ek 1: Coşkun Kırca'nın ilk fotoğrafı.

Ek 2: Coşkun Kırca'nın anne, baba ve kardeşiyle birlikte çekilmiş bir fotoğrafı.

Ek 3: 12.05.1968 tarihli Milliyet Gazetesi'nde yayınlanan Galatasaray'ın çıkardığı "siyasi" takım.

Ek 4: Coşkun Kırca'nın Bakanlık dosyasındaki aile kaydı.

Zat İşleri Müdürlüğündeki dosya No. _____

Sicil No. : 708

Adı ve Soyadı : Ali Coşkun KIRCA

Babası : Mehmet Ali

Anası : Nefise Celile

Ali
Emit

Doğum tarihi ve yeri : İstanbul 27/3/1927

Tahsil derecesi : Lise: Galatasaray 1944 - 45
Yüksek : İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Haziran 1949 mezunu

Devlet hizmetine
Girdiği tarih : 30/12/1950 *Pa. Def.*

Dışişleri Bakanlığına
Girdiği tarih : 30/12/1950

Medeni Hali : ~~Mehmet Ali KIRCA ile evli~~
 Bayan Bige KIRCA ile evli

Öz çocuklarla infakı kendisine aid üvey çocuklar

Adı ve Soyadı	Doğum tarihi	Anasının Adı	Babasının Adı	Yüksek Tahsilde Bulunanlar	Belgeler
Müzeyyen Gönül	1955	Beyhan	Ali Coşkun		
Celile Selcan	1967	Bige	" "		
Gülcan KIRCA	9.8.1970	"	" "		

Ek 5: Coşkun Kırca'nın Fuat Köprülü başkanlığındaki heyetin delegasyon sekreterliğini üstlendiğini gösterir 1953 yılına ait arşiv belgesi.

T. C.
BAŞVEKÂLET
MUAMELÂT UMUM MÜDÜRLÜĞÜ
Kararlar Müdürlüğü
Karar sayısı

KARARNAME

2001

Avrupa Konseyi Nazırlar Komitesi'nin II/Aralık/1953 ve Kuzey Atlantik Konseyi'nin I4/Aralık/1953 tarihinde Nazırlar seviyesinde yapacağı toplantılarına Dışişleri Vekili Prof.Fuat Köprülü'nün Riyasetinde Dışişleri Vekâleti Umumi Kâtip Muavini Elçi İ. Sadi Kavur ve Üçüncü Daire Reisi Elçi Adnan Kural'ın Delege olarak, Vekâlet Hususî Kalem Müdürü Büyükelçilik Müsteğarı Sadi Eldem'in ve İkinci Kâtip Ali Coşkun Kırca (Delegasyon Sekreteri olarak)ın iştirâk etmeleri ve bu toplantılarda alınacak kararları Hükümetimiz adına kabul ve akdedilecek sözleşmeleri imza etmek için Dışişleri Vekili Prof.Fuat Köprülü'ye salahiyet verilmesi; Heyet Reisi Prof. Fuat Köprülü'ye 150-15 lira gündelik ödenmesi, büro, kırtasiye, ziyafet, otomobil ve temsilin icabettirdiği bircümle masarifin kabulü; Dışişleri Vekâletinin 5/12/1953 tarihli ve 66044/435 sayılı yazısı üzerine, İcra Vekilleri Heyetince 7/12/1953 tarihinde kararlaştırılmıştır.

REİSİCUMHUR

C. C. Sağcı

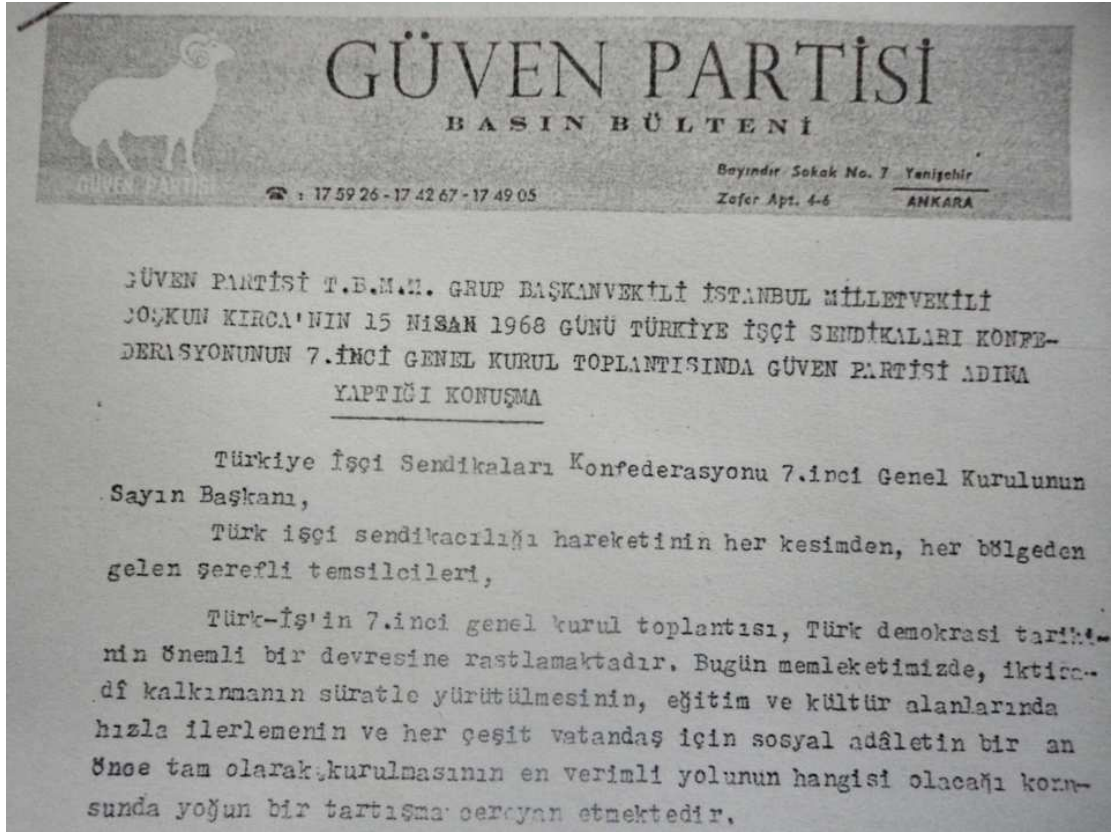
20
100
134
01
18
030

Başvekili
Dışişleri Vekili
Devlet Vekili
Adalet Vekili
Mîlli Savunma Vekili
İçişleri Vekili
Dışişleri Vekili
Maliye Vekili
Mîlli Eğitim Vekili
Beynâlmîlik Vekili
Ekm. ve Ticaret Vekili
Sa. ve So. Y. Vekili
G. ve Tektik Vekili
Tarım Vekili
Ulaştırma Vekili
Çalışma Vekili
İşletmeler Vekili

Ek 6: Coşkun Kırca ile Beyhan Köprülü'nün evlenme töreninin 27.03.1954 tarihli Milliyet Gazetesi fotoğrafı.

Ek 7: Coşkun Kırca'nın konuşmasının yer aldığı 1968 yılına ait Güven Partisi Basın Bülteni.

Ek 8: Coşkun Kırca'nın siyasetten tekrar Dışişleri'ne avdetini gösterir 1969 yılına ait arşiv belgesi.

Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü
Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü
Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü

**T. C.
DIŞİŞLERİ BAKANLIĞI**

PERSONEL Dairesi Gn. Md.
Konu : Sicil 100004/1437-389

Ankara
5/6/1969

T. C.
DIŞİŞLERİ BAKANLIĞI
CUMHURİYET ARŞİVİ

Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü
Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü

K A R A R

7361

1- Eski Milletvekillerinden Ali Coşkun KIRCA'nın kanunî derece ve kıdemi esas tutularak Dışişleri Bakanlığı meslek memurluğuna kabulü ile ikinci derece meslek memurluğu kadrosuna atanması uygun görülmüştür.

2- Bu Kararı Dışişleri Bakanı yürütür.

- 9 Haziran 1969

CUMHURBAŞKANI

BAŞBAKAN

DIŞİŞLERİ BAKANI

Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü
Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü
Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü

030	11	1		345	24	14
-----	----	---	--	-----	----	----

Ek 9: Coşkun Kırca başkanlığındaki Dünya Sağlık Örgütü 28 Asamblesi'ne katılacak Türk heyetinde bulunanları gösterir 1975 tarihine ait arşiv belgesi.

13 MAYIS 1975 TARİHİNDE CENEVRE'DE TOPLANACAK DÜNYA SAĞLIK ÖRGÜTÜ 28. ASAMBLESİNDE TÜRKİYE'Yİ TEMSİL EDECEK HEYET LİSTESİ

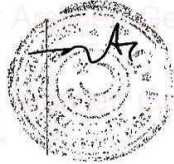
Coşkun Kırca (Başkan) : BM Cenevre Ofisi Nezdindeki Türkiye Daimi Temsilcisi, Büyükelçi.

Dr. Osman Yaşar : Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı Müsteşarı.

Reşat Arım : BM Cenevre Ofisi Nezdindeki Türkiye Daimi Temsilciliğinde Temsilci Yardımcısı,

Dr. Tevfik Alan : Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı, Dış İlişkiler Genel Müdürü.

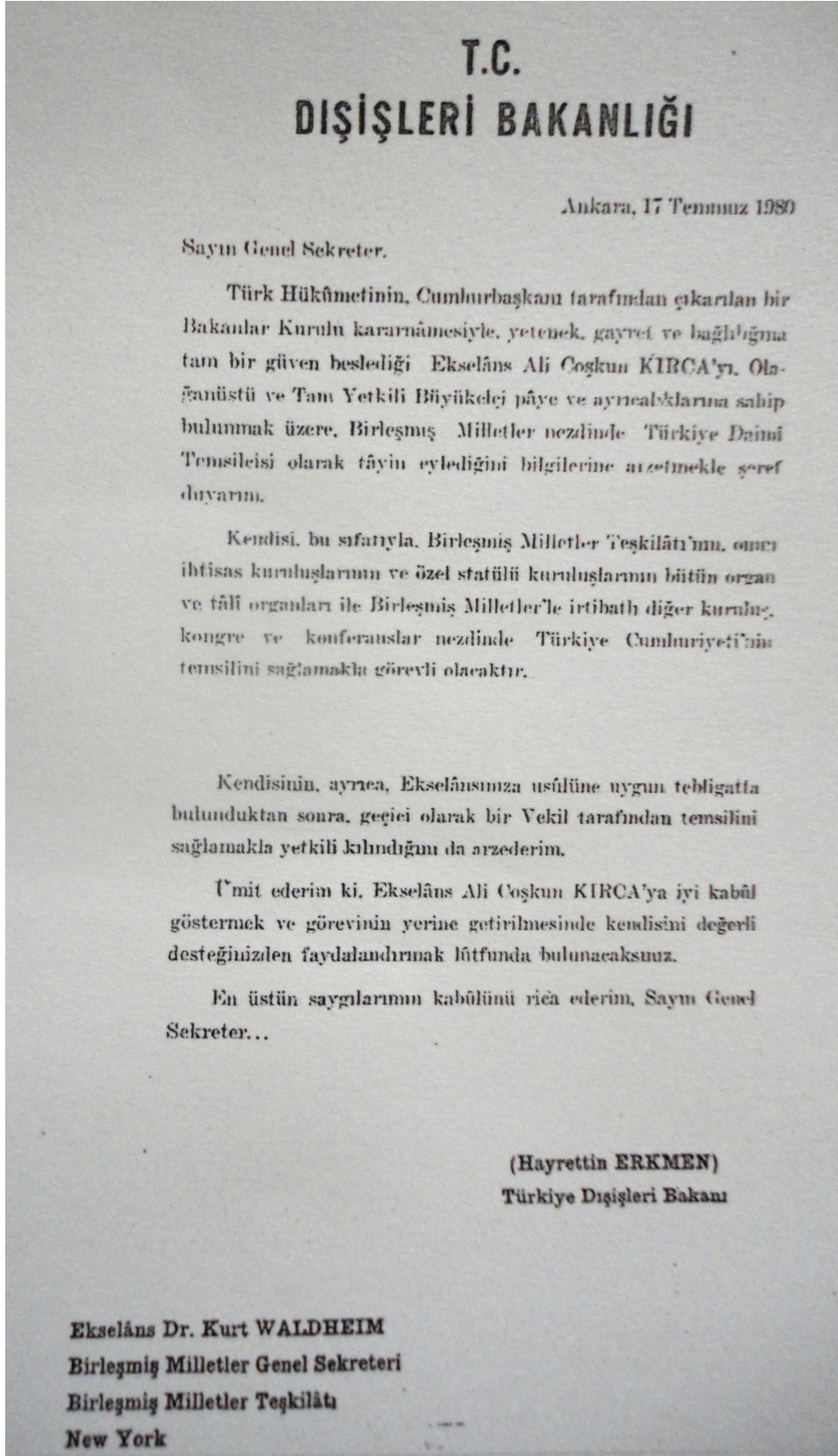
Aydemir Erman : BM Cenevre Ofisi Nezdindeki Türkiye Daimi Temsilciliğinde Başkâtip.

Ek 10: Coşkun Kırca'nın BM Daimi Temsilciliği'ne atandığını gösterir belgeyi Genel Sekreter Kurt Waldheim'e sunarken çekilmiş bir fotoğrafı.

Ek 11: Coşkun Kırca'nın 1980 yılına ait Birleşmiş Milletler görev mektubu.

Ek 12: Coşkun Kırca ile Rauf Denktaş'ın BM Kıbrıs Görüşmeleri sırasında çekilmiş 20.11.1983 tarihli Milliyet Gazetesi'nde yayınlanan fotoğrafları.

Ek 13: Hürriyet Gazetesi'nin 13.05.1985 tarihli manşeti, "Elçiliğimize Baskın".

Köpekler Ottawa'da havladı **"Orly davası"nın kahpe intikamı**

Elçiliğimize baskın

Silahlı ve bombalı Ermeni teröristler Büyükelçi Kırca, eşi kızı ve 12 kişiyi rehin aldı

● Sabah saat 07.15'te Ottawa Büyükelçiliğimizin kapısını bomba ile havaya uçuran caniler, sürekli ateş ederek binaya girdiler. Coşkun Kırca'nın pencereden bahçeye atıldığı bildiriliyor.

● 2 kişi öldükleri belirlenen katil köpekler, Elçilik güvenlik görevlisi, eşi ve 3 çocuğu ile Büyükelçilik aşçısı, eşi ve 3 çocuğuna, Elçilik polisine de rehin alındılar.

● "Ermeni Devrimci Ordusu" adlı örgütün mensupları oldukları belirlenen teröristler, polise pazartığa girtiler. Bu arada güvenlik görevlileri, Elçilik binasına girdi. Kısa bir çatışmadan sonra teröristler yakalandı, rehinelere kurtarıldı.

● Teröristlerin, elçilik binası penceresinden bahçeye atılanları Büyükelçi Kırca'nın kol ve bacakları kırıldı. Elçiliğin bir güvenlik görevlisi de yaralandı.

3 Şeyhçe

55 yaşındaki Büyükelçi Coşkun Kırca (yanda), Parti Meclisi Fakültesi'nden meson. Müsteşarlık olarak Parlamento'da bulunmuş, Birleşmiş Milletler ve NATO'da temsilciliklerdeymişti. Oğru, eşi Bige Kırca (sağda) da rehin alındı.

13 Mart 1985 Çarşamba

Hürriyet

TÜRKİYE TÜRKLERİNDİR YIL:37 SAYI: 13260

GÜNLÜK MUSTAKİL SİYASİ GAZETE Kurucusu: SEDAT SIMAVI (1896 - 1953) FİYATI 50 LİRA (İSTY. 4000)

Ek 14: Coşkun Kırca'nın memuriyet hizmet cetveli.

Memuriyeti	Kadro D.	Emekli İntibak	Fıhli Ücret	İşe Bağlayış tarihi	Ayrılış tarihi	Mülâhazat
Adı ve Soyadı : Ali Coşkun KIRCA				HİZMET CETVELİ		Tahsil Müddeti : 4 yıl
Sicil No. : 10708						Tahsili : Yüksek
Dışişleri Bakanlığı						
II. Dai. Aday Meslek M.	11			30.12.1950	5.7.1951	
" 3. Kâtip	11			5.7.1951	8.11.1951	Analet onayı
Yd.Sb.Oku.Talebesi				8.11.1951	30.4.1952	
Yd.Atışn. ve terhis				30.4.1952	31.10.1952	
Dışişleri Bakanlığı						
NATO D.de 3.Kâtip	10			31.10.1952	27.8.1953	
" 2.Kâtip	9			27.8.1953	29.9.1954	
NATO DT 2.Kâtip	9			29.9.1954	27.1.1956	
Ankara Üniversitesi						
SBF Asistan Adayı	9			27.1.1956	6.12.1956	
Kurucu Meclis Üyesi	8			1.1.1961	15.10.1961	
İstanbul Milletvekili	8			15.10.1961	1.1.1963	
" "	7			1.1.1963	1.1.1965	
" "	6			1.1.1965	1.1.1967	
" "	5			1.1.1967	1.1.1969	
" "	4			1.1.1969	9.6.1969	
Dışişleri Bakanlığı						
GeniSek.Ref.1.S.Ortaelci	2			12.6.1969	29.4.1970	
Cenevre Daimi Temsilci	2			29.4.1970	30.11.1970	
" "	2-2/1			30.11.1970	30.11.1971	1327 SK
" "	1-1/2			30.11.1971	15.3.1973	
" "	1-1/3			15.3.1973	15.5.1974	
" "	1-1/4			15.3.1974	1.3.1975	
" "	1-1/4			1.3.1975	29.8.1976	12 s KHK ve 1897 SK
NATO Daimi Temsilcisi	1-1/4			29.8.1976	9.8.1978	
Yüksek Müşavir	1-1/4			9.8.1978	30.7.1980	
TURKUNO Daimi Temsilcisi	1-1/4			30.7.1980	1.12.1981	
" "	1/4+500	1/4+900		1.12.1981	1.7.1984	
" "	1/4+650	1/4+1200		1.7.1984	1.1.1985	1.12.1981 tarihinden itibaren ek gösterge farklarını borçlanmıştır
" "	1/4+975	1/4+1800		1.1.1985	30.1.1985	
" "	1/4+975	1/4+1800		30.1.1985	1.1.1986	
Ottawa Büyükelçisi	1/4+1300	1/4+2400		1.1.1986	1.7.1986	
" "	1/4-1300	1/4-2400		1.7.1986		
Emekli						SICİL KAYITLARINA UYGUNDUR.

Ek 15: Dışışleri Bakanı Coşkun Kırca ile Başbakan Tansu Çiller'in Paris ziyareti sırasında çekilmiş bir fotoğrafı.

Ek 16: Coşkun Kırca'nın dönemin Fransa Cumhurbaşkanı Jacques Chirac ve Türkiye Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel ile birlikte çekilmiş bir fotoğrafı.

